

ÄLÄ LYÖ LASTA!
**Kansallinen lapsiin kohdistuvan
kuritusväkivallan vähentämisen
toimintaohjelma 2010-2015**

Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2010:7

Älä lyö lasta! Kansallinen lapsiin kohdistuvan kuritusväkivallan vähentämisen toimintaohjelma 2010-2015

ISSN-L 1236-2050

ISSN 1236-2050 (painettu)

ISSN 1797-9854 (verkkojulkaisu)

ISBN 978-952-00-3035-3 (nid.)

ISBN 978-952-00-3036-0 (PDF)

URN:ISBN 978-952-00-3036-0

<http://um.fi/URN:ISBN:978-952-00-3036-0>

www.stm.fi/julkaisut

Kustantaja: Sosiaali- ja terveysministeriö

Kannen kuva: Plugji

Taitto ja paino: Yliopistopaino, Helsinki 2010

TIIVISTELMÄ

ÄLÄ LYÖ LASTA!

KANSALLINEN LAPSIIN KOHDISTUVAN KURITUSVÄKIVALLAN VÄHENTÄMISEN TOIMINTAOHJELMA 2010-2015

■ Sosiaali- ja terveysministeriö asetti 2.3.2009 työryhmän (STM022:00/2009) laatimaan ehdotuksen lapsiin kohdistuvaa kuritusväkivaltaa ehkäiseväksi ja vähentäväksi kansalliseksi toimintaohjelmaksi. Toimeksianto liittyi valtioneuvoston vuonna 2008 hyväksymään Sisäisen turvallisuuden ohjelmaan. Sen mukaan sosiaali- ja terveysministeriön tulee laatia kansallinen lapsiin kohdistuvan kuritusväkivallan vastainen laaja-alainen valistusohjelma. Työ liittyy myös YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen, jonka mukaisesti lapsella on oikeus turvalliseen ja väkivallattomaan elämään sekä erityiseen suojeluun, minkä lisäksi taustalla on myös Euroopan neuvoston lapsiin kohdistuvan kuritusväkivallan vastainen strategia, jonka tavoitteena on kehittää jäsenmaissa hyviä käytäntöjä sekä saada aikaiseksi tarpeellisia säädösmuutoksia.

Työryhmän toimeksiannon mukaan kokonaisuutta piti selvittää erityisesti kirkkojen ja uskonnollisten yhteisöjen sekä maahanmuuttajien näkökulmista.

Toimintaohjelman tavoitteenasettelu ulottuu vuoteen 2015. Tavoitteena on lapsen ihmisarvon vahvistaminen sekä lapsen ja vanhempien molemminpuolisen kunnioituksen lisääminen niin, että kukaan lapsi ei joutuisi kohtaamaan kuritusväkivaltaa vaan voisi kasvaa myönteisessä, hellässä ja ymmärtävässä ja osallistavassa ilmapiirissä. Ohjelma pyrkii jatkamaan ja vauhdittamaan viimeisten kahden vuosikymmenen hyvää kehitystä Suomessa niin, että kuritusväkivallan vastaiset asenteet johdonmukaisesti koko ajan vahvistuvat sekä lasten että aikuisten parissa ja että lasten kokemaa kuritusväkivaltaa jatkuvasti vähenee. Lisäksi tavoitteena on alueellisten ja väestöryhmäkohtaisten erojen pieneneminen sekä kuritusväkivallan esiintyvyydessä että sitä koskevissa lasten ja aikuisten asenteissa. Toimenpideohjelma pyrkii vaikuttamaan kuritusväkivallan seurantatutkimusten vakiinnuttamiseen. Näitä tutkimuksia ovat olleet mm. lapsiuhritutkimus, aikuisille suunnattu asennetutkimus ja lapsille tehtävä asennetutkimus.

Lapsen ihmisarvon sekä lasten ja vanhempien molemminpuolista kunnioitusta vahvistavaa kehitystä vauhditetaan ja varmistetaan kuritusväkivallan vähentämishojelman sanomaa vahvistavalla eri tahojen yhteisellä asennevaikeuttamiskampanjalla vuonna 2011.

Asiasanat:

kasvatus, kuritus, kuritusväkivalta, lapsen oikeudet, lastensuojelu

SAMMANDRAG

SLÅ INTE BARNET!

NATIONELLA HANDLINGSPROGRAMMET FÖR ATT MINSKA KROPPSLIG AGA MOT BARN
2010 - 2015

■ Social- och hälsovårdsministeriet tillsatte 2.3.2009 en arbetsgrupp (STM022:00/2009) att utarbeta ett förslag till ett nationellt handlingsprogram för att förebygga och minska kroppslig bestraffning mot barn. Uppdraget var förknippat med Programmet för den inre säkerheten, som statsrådets godkände år 2008. Enligt detta ska social- och hälsovårdsministeriet bereda ett brett nationellt upplysningsprogram för att bekämpa kroppslig bestraffning mot barn. Arbetet anknyter också till FN:s konvention om barnets rättigheter, enligt vilken barnet ska ha rätt till ett tryggt liv fritt från våld samt till särskilt skydd. Ett annat dokument som ligger i bakgrunden är Europarådets strategi för att bekämpa bestraffning mot barn, som syftar till att utveckla god praxis i medlemsländerna och åstadkomma behövliga ändringar i lagstiftningen.

Enligt arbetsgruppens uppdrag skulle frågan utredas i synnerhet från kyrkornas och de religiösa samfundens samt invandrarnas synpunkt.

Handlingsprogrammets mål sträcker sig till år 2015. Målet är att stärka barnets människovärde samt öka den ömsesidiga respekten mellan barnen och föräldrarna så att inget barn behöver uppleva bestraffning utan kan växa upp i en positiv, kärleksfull, förstående och engagerande atmosfär. Programmet syftar till att fortsätta och påskynda den positiva utveckling som pågått under de två senaste årtiondena så att attityderna mot kroppslig aga konsekvent kommer att förstärkas och förekomsten av aga mot barn kommer att kontinuerligt minska. Ett ytterligare mål är att de regionala och demografiska skillnaderna ska minska i både förekomsten av bestraffning och i barnens och de fullvuxnas attityder till bestraffning. Handlingsprogrammet verkar för att uppföljningsstudierna kring aga blir en etablerade praxis. Sådana studier har varit bl.a. undersökningen om barn som offer för våld, en attitydundersökning bland fullvuxna och en attitydundersökning som kommer att genomföras bland barn

Utveckling som förstärker barnets människovärde och den ömsesidiga respekten mellan barn och föräldrar påskyndas och genomslagskraften av budskapet från handlingsprogrammet för att minska kroppslig aga säkerställs genom en gemensam attitydkampanj som genomförs av olika aktörer år 2011.

Nyckelord:

barnets rättigheter, barnskydd, bestraffning, fostran, kroppslig

SUMMARY

DON'T HIT THE CHILD!

NATIONAL ACTION PROGRAMME TO REDUCE CORPORAL PUNISHMENT OF CHILDREN 2010 - 2015

■ The Ministry of Social Affairs and Health set up on 2 March 2009 a working group to draw up a proposal for a national plan of action to prevent and reduce corporal punishment of children. The assignment is linked with the Internal Security Programme adopted by the Government in 2008. According to it, the Ministry of Social Affairs and Health is to draw up an extensive national information programme to combat against corporal punishment of children. This work is also linked with the UN Convention on the Rights of the Child, according to which the child is entitled to lead a safe and violence-free life and to special protection. Another contributory document is the Council of Europe's strategy against corporal punishment of children aiming at developing good practices in the member states and bringing about necessary amendments to relevant legislation.

In accordance with its assignment the working group should investigate the matter in particular from the points of view of the churches and religious communities and immigrants.

The plan of action includes targets that extend to the year 2015. The objective is to strengthen the child's human dignity and to increase reciprocal respect between the children and parents so that no child would be faced with corporal punishment but could grow in a favourable, tender, understanding and inclusive atmosphere. The programme aims to continue and add momentum to the good development that has taken place in Finland over the past two decades so that attitudes against corporal punishment will be consistently strengthened among both children and adults and that corporal punishment experienced by children will be reduced all the time. A further objective is to diminish regional differences and differences between population groups in both the prevalence of corporal punishment and children's and adults' attitudes towards it. The action programme aims to contribute to making follow-up studies on corporal punishment an established practice. Such studies have been e.g. a child victim study, an attitude study among adults and an attitude study to be made among children.

The development strengthening the human dignity of the child and reciprocal respect between children and parents will be boosted and the impact of the message of the programme to reduce corporal punishment will be ensured by a joint attitude campaign of various actors in 2011.

Key words:

child welfare, corporal punishment, education, punishment, rights of the child

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖLLE

■ Sosiaali- ja terveysministeriö asetti 2.3.2009 työryhmän (STM022:00/2009) laatimaan ehdotuksen lapsiin kohdistuvaa kuritusväkivaltaa ehkäiseväksi ja vähentäväksi kansalliseksi toimintaohjelmaksi. Toimeksianto liittyi valtioneuvoston vuonna 2008 hyväksymään Sisäisen turvallisuuden ohjelmaan. Sen mukaan sosiaali- ja terveysministeriön tulee laatia kansallinen lapsiin kohdistuvan kuritusväkivallan vastainen laaja-alainen valistusohjelma. Työ liittyy myös YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen, jonka mukaisesti lapsella on oikeus turvalliseen ja väkivallattomaan elämään sekä erityiseen suojeluun. Taustalla on myös Euroopan neuvoston lapsiin kohdistuvan kuritusväkivallan vastainen strategia (www.coe.int/children), jonka tavoitteena on kehittää jäsenmaissa hyviä käytäntöjä ja saada aikaiseksi tarpeellisia säädösmuutoksia.

Toimintaohjelman tavoitteenasettelu ulottuu vuoteen 2015. Tavoitteena on lapsen ihmisarvon vahvistaminen sekä lapsen ja vanhempien molemminpuolisen kunnioituksen lisääminen niin, ettei yksikään lapsi joutuisi kohtaamaan kuritusväkivaltaa vaan voisi kasvaa myönteisessä, hellässä, ymmärtävässä ja osallistavassa ilmapiirissä. Ohjelma pyrkii jatkamaan ja vauhdittamaan viimeisten kahden vuosikymmenen hyvää kehitystä Suomessa niin, että kuritusväkivallan vastaiset asenteet vahvistuvat johdonmukaisesti sekä lasten että aikuisten parissa ja että lasten kokema kuritusväkivalta vähenee jatkuvasti.

Lapsen ihmisarvoa sekä lasten ja vanhempien molemminpuolista kunnioitusta vahvistavaa kehitystä vauhditetaan ja varmistetaan kuritusväkivallan vähentämishojelman sanomaa vahvistavalla eri tahojen yhteisellä asennevaikeuttamiskampanjalla vuonna 2011. Vuonna 2011 Suomessa vietetään myös Lapsen oikeuksien sopimuksen kansallisen voimaantulon 20-vuospäivää.

Jäsenet valittiin kaikkien niiden toimijoiden parista, jotka ovat merkittävästi työskennelleet viimevuosina kuritusväkivallan vähentämiseksi. Kaikkia tahoja ei pystytty nimeämään työryhmään, joten työryhmä sai tehtäväkseen kuulla tarvittavassa määrin asiantuntijoita. Työryhmän toimeksiannon mukaan kokonaisuutta piti selvittää erityisesti kirkkojen ja uskonnollisten yhteisöjen sekä maahanmuuttajien näkökulmista.

Työryhmän puheenjohtajaksi nimettiin lapsiasiavaltuutettu Maria Kaisa Aula sosiaali- ja terveysministeriöstä ja varapuheenjohtajaksi kehittämisspäällikkö Anna-Leena Välimäki Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselta. Työryhmän jäseninä toimivat lakimies Hanna Rantala (31.12.2009 asti) sosiaali- ja terveysministeriöstä, kehittämisspäällikkö Helena Ewalds Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselta, rikoskomisario Heidi Kankainen (30.9.2009 asti) sisäasiainministeriöstä, neuvotteleva virkamies Aarne Kinnunen oikeusministeriön kriminaalipoliittiselta osastolta, ohjelmajohtaja Inka Hetemäki,

UNICEFiltä, opetusneuvos Pekka Iivonen Opetushallituksesta, tutkija Heikki Sariola Lastensuojelun Keskusliitosta, toiminnanjohtaja Pirjo Somerkivi (1.10.2009 asti), jonka tilalle nimettiin kehittämisspällikkö Outi Hurme, molemmat Suomen Vanhempainliitosta, johtava asiantuntija Esa Iivonen Mannerheimin Lastensuojeluliitosta, toiminnanjohtaja Ari-Pekka Toivari Samfundet Folkhälsanista, lapsen oikeuksien asiantuntija Sointu Möller (31.12.2009 asti) Pelastakaa Lapset ry:stä sekä pari- ja seksuaaliterapeutti Kari Lankinen Väestöliitosta. Hallitussihteeri Heidi Manns-Haatanen sosiaali- ja terveysministeriöstä toimi sekä työryhmän jäsenenä että sihteerinä. Työryhmä kokoontui 13 kertaa.

Työryhmä järjesti valtakunnallisen seminaarin 17.2.2010 ja toteutti lapsiasiavaltuutetun toimesta lapsille ja nuorille suunnatun kyselytutkimuksen kuritusväkivallasta. Työryhmä kuuli työnsä aikana kokouksissaan asiantuntijoina lukuisia eri tahoja viranomaisista, järjestöistä sekä uskonnollisista yhdyskunnista.

Saatuaan työnsä valmiiksi, työryhmä kunnioittavasti luovuttaa mietintönsä sosiaali- ja terveysministeriölle.

Helsingissä 22 päivänä lokakuuta 2010

Maria Kaisa Aula

Anna-Leena Välimäki

Helena Ewalds

Aarne Kinnunen

Inka Hetemäki

Heikki Sariola

Outi Hurme

Esa Iivonen

Pekka Iivonen

Ari-Pekka Toivari

Kari Lankinen

Heidi Manns-Haatanen

SISÄLLYS

1. Työryhmän tausta ja toimeksianto.....	13
2. Ehdotus kuritusväkivaltaa ehkäiseväksi ja vähentäväksi kansalliseksi toimintaohjelmaksi	16
Mitä kuritusväkivalta on?	16
Hyvää kehitystä on tarpeen vauhdittaa ja varmistaa	17
Tarvitaan monenlaista tukea: kasvatukseen, vanhempien arjen jaksamiseen sekä päihdeongelmiin	17
Tärkeät kohderyhmät: pienten lasten sekä erityistä tukea tarvitsevien lasten vanhemmat ja maahanmuuttajaperheet.....	18
Lapsen ihmisarvon puolustaminen toimintaohjelman perusviestinä	20
Toimintaohjelman tavoitteenasettelu – vuoteen 2015	20
Toimenpide-ehdotukset ja vastuutahot.....	21
NYKYTILA.....	29
3. Ruumiillinen koskemattomuus ja myönteinen kasvatus lasten ihmisoikeutena: lainsäädäntö ja kansainväliset sopimukset	29
Suomi eturintamassa kieltämässä lasten ruumiillisen kurituksen.....	29
Ihmisoikeussopimukset ja lapsiin kohdistuva kuritusväkivalta	31
4. Mitä kuritusväkivalta on ja mitä haittaa siitä on lapselle?	35
Mitä kuritusväkivalta on?	35
Kuritusväkivalta ja lasten kaltoinkohtelu.....	35
Psyykkisen väkivallan suhde kuritusväkivaltaan	36
Kuritusväkivallan käytön riskitekijöitä	36
Mikä ei ole kuritusväkivaltaa?.....	37
Kuritusväkivallan seurauksia.....	37
Vaaravyöhykkeessä olevat lapset	38
Erityistä tukea tarvitsevat lapset.....	38
Neuropsykiatriset oireyhtymät ja lapsen rauhoittaminen.....	39
On tärkeää ottaa väkivalta puheeksi	40

5. Kuritusväkivallan yleisyys ja asenteet Suomessa	41
Aikuisten asenteiden kehitys Suomessa	41
Vertailu asenteisiin ja kuritusväkivallan yleisyyteen Ruotsissa.....	44
Lasten kokema kuritusväkivalta lapsiuhrituskimusten valossa.....	45
Tyttöjen ja poikien kokema väkivalta.....	46
Eräiden taustatekijöiden vaikutus kuritusväkivallan yleisyyteen	46
Maahanmuuttajalasten kokemukset kuritusväkivallasta	47
Lasten ja nuorten omat asenteet liittyen kuritusväkivaltaan	48
6. Lasten ja nuorten omat näkemykset kuritusväkivallan vähentämisen keinoista	53
Yleistä kyselystä lapsille ja nuorille	53
Lasten kasvatukseen tarvitaan ohjeita ja molemminpuolista kunnioitusta ..	53
Vanhempien auttaminen arjessa tulisi olla ensisijainen puuttumiskeino	56
Pelko seuraamuksista voi estää lasta saamasta apua.....	59
Koulu ja internet ovat tärkeitä tiedonlähteitä lapsille ja nuorille.....	62
Kysely antoi ajateltavaa ja tietoa.....	64
Yhteenvedo kyselystä lapsille ja nuorille	65
7. Arvio järjestöjen toiminnasta kuritusväkivallan vähentämisessä	67
Lastensuojelun Keskusliiton sekä Unicefin kampanjat 2000-luvulla.....	67
Matalan kynnyksen puhelin ja nettipalvelut lapsille, nuorille ja vanhemmille.....	68
Lapsille ja nuorille suunnatut palvelut.....	68
Vanhemmille suunnatut palvelut.....	69
Monikulttuuristen perheiden tuki	72
Johtopäätöksiä.....	72
8. Arvio kuritusväkivallan ehkäisemisestä ja vähentämisestä julkisten peruspalveluiden piirissä: neuvola ja kouluterveydenhuolto, varhaiskasvatus, koulu ja oppilashuolto	74
Lapsiperheiden ehkäisevien palveluiden merkitys.....	74
Neuvola- ja kouluterveydenhuollon mahdollisuudet kuritusväkivallan vähentämisessä	76
Kuritusväkivallan vähentäminen ja myönteisen kasvatuksen tuki varhaiskasvatuksessa.....	78
Koulun toimet kuritusväkivallan vähentämisessä.....	79
Turvallisuus osana koulun opetussuunnitelmaa	79
Turvallisuus ja ihmisoikeudet osana opetuksen sisältöjä	80
Koulun oppilashuolto	81
Johtopäätöksiä koulun roolista.....	83
Johtopäätöksiä muun lasten ja perheiden palvelujärjestelmän kokonaisuuden kehittämistarpeista.....	83
9. Arvio oikeuslaitoksen toiminnasta kuritusväkivallan vähentämisessä	85

10. Kuritusväkivallan vähentäminen ja myönteisen kasvatuksen tuki kirkon ja uskonnollisten yhteisöjen näkökulmasta	88
11. Maahanmuuttajalapsiin ja eri etnisten ryhmien lapsiin kohdistuvan kuritusväkivallan vähentäminen	91
LIITTEET	93
Liite 1: Lyhenteet.....	93
Liite 2: Lasten kokemukset väkivallasta kotona - vuoden 1988 koululaistutkimus ja uusi lapsiuhritutkimus vuonna 2008; Heikki Sariola	94
Liite 3: Lapsille ja nuorille tehdyn kyselyn taustaa ja kysymykset.....	102
Liite 4: Kirjallisuus ja lähteet:	107
Liite 5: Lapsiin kohdistuvan kuritusväkivallan ehkäisemisen ja vähentämisen työryhmä	113

LAPSIIN KOHDISTUVAN KURITUSVÄKIVALLAN EHKÄISEMISEN JA VÄHENTÄMISEN TYÖRYHMÄN LOPPURAPORTTI

I. TYÖRYHMÄN TAUSTA JA TOIMEKSIANTO

Työryhmän tausta

Sosiaali- ja terveysministeriö asetti 2.3.2009 työryhmän (STM022:00/2009) laatimaan ehdotuksen lapsiin kohdistuvaa kuritusväkivaltaa ehkäiseväksi ja vähentäväksi kansalliseksi toimintaohjelmaksi. Toimeksianto liittyi valtioneuvoston vuonna 2008 hyväksymään Sisäisen turvallisuuden ohjelmaan. Sen mukaan sosiaali- ja terveysministeriön tulee laatia kansallinen lapsiin kohdistuvan kuritusväkivallan vastainen laaja-alainen valistusohjelma.

Työryhmän työ kytkeytyy myös pääministeri Matti Vanhasen II hallituksen Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelmaan, jonka keskeisiä tavoitteita on perheväkivallan ja lapsiin ja nuoriin kohdistuvan väkivallan vähentäminen. Sen mukaan väkivallan vähentäminen ja turvallisuuden parantaminen on tarkoituksenmukaista toteuttaa laajana, ennalta ehkäisyyn painottavana kokonaisuutena, jossa nuorisotyön, koulun, päivähoiton ja perheiden tehtävät ja vastuut nousevat esille.

Politiikkaohjelman tavoitteena on myös YK:n lapsen oikeuksien sopimuksesta tiedottaminen, joka painottui etenkin YK-sopimuksen juhlavuoden 2009 aikana. Oikeus turvalliseen ja väkivallattomaan elämään sekä erityiseen suojeluun on yksi lapsen perusoikeuksia. Lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan: "Lasta tulee suojella kaikenlaiselta ruumiilliselta ja henkiseltä väkivallalta, vahingoittamiselta ja pahoinpitelyltä, laiminlyönniltä ja välinpitämättömyydeltä, huonolta kohtelulta ja hyväksikäytöltä." Sopimuksen allekirjoittaneiden valtioiden vastuulla on ryhtyä toimiin tämän oikeuden turvaamiseksi. Vuonna 2011 Suomessa vietetään sopimuksen kansallisen voimaantumisen 20-vuospäivää.

Työryhmän työskentely kytkeytyy myös osaksi Euroopan neuvoston lapsiin kohdistuvan kuritusväkivallan vastaista strategiaa (www.coe.int/children), jota Suomi on ollut aktiivisesti edistämässä. EN:n tavoitteena on ollut kehittää jäsenmaissa hyviä käytäntöjä sekä saada aikaiseksi tarpeellisia säädösmuutoksia. Euroopan neuvosto laati kampanjavuoden 2009 aikana erityiset suuntaviivat lapsiin kohdistuvan väkivallan vähentämiseksi. Suomessa kuritusväkivalta on laissa kielletty jo vuonna 1984. Myös Euroopan neuvosto korostaa linjauksissaan, että lain säätäminen ei yksin riitä. Kasvatusasenteisiin vaikuttamalla sekä lapsia kohtaavien palveluiden ja oikeuslaitoksen toimintaa kehittämällä voidaan varmistaa kuritusväkivallan väheneminen lasten ja perheiden arjessa. Euroopan neuvosto on suosittanut jäsenmaille kansallisen strategian laatimista lapsiin kohdistuvan kuritusväkivallan ehkäisemiseksi.

Työryhmän toimeksianto

Sosiaali- ja terveysministeriön asetti työryhmän, jonka tehtävänä oli laatia laaja-alainen toimintaohjelma lapsiin ja nuoriin kohdistuvan kuritusväkivallan ehkäisemiseksi ja vähentämiseksi. Työryhmän määräaika oli 2.3.–31.12.2009. Määräaikaa pidennettiin 1.1.–31.3.2010. Työ jatkui kuitenkin käytännössä syyskuuhun 2010 saakka. Toimeksianto on muistion liitteenä (Liite 5).

Työryhmän jäsenet oli valittu niiden toimijoiden parista, jotka ovat merkittävästi työskennelleet viimevuosina kuritusväkivallan vähentämiseksi. Ministeriö ei pystynyt kaikkia tahoja nimeämään työryhmään, joten työryhmä sai tehtäväkseen kuulla tarvittavassa määrin asiantuntijoita. Työryhmän toimeksiantannon mukaan kokonaisuutta piti selvittää erityisesti kirkkojen ja uskonnollisten yhteisöjen sekä maahanmuuttajien näkökulmista.

Työnsä lopussa työryhmä järjesti seminaarin 17.2.2010 lapsiin ja nuoriin kohdistuvan kuritusväkivallan vähentämisen kansallisen toimintaohjelman esittelemiseksi ja keskustelun herättämiseksi asiasta. Seminaarin vieraaksi oli kutsuttu Ruotsista Örebron yliopiston professori Staffan Janson, joka kertoi Ruotsin saavutuksista tällä alueella. Suomi ja Ruotsi olivat ensimmäisiä valtiota jotka kielsivät lapsiin kohdistuvan kuritusväkivallan. Seminaariin osallistui 60 osanottajaa.

Lapsiasiavaltuutetun toimisto toteutti työryhmän tarpeisiin keväällä 2010 Webropol-kyselyn lapsille ja nuorille. Kyselyssä selvitettiin lasten ja nuorten näkemyksiä siitä, miksi vanhemmat käyttävät kuritusväkivaltaa, miten sitä voitaisiin tehokkaimmin vähentää ja miten lasten ja nuorten olisi helpointa saada asiasta tietoa. Selvityksen tuloksia koskevan luvun on kirjoittanut suunnittelija Mirikka Jalonen-Alava lapsiasiavaltuutetun toimistosta. Tulokset on otettu huomioon toimenpide-ehdotuksia laadittaessa.

Lisäksi työryhmä tilasi kuritusväkivallan haittoja ja siihen liittyvää tieteellistä tutkimusta koskevan katsauksen LKT, lastenlääkäri Annlis Söderholmilta. Lukuun neljä on sisällytetty hänen toimittamaa tekstimateriaalia. Työryhmän jäsen Heikki Sariola on koonnut vuosien 1988 ja 2009 lapsiuhritkimusta koskevan aineiston. Työryhmän puheenjohtaja ja jäsenet ovat osallistuneet muistion laatimiseen.

Työryhmä kuuli työnsä aikana seuraavia tahoja:

Poliisiammattikorkeakoulu (maahanmuuttaja lapset ja nuoret väkivaltakokemukset tutkimus),

erikoistutkija *Juha Kääriäinen*

Poliisiammattikorkeakoulu,

tutkija *Sanna-Mari Humppi*

Valtakunnansyyttäjänvirasto (kuritusväkivallan ilmentyminen syyttäjille),

valtakunnansyyttäjä *Anu Mantila*

Sosiaali- ja terveysministeriö, Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen osasto (neuvola- ja kouluterveydenhuolto),

ylitarkastaja *Marjaana Pelkonen*

Opetushallitus (koulun toimet),

opetusneuvos *Heidi Peltonen*

Sisäasiainministeriö, maahanmuutto-osasto (maahanmuuttajalaps),
neuvotteleva virkamies *Meri-Sisko Eskola*

Oikeusministeriö, (lainsäädäntömuutoksia alueella),
erityisasiantuntija *Matti Marttunen*

Mannerheimin lastensuojeluliitto (matalankynnyksen palvelut, nettipuhelin
lapsille ja vanhemmille),
päällikkö *Anne Kinturi*

Suomen evankelisluterilainen kirkko,
perheasiainjohtaja *Matti Esko*

Suomen Katolinen kirkko,
tiedotussihteeri *Anu Hamann*

Suomen ortodoksinen kirkko,
uskonnonopettaja *Tarja Lehmuskoski*

Suomen Islamilainen neuvosto,
hallituksen varapuheenjohtaja *Anas Haijar*

Helsingin Juutalainen seurakunta,
seurakunnan asiamies *Dan Kántor*

Suomen Helluntaiherätys,
lapsi- ja perhetyön seurakuntapastori *Ari Kattainen*

Suomen Somaliliitto ry,
tiedottaja *Saed Guled Aden*

Suomen Romanimissio ry,
toiminnanjohtaja *Tuula Åkerlund*

SaamiSoster ry,
toiminnanjohtaja *Ristenrauna Magga*

Monika-Naiset Liitto ry,
toiminnanjohtaja *Reet Nurmi*

Väestöliitto – Kotipuu-hanke,
psykologian maisteri *Anne Alitorppa-Niitamo*

Ensi- ja turvakotien liitto,
Jussi-työntekijä *Roope Karjalainen*

Ensi- ja turvakotien liitto,
lapsityön kehittämispäällikkö *Mikko Oranen*

Suomen lastenlääkäriyhdistys,
lastenlääkäri *Annlis Söderholm*

Koulutus- ja perheneuvontaliitto,
puheenjohtaja *Sirpa Taskinen*

Vammaisten lasten vanhempien järjestöjen yhteistyöverkosto,
toiminnanjohtaja *Rauni Lollo*

Herättäjä-yhdistys ry,
puheenjohtaja *Simo Juntunen*

Suomen Rauhanyhdistysten Keskusliitto SRKL,
johtokunnan puheenjohtaja *Olavi Voitonon*

Kansanlähetys,
lähetysjohtaja *Timo Rämä*

2. EHDOTUS KURITUSVÄKIVALTA EHKÄISEVÄKSI JA VÄHENTÄVÄKSI KANSALLISEKSI TOIMINTAOHJELMAKSI

Mitä kuritusväkivalta on?

Ruotsalainen kirjailija Astrid Lindgren oli koko aikuisikänsä lasten puolestapuhuja. Kun hän vuonna 1978 vastaanotti saksalaisten kirjakauppiaiden rauhanpalkinnon, hän piti kuuluisan puheen *"Niemals Gewalt"*, joka havainnollisti konkreettisesti kuritusväkivaltaa lapsen näkökulmasta. Kirjailija kertoi kuinka hän 20-vuotiaana oli tavannut vanhan papinrouvan, joka oli kertonut hänelle omasta kokemuksestaan nuorena pikkupojan äitinä. Poika oli tehnyt jotain sellaista, mikä nuoren äidin mielestä vaati rangaistusta:

"Äiti sanoi että pojan on itse haettava vitsa. Pieni poika lähti ulos ja viipyi poissa pitkään. Lopulta hän palasi takaisin itkien ja sanoi: - En löytänyt mitään risua, mutta tässä on kivi, jolla voit heittää minua. Silloin alkoi äitikin itkeä, sillä hän näki äkkiä kaiken lapsen silmin..."

Sitten hän asetti kiven keittiön hyllylle ikuisiksi muistutukseksi itselleen: ei koskaan väkivaltaa"...

Astrid Lindgren jatkoi: *"Uskon että olemme liian usein näkemättä tilanteita lapsen näkökulmasta. Tämä johtaa siihen, että opetamme lapsiamme johonkin muuhun kuin siihen, mitä olemme aikoneet opettaa"*.

Kuritusväkivalta on toimintaa, jolla aikuinen pyrkii fyysistä ylivoimaa käyttäen aiheuttamaan lapselle kipua tai epämiellyttävää olon mutta ei fyysistä vammaa, rangaistukseen, tai säädelläkseen lapsen käyttäytymistä. Toisin sanoen kuritusväkivallalla tarkoitetaan sitä väkivaltaa, jota pidetään tai on aiemmin historiassa pidetty kussakin kulttuurissa hyväksyttävänä ja jonka aikuinen väkivallan käyttäjä uskoo olevan oikeutettua lapsen rankaisemiseksi. Tässä asenteiden muutoksessa on lainsäädännöllä ollut oma merkityksensä. Suomessa kuritusväkivalta on kielletty lainsäädännössä jo vuonna 1984.

Kuritusväkivaltaa kutsuttiin aiemmin myös ruumiilliseksi kuritukseksi tai ruumiilliseksi rankaisemiseksi (engl: corporal punishment, ruots: fysisk straffning).¹ Käsitettä "ruumiillinen kuritus" käytetään myös nykyisessä laissa lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta. Käsite on kuitenkin harhaanjohtava, koska siitä syntyy vaikutelma, että kyse on lapsen kasvatukseen kuuluvasta menettelystä. Kuritusväkivalta -käsite tuli Suomessa käyttöön Lastensuojelun keskusliiton ehdotuksesta 2000-luvulla ja sillä haluttiin selkiyttää eroa kasvatuksen ja väkivallan välillä.

Myös työryhmä kannattaa "kuritusväkivalta"-käsitteen johdonmukaista käyttämistä jatkossa. Työryhmä samalla korostaa, että kuritusväkivalta on lapsen kohdistuva pahoinpitelyrikos, johon on suhtauduttava samalla

¹ Suomalaisessa kielenkäytössä ajoittain myös pelkällä "kurittaminen" -käsitteellä saatetaan viitata väkivallan käyttöön kasvatuksessa. Vrt. kysymys "Onko sinua kuritettu?"

vakavuudella kuin aikuisiin kohdistuviin rikoksiin. Suurin osa lapsiin kohdistuvasta väkivallasta jää nykyisin ns. piilorikollisuudeksi.

Hyvää kehitystä on tarpeen vauhdittaa ja varmistaa

Selvä enemmistö suomalaisista eli 68 prosenttia ei hyväksy lasten ruumiillista kurittamista kasvatuskeinona. Tuoreimmassa eli vuonna 2007 toteutetussa Lastensuojelun Keskusliiton kyselyssä kaikista vastanneista 26 prosenttia kuitenkin vielä hyväksyi ruumiillisen kurituksen kasvatuskeinona ainakin poikkeustapauksissa.

Lapsiuhritutkimus on osoittanut, että kuritusväkivalta on lasten arjessa vähentynyt Suomessa merkittävästi viimeisten 20 vuoden aikana. Selvimmin väkivallan väheneminen näkyy juuri lievässä väkivallassa eli niissä teoissa, joita aiemmin kutsuttiin ruumiilliseksi kuritukseksi. Esimerkiksi tönimistä, ravistelua tai tukistamista elämänsä aikana kokeneiden yhdeksäsluokkalaisten osuus on vuonna 2008 tehdyssä tutkimuksessa pudonnut puoleen vuoden 1988 tasosta. Vielä enemmän ovat vähentyneet läimäyttely ja piiskan antaminen, joita oli vuoden 2008 tutkimuksessa kokenut yhdeksäsluokkalaaisista elämänsä aikana 10 prosenttia.

Lapsiuhritutkimuksen mukaan yhdeksäsluokkalaaisista kuluneen vuoden aikana 8 prosenttia on kokenut lievää väkivaltaa; tytöistä kokemuksia raportoi 12 prosenttia ja pojista 5 prosenttia.

Hyvää kehitystä kaiken lapsiin kohdistuvan väkivallan ja sen hyväksyttävyyden vähentämiseksi on tarpeen vauhdittaa ja varmistaa.

Tarvitaan monenlaista tukea: kasvatukseen, vanhempien arjen jaksamiseen sekä päihdeongelmiin

“Ensin pitää saada selville miksi vanhemmat käyttävät kuritusväkivaltaa lapsiin. Ongelmaa ei voida ratkaista jos syytä ei tiedetä. Jos vanhemmat purkavat uupumustaan lapsiin, niin uupumus on saatava purettua ilman väkivaltaa, tai ilman että lapsi kärsii. Vanhemmat eivät ehkä itse tajua purkavansa kiukkua lapsiin ja heitä pitää neuvoa lopettamaan. Terveystieteidenhuollossa ym. pitää kysyä miltä lapsesta itse tuntuu: kohdellaanko häntä huonosti tai väkivalloin ja onko hänellä hyvä olla kotona.” (Tyttö, 7–12-vuotias.)

Jotta löydetään tehokkaat keinot kuritusväkivallan vähentämiseen, on tunnettava väkivallan taustalla olevat syyt. Syyt kuritusväkivallan käyttöön kasvatuksessa voidaan jakaa karkeasti kolmeen osaan. Näitä ovat

- 1) vanhemman uupumuksen ja väsymyksen aiheuttama itsehillinnän menettäminen
- 2) vanhemman mielenterveysongelman tai päihteiden väärinkäytön aiheuttama väkivaltainen lapsen käsittely tai
- 3) vanhempi ajattelee väkivallan olevan oikeutettua ja käyttää sitä johdonmukaisesti apuna kasvatuksessa.

Myös lapsille tehdyn kyselyn tulokset korostivat oikeiden keinojen valinnan merkitystä väkivallan vähentämisessä.

Kun vanhempi lyö lastaan kasvatustilanteessa lähinnä oman uupumuksensa ja väsymyksensä takia, se yleensä kaduttaa ja harmittaa ja vanhempi tiedostaa tehneensä väärin. Kuritusväkivallan ehkäisyn kannalta keskeistä olisi se, että vanhemman työn aiheuttamaa kuormitusta voitaisiin vähentää erilaisin keinoin kuten, että saatavilla olisi lapsiperheiden kotipalvelua tai muuta arkea helpottavaa tukea. Vanhemmille voitaisiin myös antaa neuvoja lapsen kasvattamiseen keskustelun ja ohjauksen keinoin.

Kun lapsen väkivaltaiset kasvatuseritykset johtuvat vanhemman mielenterveysongelmista tai päihteiden väärinkäytöstä, on olennaista vanhemman hoidon ja kuntoutuksen varmistaminen. Lisäksi tulee koko perhettä hoitaa vanhemman kuntoutuksen ohella niin että perheen vuorovaikutussuhteet normalisoituvat ja vanhempia tuetaan myönteisten kasvatuserityksien käytössä. Lapsen tarpeet tulisi myös tarkoin selvittää ja tarvittaessa turvautua lapsi- ja perhekohtaisiin lastensuojelutoimenpiteisiin.

Mikäli vanhempi ajattelee väkivallan olevan oikeutettua ja hän käyttää sitä johdonmukaisesti voi kyse olla siitä, että vanhempi ei tiedä väkivaltaisen kasvatuksen olevan lapselle haitallista sekä lainvastaista tai hän toimii tietoisesti lainvastaisesti. Kyse voi olla myös toisesta kulttuuripiiristä tulleesta vanhemmasta, joka ei ole saanut omasta kasvatuserityksestään tukea muunlaiseen toimintamalliin. Näissä tilanteissa keskeistä on valistus – ja tiedotustoiminta eri kielillä, erilainen vanhempainkasvatus ja neuvonta sekä konkreettinen tuki kasvatuserityksien korjaamiseen. Näissä tilanteissa myös aktiivisella tiedotuksella Suomessa kuritusväkivallan käytöstä langetettavista rangaistuksista voi olla ennalta ehkäisevää merkitystä.

Pieniin lapsiin voi kohdistua myös epärealistisia odotuksia jos vanhemmilla ei ole tarpeeksi tietoa lapsen kehityksestä. Pienen lapsen voidaan olettaa voivan käyttäytyä aikuismaisemmin kuin on hänen ikätasolleen mahdollista. Neuvolan ja perhevalmennuksen kautta on tärkeä varmistaa vanhempien tietämystä lapsen kehityksen normaaleista vaiheista. Myös konkreettisilla käytännön neuvoilla lapsen yleisestä hoivasta ja huolenpidosta voidaan vähentää kuritusväkivallan riskejä.

Taustatekijöiden vaikutuksen lieventämiseksi tarvitaan erilaista vanhemmuuden ja kasvatustyön tukea: arkea helpottavaa tukea, työn rasittavuuden vähentämistä, lapsilähtöistä mielenterveys- ja päihdepalveluiden kuntoutusta tai tiedotus- ja valistustoimintaa, jossa materiaalia on saatavilla eri kielillä.

Tärkeät kohderyhmät: pienten lasten sekä erityistä tukea tarvitsevien lasten vanhemmat ja maahanmuuttajaperheet

Kuritusväkivallan kohteena on useimmin pieni eli alle kouluikäinen lapsi. Mikäli vanhemmat eivät ole käyttäneet väkivaltaa kasvatuksessa silloin kun lapsi on pieni, hyvin harvoin he turvautuvat siihen myöhemminkään. Pienten

lasten on vaikeinta kertoa kuritusväkivallasta kenellekään ulkopuoliselle. Heidän on myös vaikeinta tietää itse, että kuritusväkivalta ei ole sallittua.

Näin ollen palveluiden kehittämisessä on tärkeintä kohdentaa toimenpiteet niihin palveluihin joissa yleisesti kohdataan pieniä lapsia ja heidän vanhempiaan. Nämä ovat neuvola, suun terveydenhuolto ja terveydenhuolto, varhaiskasvatus sekä esi- ja alkuopetus, seurakuntien lapsityö ja pienten lasten vanhempien kanssa tehtävä työ, järjestöjen avoimet kohtaamispaikat ja perheille suunnatut palvelut, kuten perhekahvilat ja vertaisryhmät sekä auttavat puhelimit ja nettipalvelut pienten lasten vanhemmille.

Tarvittavia toimenpiteitä ovat sekä valistus ja tiedotustoiminta, myönteisen vanhemmuuden ja kotikasvatuksen konkreettinen tuki että palveluissa toimivien aikuisten osaamisen vahvistaminen niin, että he osaavat ottaa kasvatuseriaatteita puheeksi, keskustella lasten kanssa sekä tarvittaessa tukea perhettä toimintatapojen korjaamisessa. Olennaista on myös lapsiperheiden kotipalvelun tai vastaavan tuki vanhemman uupumukseen ja väsymykseen. Samoin työn ja perheen yhteensovittamisen tuki liittyy pikkulapsiperheen arjen helpottamiseen.

Toisena tärkeänä kohderyhmänä aiemmasta tutkimuksesta tulevat esille vammaisten ja pitkäaikaissairaiden lasten vanhemmat. Ruotsissa tehdyssä tutkimuksessa ilmeni, että vammaiset lapset kokivat väkivaltaa kotonaan kaksi kertaa useammin kuin terveet lapset. Suomessa ei vastaavaa tutkimusta vammaisten ja pitkäaikaissairaiden lasten kokemasta kuritusväkivallasta ole tehty. Myös tutkimuskartoitus vammaisten ja pitkäaikaissairaiden lasten tilanteesta olisi tarpeen.

Mitään viitteitä ei ole siitä, että tilanne Suomessa olisi olennaisesti parempi kuin Ruotsissa. Tiedossa on päinvastoin, että vammaisten ja pitkäaikaissairaiden lasten vanhemmat ovat usein erityisen uupuneita ja joutuvat taistelemaan lapsensa oikeuksista ja palveluista. Siksi palveluissa on lisättävä vammaisten ja pitkäaikaissairaiden lasten vanhempien arjen jaksamisen tukea sekä palveluissa otettava tarpeen mukaan keskusteluun kasvatuseriaatteet sekä tuen tarve niissä.

Pienten lasten perheiden sekä erityistä tukea tarvitsevien lasten perheiden ohella kolmantena tärkeänä kohderyhmänä kuritusväkivallan vähentämisessä ovat maahanmuuttajaperheet. Maahanmuuttajat tulevat Suomeen usein maista, joissa kuritusväkivaltaa ei ole lainsäädännössä kielletty. He tarvitsevat omalla kielellään tietoa suomalaisesta lainsäädännöstä ja lapsen oikeuksista sekä tukea ja opastusta väkivallattomien kasvatuseriaatteiden käyttöön. Tiedon levittämisessä ja kasvatustapojen uudistamisessa maahanmuuttajien omat yhteisöt sekä myös uskonnolliset yhteisöt ja kirkot ovat tärkeässä asemassa.

Työryhmä haluaa myös muiden kohderyhmien osalta muistuttaa kirkon ja uskonnollisten yhteisöjen antaman viestin merkityksestä vanhempien kasvatuseriaatteisiin vaikuttamisessa. Väkivallan vähentämisessä on tarpeen huomioida myös alueelliset erot asenteissa. Lasten parissa tehty kyselytutkimukset

antavat viitteitä siitä, että Pohjois-Suomessa kuritusväkivaltaa hyväksyttiin useammin kuin Etelä-Suomessa. Tästä syystä etenkin Pohjois-Suomessa tehtävässä lähisuhdeväkivallan vastaisessa työssä lasten asemaa on tarpeen erityisesti korostaa.

Lapsen ihmisarvon puolustaminen toimintaohjelman perusviestinä
Työryhmä haluaa korostaa lapsen yhtäläistä ihmisarvoa väkivallan vähentämistyöhön liittyvässä viestinnässä ja vaikuttamisessa. Keskeiset vaikuttamistyön viestit ovat seuraavat:

- Lasten ja aikuisten tulee molempien kunnioittaa ja arvostaa toisiaan
- Lapsella on oikeus myönteiseen kasvatukseen sekä turvalliseen hyvään elämään
- Lapsi ei ole aikuisten toiminnan kohde vaan ihminen jolla on oikeuksia
- Ihmisarvoon kuuluu että mitään väkivaltaa ei hyväksytä
- Lapsuus on itsessään arvokas elämänvaihe
- Kuritusväkivalta on vakava uhka lapsen kasvulle ja kehitykselle

Toimintaohjelman tavoitteenasettelu – vuoteen 2015

Tavoitteena on lapsen ihmisarvon vahvistaminen sekä lapsen ja vanhempien molemminpuolisen kunnioituksen lisääminen niin, että kukaan lapsi ei joutuisi kohtaamaan kuritusväkivaltaa vaan voisi kasvaa myönteisessä, hellässä ja ymmärtävässä ja osallistavassa ilmapiirissä.

Tavoitteena on jatkaa ja vauhdittaa viimeisten kahden vuosikymmenen hyvää kehitystä niin, että kuritusväkivallan vastaiset asenteet johdonmukaisesti koko ajan vahvistuvat sekä lasten, että aikuisten parissa ja että lasten kokema kuritusväkivalta jatkuvasti vähenee.

Tavoitteena on alueellisten ja väestöryhmäkohtaisten erojen pieneneminen sekä kuritusväkivallan esiintyvyydessä, että sitä koskevissa lasten ja aikuisten asenteissa.

Toimenpideohjelmalla pyritään vaikuttamaan niin, että

- seuraavassa lapsiuhritutkimuksessa vuonna 2012 lasten kokeman fyysisen kuritusväkivallan esiintyvyyden olisi puolittunut vuoden 2008 tasosta myös eri väestöryhmissä ja maan eri alueilla (mm. maahanmuuttajaperheiden lapset).
- aikuisille tehtävässä asennetutkimuksissa Lastensuojelun Keskusliitto (LSKL) vuonna 2012 lapsiin kohdistuvaan kuritusväkivaltaan suhtaututaan yhtä kielteisesti kuin aikuisten parisuhdeväkivaltaan.
- lapsille tehtävässä asennetutkimuksessa (UNICEF) myönteisesti kuritusväkivaltaan suhtautuvien määrä puolittuisi nykyisestä ja että myös Pohjois-Suomessa kuritusväkivaltaa hyväksyvien lasten määrä alenisi.

Toimenpide-ehdotukset ja vastuutahot

1. Vanhempien uupumuksen ehkäisemistä ja jaksamisen tukea vahvistetaan palveluissa

Lisätään lapsiperheiden kotipalveluiden saatavuutta etenkin pienten lasten, monilapsisten perheiden, yksinhuoltajien sekä vammaisten ja pitkäaikaissairaiden lasten perheissä. Tarjotaan kotipalveluita neuvolan ja varhaiskasvatuksen palveluiden kautta niin, että palvelun saaminen ei edellytä lastensuojelusiakkuutta.

Vastuu: STM, OKM, kunnat

2. Palvelut tukemaan vanhempien päihde- ja mielenterveysongelmien ratkaisemista huomioiden myös lasten tuen tarve

Eri palveluissa opitaan tunnistamaan vanhempien päihde- ja mielenterveysongelmia ja kuuntelemaan lasten tästä kertovia viestejä. Aikuisten päihde- ja mielenterveysongelmia hoidettaessa selvitetään aina heidän huollossaan olevien lasten tuen tarve ja samalla autetaan perheen vuorovaikutussuhteiden tervehtymistä sekä myönteisen kasvatuksen taitoja.

Tuetaan raskaana olevien päihdeongelmaisten naisten hoidon varmistamista pohtineen työryhmän esityksiä (STM:n selvityksiä 2009:4). Annetaan tuki meneillään olevan Päihdeongelmaisten vanhempien lasten tukipalvelujen varmistamista kehittävän työryhmän (STM:00/2010) työlle.

Vastuu: STM, OKM, THL, kunnat

Yhteistyötahot: Järjestöt

3. Kotikasvatuksen tukea organisoidaan matalan kynnyksen periaatteella eri palveluiden yhteyteen sekä verkkoon

Lapsiperheiden palveluita tarjotaan ja järjestetään kokonaisuutena niin, että saatavilla on ehkäisevää ja matalan kynnyksen tukea myös kotikasvatukseen. Myönteisen kasvatuksen tukea organisoidaan sekä neuvolan, varhaiskasvatuksen että koulun yhteyteen kasvatuskumppanuuden periaatteella. Myönteisen kasvatuksen edistämiseksi on tarpeen vaikuttaa sekä äitien että isien kasvatusasenteisiin.

Koulun yhteydessä perheiden ja kotikasvatuksen tuki toimisi osana oppilashuollon kokonaisuutta ja monialaista yhteistyötä sekä liittyisi vahvistuvaan koulun ja kodin yhteistyöhön. Hyödynnetään uuden neuvola- ja kouluterveydenhuoltoasetuksen ns. laajan eli koko perheen terveystarkastuksen mahdollisuudet kotikasvatuksen tuessa. Asetuksen mukaan lasta odottavan perheen laajassa terveystarkastuksessa selvitetään myös perheen hyvinvointia

haastattelulla ja tarvittaessa muilla menetelmillä. Alle kouluikäisen lapsen ja koululaisen laajaan terveystarkastukseen sisältyy huoltajien haastattelu ja koko perheen hyvinvoinnin selvittäminen niiltä osin kuin se on välttämätöntä hoidon ja tuen järjestämisen kannalta.

Hyödynnetään myönteisen kasvatuksen ja kotikasvatuksen tuessa järjestöjen sekä seurakuntien osaamista sekä verkkopalveluita. Seurakuntia, herätysliikkeitä ja uskonnollisia ja katsomuksellisia yhteisöjä rohkaistaan sitoutumaan vanhempien ja perheiden kanssa tehtävässä työssä kuritusväkivallan vähentämiseen.

Suunnataan RAY:n tukea vanhemmille tarkoitettujen verkkopalveluiden vahvistamiseen olemassa olevien toimijoiden kautta (Mannerheimin Lastensuojeluliiton Vanhempainpuhelin ja netti, Väestöliiton nuorten-nettipalvelu) sekä kannustetaan kuntia toimimaan yhteistyössä vanhempia tukevien verkkopalveluiden järjestämisessä.

Hyödynnetään aiemmissa kampanjoissa kuten Lastensuojelun Keskusliiton Älä lyö lasta! tuotettua materiaalia (DVD ja Kekseliäs kasvatus -esite) eli varmistetaan rahoitus materiaalin tuottamiselle ja jakamiselle. Kasvatusohjeita vanhemmille voi hakea mm. LSKL:n tuottamasta Tyyneen rauhallisesti -kirjasta, jonka voi tilata osoitteesta <http://www.alalyolasta.fi/> sekä MLL:n Vanhempainnettiin <http://www.mll.fi/vanhempainnetti/>.

Vastuu: STM, OKM, OPH, THL, kunnat

Yhteistyötahot: Lastensuojelun Keskusliitto, kirkot ja uskonnolliset yhteisöt sekä herätysliikkeet sekä katsomukselliset yhteisöt

4. Lapsen oikeudet kaikkien lasten kanssa työskentelevien ammattikuntien perus- ja täydennyskoulutukseen

Lapsen oikeudet tulee sisällyttää kaikkien lasten kanssa työskentelevien ammattikuntien perus- ja täydennyskoulutukseen. Tämän tulee sisältää lapsen ihmisoikeudet, aikuisten valmiudet vuorovaikutukseen ja työskentelyyn eri-ikäisten lasten ja nuorten kanssa sekä kuritusväkivallan ja muun lapsiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen.

Selvitetään mahdollisuudet sisällyttää eri ammattikuntien yhteinen lapsen ihmisoikeuksia ja lasten osallistamisen taitoja koskevan opintokokonaisuuden velvoittavasti osaksi peruskoulutusta. Opetus- ja kulttuuriministeriön tulee antaa opetuksen kehittäminen jonkun ammattikorkeakoulun ja jonkun yliopiston vastuulle kansallisesti.

Vastuu: Yliopistot, ammattikorkeakoulut, ammatilliset oppilaitokset, STM, OKM

5. Lisätään lasten luottamusta palveluihin

Palveluissa toimivien aikuisten vuorovaikutustaitoja lasten ja nuorten kanssa vahvistetaan, tuetaan aikuisia asettumaan lapsen asemaan sekä kertomaan palveluista lapsille ymmärrettävästi, myös lastensuojelupalveluista. Erityisesti oppilashuollon palveluissa toimivien henkilöiden tuntemus lasten ja nuorten parissa on tärkeää palveluiden käytön kynnyksen madaltamiseksi.

Palveluiden laadun parantamisessa hyödynnetään lasten kokemusasiantuntijuutta. Osana laadun arviointia selvittää myös lasten luottamusta palveluihin. Työryhmän raportin liitteenä olevaa kyselyä lapsille ja nuorille suositellaan käytettäväksi keskustelun herättäjänä ja tiedon kerääjänä

Poliisin kouluvierailuihin sisällytetään lähisuhdeväkivaltaa koskevaa sisältöä ja tietoa siitä, miten asiat etenevät, jos lapsi ilmoittaa väkivallasta.

Tavoitteena on, että lapset voisivat kertoa kokemastaan väkivallasta niin, että pelot ja epäilykset heille siitä aiheutuvista huonoista seurauksista vähenisivät.

Vastuu: STM/Kaste ohjelma, THL, kunnat, poliisihallitus

Yhteistyökumppanit: Järjestöt

6. Kuritusväkivaltaa ehkäisevän työn painopiste pienten lasten perheiden palveluihin neuvolassa ja varhaiskasvatuksessa

Neuvolassa

- Tuotetaan ja lisätään äitiyspakkaukseen lapsen oikeuksia ja sen osana myönteistä kasvatusta koskevaa aineistoa.
- Varmistetaan että myönteinen kasvatusta ja kuritusväkivallan vähentäminen on osana perhevalmennuksen sisältöjä.
- Osana koko perheen terveystarkastusta käydään keskustelua myös lapsen kasvatuksesta sekä äidin että isän kanssa.

Varhaiskasvatuksessa

- Päivähoitolakia uudistettaessa lisätään tulevaan lainsäädäntöön sekä Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman (VASU) perusteisiin kuritusväkivallan vähentämisen ja myönteisen kotikasvatuksen tukemisen tavoitteet.
- Sisällytetään samat aihepiirit myös avoimen varhaiskasvatuksen palveluihin, perhekerhoihin ja leikkitoimintaan.

Vastuu: STM, THL, OKM, kunnat

Yhteistyötahot: Järjestöt, kirkot ja uskonnolliset yhteisöt sekä herätysliikkeet sekä katsomukselliset yhteisöt

7. Koulun roolin vahvistaminen ihmisoikeuskasvatuksessa sekä erityisesti tiedon jakamisessa siitä, että kuritusväkivalta on kiellettyä

Perusopetuksen vireillä olevassa opetussuunnitelman perusteiden uudistamisessa tulee vahvistaa ihmisoikeuskasvatusta. Varmistetaan, että peruskoulun ja lukion opetussuunnitelmien perusteisiin vuonna 2010 tehdyt lapsen oikeuksia vahvistavat muutokset konkretisoituvat käytännössä koulun arjessa. Huomioidaan opetussuunnitelmissa myös lasten turvataitokasvatus.

Opettajankoulutuksessa ja opettajien täydennyskoulutuksessa tarjotaan opettajille tietoa lapsen oikeuksista sekä lastensuojelulainsäädännöstä sekä välineitä vahvistaa lasten tietämystä siitä, että kaikki väkivalta on kiellettyä.

Kouluterveydenhoitajien läsnäoloa koulu yhteisössä lisätään ja varmistetaan heidän osaamistaan lapsiin ja nuoriin kohdistuvan väkivallan tunnistamisessa sekä lasten ja nuorten kuuntelemisessa ja tukemisessa. Kouluterveydenhuollossa hyödynnetään koko perheen terveystarkastus mahdollisuutena käydä keskustelua myös kasvatusperiaatteista. Kodin ja koulun yhteistyössä huomioidaan myönteistä kasvatusta tukevat tavoitteet.

Koulunkäyntiavustajien sekä aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjaajien koulutuksessa otetaan huomioon lapsen oikeudet sekä kuritusväkivallan ehkäiseminen.

Vastuu: OKM, OPH, opettajankoulutuslaitokset, opettajien sekä oppilashuollon henkilöstön täydennyskoulutusta antavat tahot, STM, kunnat

8. Ihmisoikeusnäkökulman sisällyttäminen kotouttamispalveluihin sekä yhteistyö maahanmuuttajien järjestöjen kanssa

Tuodaan heti maahantulon yhteyteen tietoa lapsen oikeuksista, myönteisestä kasvatuksesta sekä kuritusväkivallan kiellosta. Tietoa tuotetaan vähemmistöjen omilla kielillä. Varmistetaan maahantulotilanteen tiedotukseen yhteinen valtakunnallinen aineisto ja linjaukset. Tieto tarvitaan jokaiselle maahanmuuttajalle.

Kotouttamislainsäädäntöä uudistettaessa sisällytetään palveluiden tavoitteisiin ja koulutuksen sisältöihin perheen kokonaisuuden huomioon ottaminen ja ihmisoikeuskasvatus erityisesti lasten oikeuksista.

Rekrytoidaan maahanmuuttajien ja etnisten ryhmien edustajia sosiaali- ja terveyspalveluihin ja käytetään heitä kouluttajina myös kotouttamisen yhteydessä. Lisätään tiedottamista lastensuojelupalveluista eri vähemmistöjen kielillä tavoitteena luottamuksen lisääminen.

Tehdään yhteistyötä kuritusväkivallan ehkäisyssä ja vähentämisessä etnisten vähemmistöjen sekä maahanmuuttajien omien järjestöjen kanssa.

Rohkaistaan maahanmuuttajien parissa toimivia uskonnollisia yhteisöjä ottamaan esille avoimesti kuritusväkivallan vastustamisen ja myönteisen kas-

vatuksen tukemisen teemoja. Väkivallaton kasvatusta ei ole rajatonta kasvatusta vaan vanhemmat tarvitsevat käytännön apua asettaa rajat ilman väkivaltaa.

Rohkaistaan kuntien nuorisotointa tiedottamaan maahanmuuttajalapsille ja -nuorille heidän oikeuksistaan ja lainsäädännöstä.

Vastuu: SM, Ely-keskukset, STM

Yhteistyötahot: Maahanmuuttajien järjestöt, muut järjestöt, uskonnolliset yhteisöt

9. Lapsille ihmisoikeustietoa ja väkivallan vastustamiseen liittyvää tietoa jakavien verkkopalveluiden jatkuvuus turvataan

Varmistetaan jatkuvuus verkkopalveluille, jotka tarjoavat lapsille ja nuorille tietoa omista oikeuksistaan ja kuritusväkivallasta nettipalveluissa. STM:n tulee ohjeistaa RAY:n tuen suuntaamista lapsia tukevaan matalan kynnyksen verkkopalveluun.

Vastuu: STM, RAY

Yhteistyötahot: Väestöliitto, Folkhälsan, MLL, Ensi- ja turvakotien liitto ja lapsiasiavaltuutettu

10. Laajapohjainen vaikuttamis- ja viestintäkampanja "Lapsella on oikeus myönteiseen kasvatukseen" vuonna 2011

YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen kansallisen eri tahojen yhteisen viestintä- ja vaikuttamiskampanjan teemaksi otetaan vuonna 2011 "Lapsella on oikeus myönteiseen kasvatukseen - ei kaikille väkivallalle". Vuonna 2011 tulee kuluneeksi 20 vuotta siitä kun YK:n lapsen oikeuksien sopimus tuli voimaan Suomessa. Kampanja kytketään myös Suomen puheenjohtajakautteen Pohjoismaiden ministerineuvostossa.

Kampanja toteutettaisiin ministeriöiden, lapsiasiavaltuutetun, järjestöjen sekä kirkon ja uskonnollisten yhteisöjen yhteistyönä. Kumppanuuksia haettaisiin mahdollisimman laajasti huomioiden myös kunnat sekä lasten kanssa toimivien ammattilaisten järjestöt. Kampanjaan haettaisiin mukaan myös vammaisten ja pitkäaikaissairaiden lasten vanhempien omat järjestöt. Tavoitteena olisi lisääntyvä julkinen keskustelu myös kirkkojen, herätysliikkeiden ja uskonnollisten ja katsomuksellisten yhteisöjen sisällä ja heidän julkaisuissaan. Yleisesti mediatoimijoihin ja toimittajiin vaikuttaminen olisi osa kampanjaa. Sosiaalista mediaa hyödynnettäisiin kampanjassa.

Kohderyhmänä olisivat myös lapsille ja perheille erilaista toimintaa järjestävät tahot kuten liikunta- ja urheiluseurat, vapaa-ajan toiminta, harrastus-, perhe- ja vanhempainjärjestöt. Kampanjan toteuttaminen edellyttää puoli-päiväisen henkilöresurssin varaamista (STM tai THL rahoitus).

Vastuu: Valtioneuvoston lasten nuorten ja perheiden politiikkaohjelma, OKM, STM, THL, kunnat

Yhteistyötahot: Eri järjestöt, lapsiasiavaltuutettu, kirkot ja uskonnolliset yhteisöt

11. Lähisuhdeväkivallan vastaisessa toiminnassa otetaan huomioon myös kuritusväkivallan vähentäminen

Lähisuhdeväkivalta perheessä lisää riskiä myös lapsiin kohdistuvaan kuritusväkivaltaan. Varmistetaan, että lähisuhdeväkivallan vastaisessa toiminnassa ja viranomaisverkostoissa paikallisesti ja alueellisesti otetaan huomioon myös lapsiin kohdistuvan kuritusväkivallan vähentäminen, kun ammattilaisia koulutetaan ja palveluita suunnitellaan.

Vastuu: STM; OKM, THL, Aluehallintovirastot, kunnat, OM ja SM, poliisihallitus

12. Viranomaisyhteistyön parantaminen_

Lisätään lasten kanssa työskenteleville viranomaisille tiedottamista ja koulutusta salassapitosäännöksistä niin, että säännökset tunnetaan ja niitä osataan soveltaa käytännössä. Valtiovalta laatii toimintaohjeen viranomaisille. Ohjeissa tulee ottaa huomioon myös toiminta verkkopalveluissa.

Kehitetään lastensuojelun sosiaaliryöön tarpeisiin valtakunnallisesti käytettävä toimintamalli lapsiin kohdistuneiden rikosten epäilyjen ilmoittamisesta poliisille. Tavoitteena on yhtenäistää nykyisiä alueellisesti vaihtelevia käytäntöjä ja lisätä näin väkivallan uhriksi joutuneiden lasten yhdenvertaista kohtelua.

Selvitetään Hollannissa kehitettyä mallia, jossa viranomaiset voivat verkon välityksellä nykyistä paremmin jakaa keskenään ja lapsen vanhempien kanssa tietoa lapsen tai nuoren kehitykseen liittyvistä huolista.

Vastuu: STM, OKM, OM ja poliisihallitus

13. Oikeusjärjestelmän toimintatapojen yhdenmukaistaminen

Tavoitteena tulee olla lapsiin kohdistuvien väkivaltarikosten tutkinnassa mahdollisimman laadukas esitutkinta-aineisto (lapsen ja asianosaisten kuuleminen, asiantuntijalausunnat). Tähän liittyviä alueellisia eroja tulee vähentää ja prosessia nopeuttaa. Keskittämällä tutkimuksia lapsiin kohdistuviin rikoksiin erikoistuneille poliisimiehille voidaan tutkinnan laatua vahvistaa. Vahvistetaan edelleen koulutuksella poliisin ammattitaitoa lasten kuulustelututkimisessa ja kohtaamisessa. Lasten omia kokemuksia tulee hyödyntää toimin-

nan kehittämisessä. Korostetaan poliisin ja syyttäjän yhteistyön tiivistämistä esitutkintavaiheessa.

Asiantuntijalausuntojen nopeuttamiseksi tulee lapseen kohdistuneen pahoinpitelyn esitutkintaan liittyvän lääketieteellisen tutkimuksen ja oikeuspsykiatrisen lausunnon rahoitus siirtää valtion vastuulle samoin kuin seksuaalirikosten osalta on tehty.

Tuetaan ns. lastenasiain talo -mallin pilotointia ja käyttöä Suomessa, jotta eri viranomaisten työtä lapsiin kohdistuvan väkivallan vähentämiseksi voidaan yhtenäistää, esitutkinnan laatua varmistaa sekä lapselle aiheutuvia haittoja minimoida.

Nopeutetaan edunvalvojan nimeämistä lapselle, jos vanhempaa epäillään rikoksesta.

Tuetaan Eduskunnassa käsiteltävänä olevaa hallituksen esitystä 78/2010, jossa rikoslain 21 luvun 16 §:ää esitetään muutettavaksi siten, että lievän pahoinpitelyn syyteoikeutta koskevaa säännöstä muutettaisiin niin, että alaikäiseen ja läheiseen kohdistetut lievät pahoinpitelyt olisivat virallisen syytteen alaisia. Suojan piirissä olevat läheiset yksilöitäisiin mahdollisimman tarkkarajaisesti. Lisätään koulutusta sekä poliisin että oikeuslaitoksen henkilökunnan parissa.

Vastuu: OM, STM, poliisihallitus

14. Varmistetaan säännönmukainen tiedonhankinta kuritusväkivallan yleisyydestä sekä sitä koskevista asenteista

Lasten kokeman väkivallan yleisyyttä kartoittavasta lapsiuhritutkimuksesta tulee tehdä osa valtion säännöllistä tiedonhankintaa. Lapsiuhritutkimus tulee toteuttaa säännönmukaisesti neljän tai viiden vuoden välein.

Toimenpideohjelman seuranta edellyttää, että seuraava lapsiuhritutkimus, aikuisten asenteita mittaava tutkimus sekä lapsille tehtävä asennetutkimus toteutettaisiin vuonna 2012. Aikuisten asennetutkimuksen toteuttaja olisi Lastensuojelun Keskusliitto ja lapsille tehtävän asennetutkimuksen toteuttaja olisi UNICEF. Valtion tulee vastata tutkimusten kustannuksista.

Tarvitaan tietoa myös lasten parissa toimivien ammattilaisten sekä oikeuslaitoksessa toimivien asenteista. Edistetään tätä koskevaa erillistutkimusta.

Vastuu: SM, OM

Yhteistyötahot: Lastensuojelun Keskusliitto, UNICEF

15. Suomen ihmisoikeuspolitiikassa ja kahdenvälisissä suhteissa sekä monenkeskisessä toiminnassa YK, EN ja EU tasolla edistetään lapsen oikeuksien ja ihmisarvon kunnioittamista sekä kuritusväkivallan vähentämistä

Vastuu: UM ja STM, OKM, SM

16. Uuden tilannearvion tekeminen vuonna 2015

Kuritusväkivallan vähentämisessä toimitaan pitkäjänteisesti ja johdonmukaisesti. Vuonna 2015 saatujen tulosten jälkeen tehdään kansallisesti eri tahojen yhteistyönä ja STM:n vetovastuulla uusi tilannearvio ja määritellään tarvittavat toimenpiteet.

Vastuu: STM

3. RUUMIILLINEN KOSKEMATTOMUUS JA MYÖNTEI- NEN KASVATUS LASTEN IHMISOIKEUTENA: LAINSÄÄDÄNTÖ JA KANSAINVÄLISET SOPIMUKSET

Suomi eturintamassa kieltämässä lasten ruumiillisen kurituksen
Euroopan neuvosto on käynnistänyt vuonna 2009 kampanjan, jonka tavoitteena on että jokaisessa Euroopan neuvoston jäsenmaassa kiellettäisiin lainsäädännössä lasten ruumiillinen rankaiseminen niin koulussa, laitoksissa kuin kotonakin. Euroopan neuvoston jäsenmaista Ruotsi kielsi kuritusväkivallan vuonna 1979. Suomessa kuritusväkivalta kiellettiin tosiasiallisesti vasta vuonna 1984, vaikka asiaa koskeva rikoslain muutos tehtiin jo 1979. Vanhemman ja muun kasvattajan kuritusoikeus kasvatuksessa lapseen oli herättänyt jo aiemmin tyytymättömyyttä ja siitä keskusteltiin vilkkaasti 1970-luvulla. Vasta Kansainvälisen lapsen vuoden 1979 Suomen komitea otti erityisesti kantaa vuonna 1980 julkaistussa mietinnössään kuritusoikeuden poistamisen puolesta.²

Suomessa lainsäädäntö tunnistaa lapsen ihmisarvon ja ihmisoikeudet, haasteena on näiden käytännön toimeenpano. Suomessa keskeinen murroskausi suhtautumisessa lapsiin kohdistuneeseen väkivaltaan koettiin jo 1970-luvun lopulla ja 1980-luvun alkuvuosina. Tuolloin käytiin yhteiskunnallista keskustelua ruumiillisen kurituksen hyväksyttävyydestä. Keskustelusta on tunnistettavissa samat argumentit kuin niissä maissa, jotka parhailaan käyvät yhteiskunnallista keskustelua kuritusväkivallan kieltämisestä.

Suomessa 30 vuoden takaiselle keskustelulle oli ominaista huomion kiinnittäminen ruumiillisen kurituksen psykologisiin ja fyysisiin haittoihin ja vaaroihin. Toisaalta kurituksen puolustelijat vetosivat siihen, kuritus on tehokas ja nopea tapa vaikuttaa lapseen. Kyseessä oli siis sekä vastustajien että kannattajien keskuudessa väittely siitä, onko ruumiillinen kuritus tarkoituksenmukainen keino, kun vertaillaan sen hyötyjä ja haittoja. Keskusteluun liittyi jossain määrin myös uskonnollisia perusteluja, joissa raamatunlauseisiin vedoten pyrittiin puolustamaan lasten kuritusta. Alkuvaiheissaan keskustelu ei siis kuitenkaan perustunut ensisijaisesti lapsen ihmisoikeuksiin vaan tarkoituksenmukaisuuteen.

Yhteiskunnallinen keskustelu johti siihen, että vanhempien kuritusoikeus poistettiin ensiksi rikoslaista vuonna 1979. Tuohon saakka pahoinpitelypykä-

² HE Eduskunnalle laeiksi lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta ja holhouslain muuttamista sekä niihin liittyvien lakien muuttamisesta.

lässä oli ollut säännös jonka mukaan vanhempien antamaa kuritusta ei pidetty rikoslain tarkoittamana lievänä pahoinpitelyinä.

Tuomioistuimet eivät kuitenkaan lakimuutoksen jälkeenkään rankaisseet vanhempia väkivallan käytöstä, vaan ikään kuin vanhasta muistista katsoivat vanhemmilla olevan oikeuden kurittaa lapsiaan. Asia säädettiin selkeämmin laissa lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983), joka astui voimaan vuoden 1984 alusta. Laissa lapsen ruumiillinen kuritus kiellettiin selväsanaisesti: *"Lasta tulee kasvattaa siten, että lapsi saa osakseen ymmärtämystä, turvaa ja hellyyttä. Lasta ei saa alistaa, kurittaa ruumiillisesti eikä kohdella muulla tavoin loukkaavasti. Lapsen itsenäistymistä sekä kasvamista vastuullisuuteen ja aikuisuuteen tulee tukea ja edistää."*

Lain tultua voimaan ja jo sitä edeltäneessä keskustelussa korostettiin usein sitä, että lain ensisijaisena tarkoituksena ei ole vanhempien rankaiseminen, vaan kasvatusasenteisiin vaikuttaminen ja yhteiskunnan kannan esille tuominen. Laissa lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta ei olekaan säädetty mitään sanktioita vanhemmille jotka kurittavat lapsiaan. Ajatuksena kuitenkin oli se, että rangaistukset pahoinpitelystä annetaan rikoslain pahoinpitelypykälien perusteella.

Lain kasvattavan merkityksen korostaminen on varmaan paikallaan, vaikka kyse onkin eräänlaisesta itsestäänselvyydestä, sillä kaikkien rikoslain pykälien ensisijainen tavoite lienee rikoksen ennalta ehkäiseminen. Lapsen ruumiillisen kurituksen kieltävällä lainsäädännöllä ja siihen liittyvillä rangaistuksilla ja myös niiden saamalla julkisuudella on käytännössä erittäin tärkeä ennalta-estävä merkitys.

Lapsenhuoltolain kurituskiellon (1 § 3. mom.) perusteluissa todetaan kuitenkin selväsanaisesti, että pykälä on säädetty, jotta rikoslakia voitaisiin käyttää vanhempien syyllistyessä lastensa pahoinpitelyyn. Kyseessä ei siis ole pelkkä lainsäätäjän suositus.

"Voimassa olevan oikeuden kannalta on pidetty jossakin määrin riidanalaisena, onko lapsen vanhemmalla tai muulla huoltajalla katsottava olevan lapseen nähden niin sanottu kuritusvalta, mitkä ovat tämän kuritusvallan rajat sekä voiko vanhempi tai muu huoltaja lasta kurittaessaan syyllistyä lapseen kohdistuvaan pahoinpitelyyn. Pykälän 3. momentissa on nimenomaisesti kielletty lapseen kohdistuva ruumiillinen kuritus. Lakiehdotusta laadittaessa on nimenomaisesti tarkoituksena ollut myös samalla vahvistaa se, että lapsen huoltajalla ei säännöksen tultua voimaan enää ole lapseen nähden kuritusvaltaa sekä että myös rikoslain 21 luvun 7 §:n lievää pahoinpitelyä koskevaa säännöstä voidaan soveltaa myös silloin, kun vanhempi tai muu lapsen huoltaja syyllistyy säännöksessä tarkoitettuun pahoinpitelyyn, vaikkakin tämä tapahtuisi kasvattamisen tarkoituksessa. Ehdotus oli tältä osin yhdenmukainen Pohjoismaiden Neuvoston vuonna 1982 hyväksymän suosituksen kanssa." (HE 224/1982 s. 12).

Tämäkään ei riittänyt kaikille oikeusistuimille. Vielä 1990-luvulla Kouvolan hovioikeus kumosi käräjäoikeuden langettavan tuomion tapauksessa, jossa huoltaja oli tukistanut ja antanut luunappeja alle kouluikäiselle lapselle. Hovioikeus katsoi jääneen näyttämättä, että ”kipua olisi aiheutettu muussa kuin kasvatustarkoituksessa” ja että tekijällä oli ollut perusteltu syy uskoa, että hän sai käyttää kuritusvaltaa lasta kohtaan, minkä vuoksi hän ei menettelyllään ollut syyllistynyt tahalliseen pahoinpitelyyn. Traditio oli siis niin voimakas, että vielä lähes kymmenen vuotta lain säätämisen jälkeen hovioikeudessa uskottiin kasvatustarkoituksen tekevän väkivallasta hyväksyttävää.

Korkein oikeus kumosi hovioikeuden vapauttavan tuomion ja määräsi rangaistuksen perustaen sen rikoslakiin ja lakiin lapsen huollosta ja tapamisoikeudesta sekä lain perusteluun.³

Suomen ja Ruotsin ohella kuritusväkivalta on kielletty lailla vasta 23 muussa valtiossa, joista 17 kuuluu Euroopan Unioniin.⁴

Useimmat näistä maista ovat Euroopassa ja Etelä-Amerikassa. Monissa Euroopan maissa (Ranska, Iso-Britannia) keskustelu on vasta käynnissä. Lapsiin kohdistuvaa kuritusväkivaltaa ei ole kielletty useimmissa niistä maista, joista Suomeen saapuu maahanmuuttajia (Venäjä, Somalia). Tästä syystä on erityinen tarve tiedottaa aktiivisesti maahanmuuttajille Suomen lainsäädännöstä ja lapsen oikeuksista.

Ihmisoikeussopimukset ja lapsiin kohdistuva kuritusväkivalta

Suomen vuonna 1991 ratifioima YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista koskee kaikkia alle 18-vuotiaita. Ihmisoikeusnäkökulma lapsen kohdistuvan väkivallan ja kuritusväkivallan kieltämiseen onkin vahvistunut Suomessa etenkin 1990- ja 2000-luvuilla. Lapsella on aikuisen kanssa yhtäläinen ihmisarvo. Lapsella on haavoittuvuutensa takia oikeus erityiseen suojeluun mutta myös oikeus oman mielipiteensä ilmaisemiseen niin, että aikuiset ottavat sen huomioon lapsen ikä- ja kehitystason mukaisesti.

Kuritusväkivallan kieltämisen kannalta YK-sopimuksessa keskeisiä ovat artiklat 19 ja 37. Sopimuksen artikla 19 kieltää kaiken lapsiin kohdistuvan ruumiillisen ja henkisen väkivallan, vahingoittamisen, pahoinpitelyn, laiminlyönnin, välinpitämättömän tai huonon kohtelun, ja hyväksikäytön. Lisäksi artikla 37 kieltää lapsen rankaisemisen julmalla tai halventavalla tavalla. Nämä näkyvät Suomen perustuslaissa, joka takaa jokaisen oikeuden henkilökohtaiseen koskemattomuuteen. Lisäksi lain 6 § korostaa lasten yhdenvertaista kohtelua sekä oikeutta vaikuttaa itseään koskeviin asioihin.

3 KKO Diaarinumero: R92/661, Antopäivä: 26.11.1993, Taltio: 4286
Lapsen huoltaja oli kasvatustarkoituksessa aiheuttanut lapselle kipua tukistamalla ja luunappeja antamalla. Huoltaja tuomittiin rangaistukseen lievistä pahoinpitelystä.
RL 21 luku 7 §
L lapsen huollosta ja tapamisoikeudesta I luku I § 3 mom.

4 Nämä maat ovat Ruotsi (1979), Suomi (1983), Norja (1987), Itävalta (1989), Kypros (1994), Tanska (1997), Latvia (1998), Kroatia (1999), Israel (2000), Saksa (2000), Islanti (2003), Ukraina (2004), Romania (2004), Unkari (2005), Kreikka (2006), Hollanti (2007), Uusi Seelanti (2007), Portugal (2007), Venezuela (2007), Espanja (2007), Uruguay (2007), Costa Rica (2008), Moldavia (2008), Luxembourg (2008).

Lapsen oikeuksien sopimus on kokonaisvaltainen, eli sen mitään artiklaa ei tule lukea irrallaan, vaan suhteessa muihin artikloihin. Komitea on nostanut esiin artiklan 19 yhteydessä erityisesti sopimuksen yleisperiaatteet, artiklan 2 (syrjimättömyys), artiklan 3 (lapsen edun huomioiminen), artiklan 6 oikeus elämään ja täysimääräiseen kehittymiseen), ja artiklan 12 (lasten näkemysten kuuleminen). Myös artikla 5 (vanhempien vastuu ja lapsen kehittyvät valmiudet), artikla 9 (vanhemmista erottaminen), artikla 18 (vanhempien kasvatusvastuu), artikla 20 (vaihtoehtoishoito), artikla 24, 3 (vahingolliset perinteiset tavat), artikla 28, 2 (koulun kurinpito), artikla 34 (suojelu seksuaaliselta hyväksikäytöltä), artikla 37 (kiduttamisen sekä julman tai halventavan rankaisun kieltäminen), artikla 38 (aseelliset selkkaukset) ja artikla 39 (kuntouttava hoito) liittyvät läheisesti artiklaan 19.

Komitea on ottanut kantaa lapsiin kohdistuvaan väkivaltaan useassa yleiskeskustelussaan. Erityisesti lapsiin kohdistuvan kuritusväkivallan vähentämistä koskee komitean yleiskommentti (General comment) no 8 vuodelta (2006) *"The right of the child to protection from corporal punishment and other cruel or degrading forms of punishment"* (arts. 19; 28, para. 2; and 37, inter alia)⁵ (Lapsen oikeus suojeluun ruumiilliselta rankaisulta sekä muilta julmilta tai halventavilta tavoilta rankaista)

Yleiskommentissaan komitea on korostanut mm. kuritusväkivallan kiellon ehdottomuutta eli sitä, että YK-sopimuksen valossa ei voida puoltaa ns. kohtuullisen tai vähäisen väkivallan hyväksymistä kasvatustarkoituksissa. Komitea on myös korostanut, ettei uskonnonvapaudella voida perustella toisen ihmisen ihmisarvon ja ihmisoikeuksien vastaista toimintaa kuten kuritusväkivaltaa. Sopimuksen toimeenpanemiseksi komitea suosittaa kuritusväkivallan kieltämistä lainsäädännössä, valistus- kasvatustarpeita ja koulutustoimintaa vanhemmille sekä säännönmukaista tilanteen arviointia ja tutkimustoimintaa. Oikeusjärjestelmän toiminnan eli rangaistukset komitea katsoo ensisijaisesti "pelotteena" ja ennalta ehkäisevänä keinona.

YK:n lapsen oikeuksien sopimus korostaa myös lapsen ihmisarvoa ja kasvatusta lapsen ja vanhempien molemminpuoliseen kunnioitukseen ja arvostukseen. Vanhemmilla on ensisijainen kasvatusvastuu ja heidän tulee toimia lapsen edun mukaisesti. Valtion ja kunnan tulee antaa tukea vanhemmille heidän kasvatustehtävässään.

YK:n lapsen oikeuksien komitean aloitteesta YK on tehnyt laajan tutkimuksen lapsiin kohdistuvasta väkivallasta. Tämä tutkimus saatiin valmiiksi 2006, ja sen viesti, kuten komiteankin on, että lapseen kohdistuvalla väkivallalla ei ole mitään oikeutusta, ja se on estettävissä. The United Nations Study on Violence against Children.⁶

Yleissopimuksen vammaisten oikeuksista (2006) Suomi on allekirjoittanut vuonna 2007 mutta ei ole sitä vielä ratifioinut. Sopimuksen artikla 16 tunnistaa vammaisten erityistarpeen suojeluun kaikilta hyväksikäytön ja

5 [http://www.unhcr.ch/tbs/doc.nsf/\(Symbol\)/CRC.C.GC.8.En?OpenDocument](http://www.unhcr.ch/tbs/doc.nsf/(Symbol)/CRC.C.GC.8.En?OpenDocument)

6 <http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/study.htm>

väkivallan muodoilta. Artiklassa 17 yleissopimus vaatii jokaisen vammaisen oikeutta fyysiseen ja henkiseen koskemattomuuteen samanveroisena muiden kanssa. Tällä on erityinen merkitys ottaen huomioon vammaisten lasten muita lapsia suurempi riski joutua kuritusväkivallan kohteeksi.

YK:n lapsen oikeuksien komitea korostaa sitä, kuinka jokaisen yksilön arvokkuus on perustavanlaatuinen ja ohjaava periaate kaikessa kansainvälisessä ihmisoikeusääntelyssä. Edellä mainittujen sopimusten lisäksi YK:n ihmisoikeuksien julistus. Taloudellisia, sivistyksellisiä ja sosiaalisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus sekä kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus velvoittavat jokaisen ihmisen arvokkuuden ja fyysisen koskemattomuuden kunnioittamiseen ja takaavat oikeuden yhtäläiseen suojeluun.

YK:n ohella Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimuksilla on merkitystä lapsen oikeuksien vahvistajina. Nämä sopimukset ovat Euroopan ihmisoikeussopimus ja uudistettu Euroopan sosiaalinen peruskirja, Euroopan ihmisoikeussopimus (European Social Charter; 1961). Siihen ovat liittyneet useimmat Euroopan maat. Sopimusta on lapsiin kohdistuvan väkivallan osalta tiukennettu ja tulkintaa selvennetty erityisesti 2000-luvun aikana Euroopan ihmisoikeuskomissiossa, joka käsittelee eri maiden raportteja sopimuksen noudattamisesta.

Myös Euroopan ihmisoikeustuomioistuin (EIT) valvoo Euroopan ihmisoikeussopimuksen noudattamista. Lasten ruumiillinen rankaisu on kielletty useassa Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen päätöksessä alkaen vuodesta 1978.⁷ Euroopan Neuvoston ministerikomiteat ja parlamentaariset yleiskokoukset ovat myös vuodesta 1979 alkaen hyväksyneet useita suosituksia kaiken lapsiin kohdistuvan väkivallan vähentämisestä.⁸ Euroopan Neuvostossa ensimmäiset linjaukset tulivat siis samoihin aikoihin kuin Suomessa rikoslainsäädäntöä ensimmäisen kerran muutettiin kuritusväkivaltaa kieltäväksi.

Euroopan Neuvostolla on vuosille 2009–2011 erityinen lapsen oikeuksien strategia, jonka puitteissa jäsenmaille on laadittu yhteinen linjaus lapsiin kohdistuvan väkivallan vähentämiseksi.⁹ Tämä on myös Euroopan ihmisoikeusvaltuutetun työn yhtenä painopisteenä. Euroopan neuvoston suositukset korostavat, että pelkkä lakien muuttaminen ei riitä kuritusväkivallan kitkemiseksi vaan sen tueksi tarvitaan kansallinen strategia jolla vaikutetaan pitkäjänteisesti asenteisiin ja edistetään vaihtoehtoisia, myönteisiä vanhemmuuden taitoja.

Tämän kuritusväkivaltaa ehkäisevän ja vähentävän toimintaohjelman laadinnassa on hyödynnetty Euroopan Neuvoston suosituksia ja linjauksia.

7 Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen päätökset ovat saatavilla <http://www.echr.coe.int/echr>. Ks. erityisesti Tyrer vastaan. UK, 1978; Campbell and Cosans vastaan. UK, 1982; Costello-Roberts vastaan. UK, 1993; A vastaan. UK, 1998.

8 Ks. Eradicating violence against children. Building a Europe for and with children. Council of Europe publications. 2008, tai Parenting in Contemporary Europe: A positive approach: Esim. Janson: A non violent upbringing for children.

9 Policy guidelines on integrated national strategies for the protection of children from violence http://www.coe.int/t/transversalprojects/children/News/Guidelines/Recommendation%20CM%20A4%20protection%20of%20children%20_ENG_BD.pdf

Myös EU:n uudessa perussopimuksessa on vahvistettu lapsen oikeuksien periaatteita, mutta useat EU:n jäsenmaat eivät ole vielä kieltäneet lapsiin kohdistuvaa kuritusväkivaltaa lainsäädännössään. Tämä heikentää EU:n toimien johdonmukaisuutta globaalissa ihmisoikeusvaikuttamisessa. Euroopan komission meneillään olevassa Daphne III-ohjelmassa painopistealueena on lapsiin, nuoriin ja naisiin kohdistuvan väkivallan torjuminen. Ohjelma toimii vuosina 2007–2013.

4. MITÄ KURITUSVÄKIVALTA ON JA MITÄ HAITTAA SIITÄ ON LAPSELLE?¹⁰

Mitä kuritusväkivalta on?

Tyypillisiä kuritusväkivallan muotoja ovat läpsiminen, läimäytykset, töniminen, repiminen, luunapin antaminen, tukistukset, piiskaaminen ja vastaavat väkivaltaiset teot. Kuritusväkivaltana pidetään myös lapsen retuuttamista ja muuta kipua aiheuttavaa kovakouraista käsittelyä. Kuritusväkivallaksi katsotaan tahallinen kivun aiheuttaminen, jonka tarkoituksena on lapsen rankaiseminen tai hänen käyttäytymisestä säätely. Kuritusväkivallan määrittelyä on käsitelty tarkemmin myös raportin sivulla 12.

Kuritusväkivallan uhri on aina alisteinen suhteessa fyysisesti ylivoimaiseen aikuiseen, joka yksipuolisesti määrittelee käyttäytymissäännöt ja rangaistuksen muodon, jos lapsi rikkoo sääntöjä. Lapsella ei ole asiassa määrittelyoikeutta. Varsinkin pienelle lapselle, johon kuritusväkivalta tavallisimmin kohdistuu, syy-seuraussuhteet jäävät usein epäselviksi. Lapselle kuritusväkivalta viestii, että väkivalta on sallittua ja se on hyväksyttävä tapa ratkoa konflikteja. Se kertoo lapselle myös, että vahvempi voittaa ja että omassa lähipiirissäkin voi joutua pelkäämään.

Kuritusväkivalta on lapsen pahoinpitelyä. Rikoslain mukaan pahoinpitelynä rangaistaan tahallinen kivun tai vamman aiheuttaminen. Kaikki kuritusväkivaltaan luettavat fyysiset teot ovat rangaistavia pahoinpitelyrikoksia. Vanhemmalla tai muulla aikuisella ei ole oikeutta käyttää lasta kohtaan väkivaltaa.

Kuritusväkivalta ja lasten kaltoinkohtelu

Lapsen lähiympäristön suurimmat uhat liittyvät kaltoinkohteluun, jonka muotoja ovat laiminlyönti, fyysinen väkivalta ja seksuaalinen hyväksikäyttö sekä *tila*, jossa lapsesta huolehtiva henkilö sepittää tai aiheuttaa lapselle oireita tai sairauksia. Kaltoinkohtelun muodot eivät välttämättä esiinny erillisinä, vaan ne voivat kietoutua toisiinsa hyvin monimutkaisella tavalla. Lapsen kaltoinkohteluun liittyy aina myös jonkinasteista emotionaalista laiminlyöntiä ja/tai emotionaalista väkivaltaa, jota saattaa esiintyä erikseenkin ja jonka havaitseminen on ammattitoimijoillekin usein vaikeaa. Emotionaalinen kaltoinkohtelu voi tarkoittaa lapsen jatkuvaa torjumista, tekemistä näkymättömäksi, solvaamista, pilkkaamista, uhkaamista, pelottelua, haukkumista, nöyryyttämistä, halveksuntaa tai eristämistä. Jatkuvan emotionaalisen kaltoinkohtelun on oletettu vaikuttavan syvemmin ja pysyvämmiin lapsen käyttäytymiseen ja emotionaaliseen, sosiaaliseen, ja kognitiiviseen kehitykseen kuin muut kaltoinkohtelun muodot.

¹⁰ Tämän luku koostuu pääasiassa työryhmän LKT, lastenlääkäri Annlis Söderholmilta tilaamaan kirjallisuuskatsaukseen aiemmista alan tutkimuksista Söderholm, Annlis: Kuritusväkivallan määritelmä, riskitekijät, suhde muuhun kaltoinkohteluun ja sen seuraukset. Lapsiin ja nuoriin kohdistuvan kuritusväkivallan vähentämisen ja ehkäisemisen kansallista toimintaohjelmaa valmistelevan työryhmän tilaama artikkeli työn tueksi 8.3.2010..

Kuritusväkivaltaa voidaan pitää lapseen kohdistuvan fyysisen väkivallan yhtenä muotona - jatkumon ääripäässä on vakava fyysinen pahoinpitely. Rajan vetäminen kuritusväkivallan ja fyysisen pahoinpitelyn välillä saattaa olla vaikeaa, mutta jos lasta kuritetaan fyysisesti tavalla josta aiheutuu hoitoa vaativia vammoja, on syytä puhua lapsen pahoinpitelystä. Esimerkiksi remmillä tai muulla välineellä lyöminen voi aiheuttaa sellaisia vammoja että lapsen pahoinpitelydiagnosin pitäisi olla kiistaton. Kuritusväkivalta on erityisen nöyryyttävää ja vaurioittavaa jos se on toistuvaa ja jos siihen liittyy emotionaalista kaltoinkohtelua. Eräs suomalainen kahdeksanvuotias poika on ilmaissut asian seuraavasti: ”ei se hakkaaminen niin paha ole kuin se haukkuminen”.

Psyykkisen väkivallan suhde kuritusväkivaltaan

Fyysinen väkivalta on samalla aina henkistä väkivaltaa, se loukkaa kohdettaan ja osoittaa piittaamattomuutta tämän hyvinvoinnista. Tahallaan aiheutettu fyysinen kärsimys sisältää ja aiheuttaa psyykkistä kärsimystä ja nöyryytystä.

Halventaminen, nimittely, simputtaminen, uhkailu ja pelottelu ovat väkivaltaa ja aiheuttavat kärsimystä ja psyykkisiä vammoja. Silloin kun aikuinen auktoriteettiasemassa oleva henkilö käyttää tällaista alaikäiseen ohjatakseen tämän käyttäytymistä on kyse kuritusväkivallasta. Myös henkinen väkivalta voi olla lain mukaan rangaistavaa pahoinpitelynä.

Kuritusväkivallan käytön riskitekijöitä

Kuritusväkivaltaa, niin kuin muitakin lapsen kaltoinkohtelun muotoja, voi esiintyä myös perheissä, jotka ulkoapäin vaikuttavat joka suhteessa pärjäävän sosiaalisesti ja taloudellisesti hyvin. Kuritusväkivaltaa esiintyy kaikissa kulttuureissa, mutta kaikkialla on myös yksilöitä jotka suhtautuvat siihen kielteisesti. Monissa tutkimuksissa on tullut esiin perheitä, joissa riski kuritusväkivaltaan on lisääntynyt.

Lisääntynyt riski koskee perheitä joissa:

- vanhemmat uskovat vahvasti kuritusväkivallan vaikuttavuuteen
- vanhemmat ovat itse kokeneet kuritusväkivaltaa
- vanhempien kulttuurinen ja/tai uskonnollinen tausta mahdollistavat myönteisen suhtautumisen kuritusväkivaltaan
- vanhemmat tulevat maasta, jossa kuritusväkivalta on sallittua
- vanhemmilla on alhainen koulutustaso ja he elävät sosiaalisessa ja taloudellisessa ahdingossa
- arki on stressaavaa parisuhde-, päihde-, mielenterveys- tai taloudellisten ongelmien vuoksi vanhemmat ovat usein ärtyneitä ja vihaisia lapselle
- vanhemmat ovat alle 30-vuotiaita
- lapsi on alle kouluikäinen
- lapsi vahingoittaa käyttäytymisellään muita lapsia tai joutuu itse vaaratilanteisiin

- lapsella on erityishuomiota vaativia sairauksia tai oireita (esimerkiksi ADHD, psyykkiset sairaudet, liikuntavammat).

Mikään riskitekijöistä ei yksin riitä selittämään lapsen kaltoinkohtelun eri muotoja. Asian selvittäminen vaatiikin tarkastelua ekologisesta näkökulmasta. Tämän mukaan kaltoinkohtelun syyt ja seuraukset ovat erilaisten tekijöiden ja niiden välisen vuorovaikutuksen muodostama monimutkainen kokonaisuus. Siihen kuuluvat lapsi, vanhemmat, perhe ja eri yhteisöt joiden kanssa lapsi ja perhe ovat tekemisissä, sekä ympäröivä yhteiskunta ja sen kulttuuri, arvot, normit ja lait. Riskitekijöitä ei pidä käyttää kaltoinkohtelun eri muotojen indikaattoreina, mutta tieto niistä voi auttaa riskiolosuhteissa elävien lasten tilanteen selvittämistä ja ennaltaehkäisyä suunnittelua.

Mikä ei ole kuritusväkivaltaa?

Kuritusväkivaltaa **ei ole** lapsen rajoittaminen tai estäminen voimaa käyttäen silloin, kun ei pyritä aiheuttamaan eikä aiheuteta kipua. Tällaisia tilanteita ovat lapsen itsensä suojaaminen vahingolta, muiden suojaaminen ja lapsen rajoittaminen esimerkiksi särkyvien esineiden suojaamiseksi. Tavallisia ovat tilanteet, joissa lasta joudutaan vastoin tahtoaan rajoittamaan esim. syliin ottamalla, lapsi joudutaan tuomaan sisälle leikeistä ja muut vastaavat päivä-järjestykseen kuuluvat asiat, joihin lapsi ei sillä hetkellä ole halukas, mutta jotka ovat välttämättömiä. Nämä ovat tilanteita, joissa aikuinen joskus joutuu pakottamalla saamaan normaalit päivittäiset toimet hoidettua.

Erityisen vakavaa ja vakaviin vammoihin johtavaa väkivaltaa ei yleensä ole pidetty kuritusväkivaltana, vaan se on jo aiemminkin mielletty pahoinpitelyksi. Kuritusväkivaltana ei pidetä myöskään uskonnollisiin rituaaleihin liittyvää pahoinpitelyä ja väkivaltaa, jotka voivat olla niitä käyttävissä kulttuureissa hyväksytyjä, mutta joita ei oikeuteta kasvatuksella. Kuritusväkivaltana ei myöskään pidetä ikätoverien keskinäistä väkivaltaa.

Kuritusväkivallan seurauksia

1. Seuraukset lapsille

Ei ole juuri tutkimusnäyttöä siitä, että kuritusväkivallalla olisi pitkällä tähtäyksellä toivottu vaikutus lapsen käyttäytymiseen, vaikka jotkut tutkijat ovat pitäneet lievää kuritusväkivaltaa tottelemisen aikaansaamiseksi hyväksyttävänä keinona ja jopa osoituksena hyvästä vanhemmuudesta. Lapsen voi kyllä kurittamalla saada tottelemaan välittömästi, mutta kuritusväkivalta ei voi saada aikaan pitkäaikaista toivottua käyttäytymistä. Laajassa katsausartikkelissa, jossa on tehty yli 300 kuritusväkivaltaa käsittelevän julkaisun meta-analyysi¹¹, todettiin kuritusväkivallan vaikuttavan kielteisesti lapsen ja vanhemman

¹¹ Meta-analyysi on useilla käytetty menetelmä, jonka avulla pyritään johtamaan päätelmiä yhdistelemällä aiempia samaa asiaa käsitelleitä tutkimustuloksia. Tarkoituksena on saada aikaan synteesi, joka antaa tutkittavasta kysymyksestä vahvempaa näyttöä kuin yksittäiset tutkimukset. Meta-analyysiä käytetään erityisesti yhteiskuntatieteissä ja lääketieteessä.

väliseen suhteeseen esimerkiksi siten, ettei lapsi katsoo voivansa luottaa vanhempiinsa tai odottaa heiltä läheisyyttä. Kuritusväkivallalla todettiin olevan monta vakavaa kielteistä vaikutusta lapsen hyvinvointiin, käyttäytymiseen ja kehitykseen. Katsauksen kirjoittaja raportoi sen lisäävän lapsen riskiä alkaa käyttäytyä aggressiivisesti, epäsosiaalisesti ja muuten ongelmallisesti sekä lisäävän psyykkisten ongelmien riskiä. Kuritusväkivalta voi johtaa heikkoon itseluottamukseen ja itsearvostukseen ja se voi vaurioittaa lapsen käsitystä oikeasta ja väärästä.

Viime vuonna julkaistu tutkimus Yhdysvalloista esittää, että kuritusväkivalta vaikuttaa kielteisesti lasten kognitiiviseen ja älylliseen kehitykseen. Lämäytyksiä saaneiden lasten älykkyysosamäärä oli alhaisempi kuin niiden, joita ei ollut fyysisesti kuritettu. Kuritusväkivallan kohteena olevalla lapsella on todettu lisääntynyt riski joutua myös fyysisen pahoinpitelyn kohteeksi perheessä. Riski on todennäköisempi, jos lapsi joutuu usein kuritusväkivallan kohteeksi ja jos kurittamiseen käytetään jotain esinettä. On esitetty että lapsen käytösongelmat voivat vähentyä jos vanhempien luottamus kuritusväkivallan positiiviseen vaikutukseen pienenee.

2. Seuraukset aikuisena

Lapsen kuritusväkivallasta sisäistämä malli väkivallan käyttämisestä ongelmien ja konfliktien ratkaisemiseen ja toisen ihmisen kontrolloimiseen saattaa seurata lasta nuoruusikään ja aikuisuuteen asti. Riski on sen vuoksi olemassa, lapsi aikuisena ilmaisee aggressiotaan verbaalisesti ja fyysisesti partneriaan ja lapsiaan kohtaan. Kokemukset voivat myös olla osasyynä siihen että miehet ja naiset käyttävät seksuaalista pakkovaltaa lähisuhteissaan. Kuritusväkivallan aiheuttama vahingollinen vaikutus psyykkiseen terveyteen voi jatkua aikuisena esimerkiksi ahdistuksena ja masennuksena. Päihdeongelmien ja rikollisen käyttäytymisen riski on olemassa; riskejä analysoitaessa on tärkeää selvittää myös sitä sosiaalista kontekstia jossa kuritusväkivaltaa on aikanaan esiintynyt.

Vaaravyöhykkeessä olevat lapset

Erityistä tukea tarvitsevat lapset

Ruotsissa on tehty tutkimus kuritusväkivallasta vammaisten ja pitkäaikais-sairaiden lasten perheissä. Tutkimuksen tuloksista kertoi professori Staffan Janson työryhmän 17.2.2010 järjestämässä seminaarissa. Ruotsissa ilmeni että vammaiset lapset kokivat väkivaltaa kotonaan kaksi kertaa useammin kuin terveet lapset. Useamman vamman yhdistelmä korottaa väkivaltaisen kohtelun riskiä. Riski oli Ruotsissa erityisen suuri lapsilla, joilla on ADHD tai samankaltaisia oireita ja joiden viestejä sekä vanhempien että ammattilaisten on vaikea ymmärtää. Minkään pitkäaikaissairauden ei katsottu erityisesti suojaavaan kuritusväkivallalta. Riski nousi tutkimuksen mukaan edelleen mikäli lapsen vammaisuuteen tai muuhun vaikeahoitoisuuteen liittyi yhtä aikaa pienituloisuutta tai he olivat ulkomailla syntyneitä.

Erityistä tukea tarvitsevilla lapsilla voi olla vaikeitakin tunne-elämän tai käyttäytymisen vaikeuksia, jotka voivat väsyttää vanhempia. He reagoivat erittäin herkästi ympäristönsä muutoksiin. Heidän kehityksessään voi olla hidastumista joko jollain pienellä osa-alueella tai emotionaalisella, tai tunto- ja muiden aistien alueella. Esimerkiksi sosiaalis-emotionaalisesti ongelmaisen lapsen on usein vaikeaa noudattaa sovittuja sääntöjä ja sopimuksia. Tottelemattomuudellaan hän kokeilee rajoja aivan kuten kaikki lapset. Lapsen aggressiivinen käyttäytyminen ja reagoiminen voi usein olla seurausta siitä, että lapsen on itse täysin mahdotonta kontrolloida omaa käyttäytymistään tietyissä vuorovaikutustilanteissa toisten lasten kanssa. Lapsi tietää yleensä toimineensa väärin, mutta ei pysty/osaa selittämään syytä reagoinnilleen ja on itsekin hämillään käyttäytymisestään.

Erityistä tukea tarvitseva, vammainen ja pitkäaikaissairas lapsi tarvitsee erityistä huolenpitoa ja hyviä ihmissuhteita ja luottamuksellista ilmapiiriä kehittyäkseen sairaudestaan ja vammastaan huolimatta parhaalla mahdollisella tavalla. Tutkimustulokset korostavat siis tarvetta tarjota neuvontaa, opastusta sekä arjen jaksamista helpottavia palveluita etenkin erityistä tukea tarvitsevien, vammaisten ja pitkäaikaissairaiden lasten vanhemmille.

Erityistä tukea tarvitsevan lapsen vanhemman on esimerkiksi tärkeä miettiä sitä, millainen seuraamus/rangaistus on kohtuullinen suhteessa lapsen edellytyksiin. Sääntöjä ja ohjeita ei saa olla liikaa eivätkä ne saa olla liian monimutkaisia noudatettaviksi. Sääntöjä opitaan yhdessä aikuisen kanssa. Ihmissuhteiden myönteisyys, tasapuolisuus ja luottamuksellisuus ovat ihmissuhde- ja tunne-elämän kehityksen kannalta ratkaisevia.

Neuropsykiatriset oireyhtymät ja lapsen rauhoittaminen

Neuropsykiatrisiin oireyhtymiin kuten ADHD:hen liittyy yleisesti aistijärjestelmän häiriöitä. Nämä sensorisen integraation häiriöiksi kutsutut vaikeudet voivat ilmetä usean eri aistin alueella. ADHD-oireisilla esiintyy muun muassa kuuloaistin yliherkkyyttä ja kosketusaistin yli- ja aliherkkyyttä. Yliherkkyyys näkyy pintatuntoaistissa, jolloin kevyt kosketus voi saada lapsen ärsyyntymään. Moni ADHD-lapsi kaipaa syvätuntoaistimuksia aistimusjärjestelmänsä tasa-painottamiseksi. Kun lapsen kosketusaisti toimii poikkeavasti, hän voi kokea kevyenkin kosketuksen kipuna ja reagoida siihen odottamattoman voimakkaasti. Toisaalta moni lapsi rauhoittuu aikuisen napakassa holding-otteessa, joiden käyttöä ohjeistetaan vanhemmille monesti lastenpsykiatrisilla osastoilla.

ADHD:n liittyvien erityispiirteiden tunnistaminen on tärkeää, jottei kuritukseksi tulkita sellaisia rauhoittamiskeinoja (holding), joita lapsi tarvitsee poikkeavan aistimusjärjestelmänsä vuoksi. ADHD-oireisen lapsen huomion saavuttaminen voi myös edellyttää konkreettista koskettamista ja lyhyitä, selkeitä ohjeita, jotka ulkopuolisesta saattavat vaikuttaa ja kuulostaa autoritäärisiltä kasvatuskäytännöiltä. Kyse on kuitenkin usein vain selkeän ja riittävän napakan struktuurin luomisesta lapsen toiminnanohjauksen tueksi. Lapsen voimakkaat reaktiot rajoittamistilanteissa voivat johtua sensorisen

integraation häiriöstä, jolloin hellä kosketus epämiellyttävyydessään aiheuttaa lapsessa suhteettoman suuren tunnekuohun. ADHD-lapsiin pätee täysin samat ohjeistukset ruumiillisen kurittamisen rangaistavuudesta kuin kehen tahansa lapseen. Aistimustiedon käsittelyn ongelmat edellyttävät kuitenkin usein fyysistä rajoittamista lapsen rauhoittamisessa ja turvallisuuden takaamisessa.

On tärkeää ottaa väkivalta puheeksi

On hyvin tärkeää, että terveydenhuollossa on ammattilaisia, joilla on kokemusta ja taito tunnistaa, kohdata, tutkia ja hoitaa lapsia jotka ovat eri tavoin kokeneet kaltoinkohtelua ja esimerkiksi juuri kuritusväkivaltaa. Kysymysten riskitekijöistä ja perheessä ilmenevästä mahdollisesta väkivallasta tulee kuulua luonnollisena osana lasten ja heidän perheensä tilanteen selvittelyyn silloinkin, kun riskitekijöiden olemassaoloa tai kaltoinkohtelua ei edes epäillä. Osa perheen riskitekijöistä voi olla tiedossa tai ilmeisiä, kun taas osa tulee esiin vasta kysymällä. Jos lasta kohdellaan aidon kiinnostuneesti ja kunnioittavasti, hänkin voi antaa hyviä ja konkreettisia vastauksia suoriin kysymyksiin mahdollisista kielteisistä kokemuksistaan lähiympäristössään Kartoittamalla lapsen huolia ja pelkoja voidaan saada epäsuorasti tietoa perheen riskitekijöistä ja mahdollisesta väkivallasta. Pienetkin lapset pystyvät ilmaisemaan huolensa ja pelkonsa esimerkiksi vanhempien tai muiden huoltajien väkivaltaisuudesta.

Väkivallan ottaminen esille perheen kanssa pitää aloittaa lapsen ollessa imeväisikäinen. Puheeksi ottamisessa voi olla hyötyä Suomen Lastenlääkäriyhdistyksen esitteestä ”Käsiteltävä varoen-Behandlas varsamt” pienen lapsen ravistelun vaaroista. Sitä on lasten neuvoloiden kautta jaettu useina vuosina kaikkien vastasyntyneiden vanhemmille. Esitteessä neuvotaan myös millä tavalla lapsia pitäisi käsitellä.

Kuritusväkivalta ja muu lapsen kaltoinkohtelu on sekä lääketieteellinen, hammaslääketieteellinen, sosiaalinen, psykologinen että juridinen ongelma, jonka selvittämisessä lastensuojelu on keskeisessä asemassa. Kun kaltoinkohtelua epäillään tai todetaan, on tehtävä lastensuojelulain 25. pykälän mukainen lastensuojeluilmoitus. Ilmoituksen tekemättä jättäminen voi merkitä vakavaa terveystarpeita lapselle.

Aikuisten ja vanhempien sekä huoltajien on muistettava, että lasten kasvatukseen osallistuu usein monia läheisiä, joilla voi olla oma käsitys kasvatamisesta. Vanhempien tulee huolehtia ja ottaa tarpeen mukaan kasvatustimenetelmät puheeksi myös muiden hänen lapsensa hoitoon osallistuvien aikuisten kanssa.

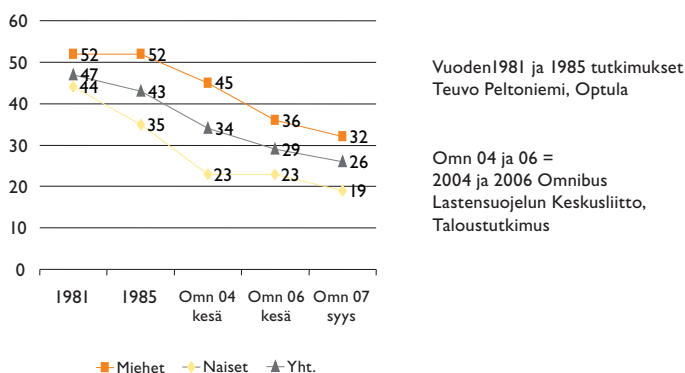

5. KURITUSVÄKIVALLAN YLEISYYS JA ASEENTEET SUOMESSA¹²

Aikuisten asenteiden kehitys Suomessa

Kuritusväkivaltaa koskevat asenteet ovat Suomessa muuttuneet hyvään suuntaan etenkin vuoden 1984 kuritusväkivallan kieltävän lain säätämisen jälkeen mutta myös jo sitä ennen. Asennekehitys kytkeytyy yleisiin käsityksiin ja asenteisiin yhteiskunnassa liittyen lasten kasvatukseen. Enemmistö suomalaisista ei nykyisin hyväksy kuritusväkivaltaa kasvatukseen.

Jokainen vanhempi suomalainen tuntee sananlaskut *"joka vitsaa säästää, se lastaan vihaa, mutta joka häntä rakastaa, se häntä ajoissa kurittaa"* ja *"joka kuritta kasvaa, se kunniatta kuolee"*. Onneksi tällaiset sanonnat ovat laajalti Suomessa vähitellen jo menettäneet arvostuksensa. Tässä asenteiden muutoksessa on lainsäädännöllä ollut oma merkityksensä. Etenkin 2000-luvulla toteutetut kampanjat ovat vauhdittaneet asenteiden muutosta

Kuvio 1. Ruumiillisen kurituksen hyväksyminen vuosina 1981, 1985, 2004, 2006 ja 2007, % vastanneista.

Kuviosta 1. käy ilmi, että asenteet ovat Suomessa vuosien kuluessa muuttuneet selvästi väkivallatonta kasvatusta suosivaan suuntaan. Selvä enemmistö suomalaisista eli 68 prosenttia ei hyväksy lasten ruumiillista kurittamista kasvatukseen. Tuoreimmassa eli vuonna 2007 toteutetussa Lastensuojelun Keskusliiton kyselyssä kaikista vastanneista 26 prosenttia hyväksyi ruumiillisen kurituksen kasvatukseen ainakin poikkeustapauksissa. Miehet hyväksyvät ruumiillisen kurituksen useammin kuin naiset, eli miehistä 32 prosenttia ja naisista 19 prosenttia oli hyväksyvällä kannalla.

Tilanne oli toinen 1980-luvun alussa, jolloin aikuisten asenteet jakautuivat vielä lähes tasan ruumiillisen kurituksen kannattajien ja vastustajien kesken. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos pyysi 1981 vastaajia ottamaan kantaa väitteeseen "Lapsen ruumiillinen kuritus on ainakin poikkeustapauksessa hyväksyttävä kasvatukseen". Tuolloin ruumiillisen kurituksen käytön hyväksyi 47

¹² Tämä luku perustuu pääosin Heikki Sariolan ja Juha Kääriäisen tekstiin sekä tutkimukseen Ellonen, Kääriäinen, Kivivuori, Sariola.(2008).

prosenttia vastaajista. Täysin samaa mieltä väitteen kanssa oli 16 prosenttia vastaajista ja jossain määrin samaa mieltä 31 prosenttia vastaajista. Täysin eri mieltä oli 27 prosenttia ja jossain määrin eri mieltä 17 prosenttia vastaajista. Vastustajia oli siis yhteensä 44 prosenttia.

Lain voimaantumisen jälkeen 1984 kurituskiellosta ei ollut järjestetty suuria tiedotuskampanjoita eikä systemaattista koulutusta. Kuritusasenteita koskeva kysely kuitenkin uusittiin vuonna 1985. Asenteet olivat muuttuneet hieman kielteisemmiksi kurituksen käyttöä kohtaan eli niukka enemmistö vastusti nyt kuritusta. Ruumiillisen kurituksen hyväksyi nyt täysin (11 %) tai jossain määrin (32 %), yhteensä 44 prosenttia vastaajista. Täysin eri mieltä oli 25 prosenttia ja jossain määrin eri mieltä 21 prosenttia vastaajista eli yhteensä 46 prosenttia suhtautui kielteisesti.

Voidaan sanoa, että kasvatustieteen ammattilaiset olivat kääntyneet jo 1980-luvulla käytännöllisesti katsoen kattavasti vastustamaan ruumiillisen kurituksen käyttöä, vaikka koko väestön keskuudessa ruumiillista kuritusta vielä laajalti puolustettiin.

1990-luvun alussa käytiin vielä lehdistössä keskustelua ruumiillisen kurituksen kieltävän lain mielekkyydestä. Usein lehtien kolumnistit pitivät lakia virheenä ja toivoivat sen kumoamista. Lastensuojelun keskusliiton lehdistöseurannan perusteella voitiin arvioida, että asennemuutos oli tapahtunut etelän lehdissä ja mitä kauemmas pohjoiseen edettiin, sen kielteisemmin uuteen lakiin lehtien kolumnistit suhtautuivat. Asennemuutos eteni keskuksista maaseudulle.

Ruumiillinen kuritus ja lapsiin kohdistuva väkivalta jäivät 1990-luvun alusta lähtien enenevässä määrin lasten seksuaalisen hyväksikäytön saaman huomion varjoon. Ruumiillinen kuritus nousi uudelleen keskusteluun vasta 2000-luvun puolella, jolloin lehtien internet-sivustoilla alkoi keskustelu ruumiillisen kurituksen oikeutuksesta. Lehdet julkaisivat nettipalstoillaan kyselyjä, joissa aktiivisina esiintyivät nimenomaan ruumiillisen väkivallan kannattajat.

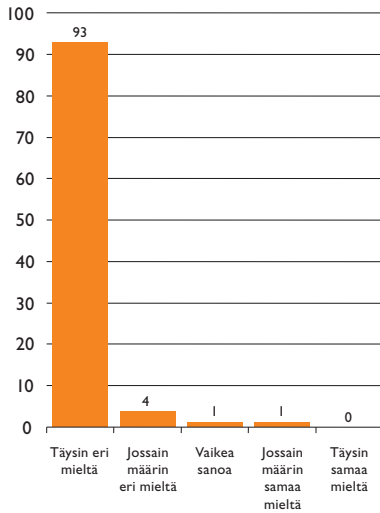
Liittyen myös uudelleen aktivoituneeseen kansalaiskeskusteluun, Lastensuojelun Keskusliitto toisti aikuisten kuritusväkivalta-asenteita kartoittavan kyselyn samoilla kysymyksillä kuin oikeuspoliittinen tutkimuslaitos (Teuvo Peltoniemi) 1980-luvulla. Kaikissa 2000-luvulla tehdyissä kyselyissä enää vähemmistö vastanneista suhtautuu hyväksyvästi lasten ruumiilliseen kurittamiseen. Lastensuojelun Keskusliitto toteutti vuosien 2006–2007 välillä Älä lyö lasta -vaikuttamiskampanjan, jonka aikana on asenteissa tapahtunut huomattava kahdeksan prosenttiyksikön muutos väkivallattoman kasvatuksen suuntaan.

Lastensuojelun keskusliiton Älä lyö lasta -kampanjan seurannan yhteydessä haluttiin verrata lapsiin kohdistuvaa kuritusväkivaltaa ja aikuisten parisuhdeväkivaltaa koskevia asenteita toisiinsa. Periaatteessa oli tiedossa se, että osa väestöstä hyväksyi lapsiin kohdistuvan kuritusväkivallan (kuvio 3).

Parisuhdeväkivalta-asenteita kartoitettiin kysymyksellä: ”Parisuhhteessa esiintyviä ristiriitoja on ainakin joissakin tilanteissa oikeutettua ratkoa kohdittua väkivaltaa käyttäen”. Kysymyksen muotoilussa pyrittiin jäljittelemään kurituskysymysten rakennetta ja implikoidun väkivallan tasoa. Vastaajista

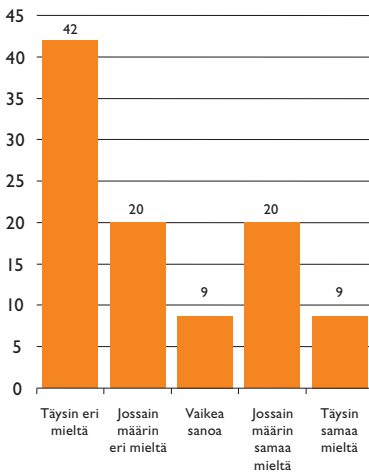
97 prosenttia suhtautui väkivallan käyttöön parisuhderiidoissa torjuvasti. Täysin eri mieltä oli 93 prosenttia ja jossain määrin eri mieltä neljä prosenttia vastaajista. Yksi prosentti vastaajista ei osannut vastata ja yksi prosentti oli jossain määrin samaa mieltä väitteen kanssa (kuvio 2).

Sen sijaan lapsiin kohdistuvan väkivallan osalta yhdeksän prosenttia vastaajista piti kuritusväkivaltaa ainakin poikkeustapauksissa sallittuna kasvatukseen ja 22 prosenttia oli jossain määrin samaa mieltä. (Lastensuojelun Keskusliitto ja Taloustutkimus, Telebus, kuviot 2 ja 3).

Kuvio 2. Parisuhdeväkivaltaan suhtautuminen (lokakuu 2006). Parisuhteessa esiintyviä ristiriitoja on ainakin jossain tilanteissa oikeutettua ratkoa kohtuullista väkivaltaa käyttäen.

Lastensuojelun Keskusliitto. Taloustutkimus

Kuvio 3. Lapsiin kohdistuvaan väkivaltaan suhtautuminen (kesäkuu 2006). Lasten ruumiillinen kurittaminen on ainakin poikkeustapauksissa hyväksyttävä kasvatukseen.

Lastensuojelun Keskusliitto. Taloustutkimus

Asenne-erot parisuhdeväkivallan ja lapsiin kohdistuvan väkivallan välillä osoittavat että lapsen ihmisarvon ja ihmisoikeuksien kunnioittamisen kannalta asenteissa on vielä paljon parantamisen varaa. Lisäksi on syytä huomioida, että asenteiden jatkuvaa myönteistä kehitystä väestötasolla ei eri syistä voi pitää itsestäänselvyytensä. Esimerkiksi Ruotsissa on arvioita siitä, että 2000-luvulla kuritusväkivallan käyttäminen kasvatuksessa olisi kääntynyt kasvuun (Janson 17.2.2010). Säännönmukainen kansallinen kampanjointi mediassa sekä asian pitäminen esillä lapsia ja perheitä kohtaavissa palveluissa on tästä syystä tärkeää.

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että asenteiden kehitys on ollut myönteinen ja kampanjoilla on ollut siihen 2000-luvulla merkittävä vaikutus. Sikäli kuin asenteet kuvastavat todellista käyttäytymistä, on kurituksen vastaisten kampanjoiden tuloksena myös lasten kokema tosiasiallinen väkivalta vähentynyt. Lapsiin kohdistuvan väkivallan suhteen on kuitenkin todettava, että huomattava osa väestöstä eli noin 30 prosenttia aikuisista katsoo lapsiin kohdistetun väkivallan edelleen täysin tai jossain määrin hyväksyttäväksi, joten kampanjoinnilla ja valistuksella on todennäköisesti vielä saavutettavissa parannusta tilanteeseen.

Hyvään suuntaan kulkenutta asennemuutosta on tarpeen vauhdittaa ja varmistaa kuritusväkivallan vastaisella toimintaohjelmalla ja erityisesti lapsen oikeuksia, lapsen ihmisarvoa sekä lasten ja vanhempien molemminpuolista kunnioitusta vahvistavalla eri tahojen yhteisellä asennevaikuttamiskampanjalla vuonna 2011.

Vertailu asenteisiin ja kuritusväkivallan yleisyyteen Ruotsissa

Vertailukohtana on hyvä todeta, että Ruotsissa aikuiset suhtautuvat kuritusväkivaltaan asennetasolla tiukemmin kuin Suomessa.¹³ Vielä 1960-luvulla yli puolet ruotsalaisista suhtautui myönteisesti kuritusväkivaltaan, 1970-luvulla myönteisiä asenteita ilmoittavien osuus oli vähentynyt jo runsaaseen 30 prosenttiin ja 2000-luvulla enää vain alle 10 prosenttia aikuisista ilmoittaa hyväksyvänsä kuritusväkivallan.

Ruotsissa on myös tutkimuksia, jotka osoittavat vanhempien taitojen parantuneen siinä, miten he pystyvät käsittelemään konflikteja lasten kanssa sanallisesti ja ilman väkivaltaa. Ruotsissa valtiovalta on panostanut Suomea johdonmukaisemmin kuritusväkivallan vastaiseen ja myönteistä vanhemmuutta tukevaan kampanjointiin ja neuvontaan 1980-luvulta alkaen.

Työryhmän järjestämässä seminaarissa puhunut professori Staffan Janson piti lapsiin kohdistuvan kuritusväkivallan vähenemistä nopeudessaan yhtenä merkittävimmistä koskaan Ruotsissa tapahtuneista yhteiskunnallisista asennemuutoksista. Janson katsoo, että menestykseen ovat vaikuttaneet taustalla yleinen hyvinvointiyhteiskunnan kehitys, vanhempain valmennuksen

13 Karlstadin ja Örebron yliopiston, LT; professori Staffan Janson piti luennon Helsingissä 17.2.2010, jossa hän kertoi kuritusväkivallan vähentämiskehityksestä. Ks. myös hänen artikkelinsa "A non-violent up bringing for children" Euroopan neuvoston julkaisussa Parenting in contemporary Europe: a positive approach sekä Aldrig våld - 30 år av svensk lagstiftning mot äga. Regeringskansliet och Rädda Barnen 2009.

paraneminen sekä kattava äitiys- ja lastenneuvolatoiminta sekä lasten laaja osallistuminen esikouluun (päivähoidon varhaiskasvatukseen). Lapset tapaavat säännöllisesti myös kodin ulkopuolisia aikuisia, jolloin kuritusväkivallan kätkeminen on aiempaa vaikeampaa.

Ruotsalaisten tutkimusten perusteella perheväkivalta lisää merkittävästi lapsiin kohdistuvan väkivallan riskiä samoin kuin vanhempien alkoholin käyttö kaksinkertaistaa fyysisen kurituksen riskin. Pitkäaikaissairailta lapsilla on suurempi riski joutua väkivallan kohteeksi kotonaan sekä kiusatuksi koulussa. Janson korostaa erityisesti lasten kuuntelemista ja heidän mielipiteidensä selvittämistä kuritusväkivallan vähentämisessä. Ruotsissa yhdellä neljästä väkivallan kohteeksi joutuneista lapsista ei ole ollut aikuista jolle he olisivat voineet kertoa asiasta. Vain kahdeksan prosenttia lapsista ilmoitti, että koulussa oli aikuinen ammatti-ihminen tai muu henkilö, jolle he voivat puhua vaikeuksistaan.

Janson kantoi huolta siitä, että 2000-luvulla myönteinen kehitys ei ole Ruotsissa enää jatkunut. Tähän hän arvioi vaikuttavan vanhempien työn ja perheen yhteensovittamiseen liittyvien paineiden kasvamisen sekä myös maahanmuuttajien määrän lisääntymisen.

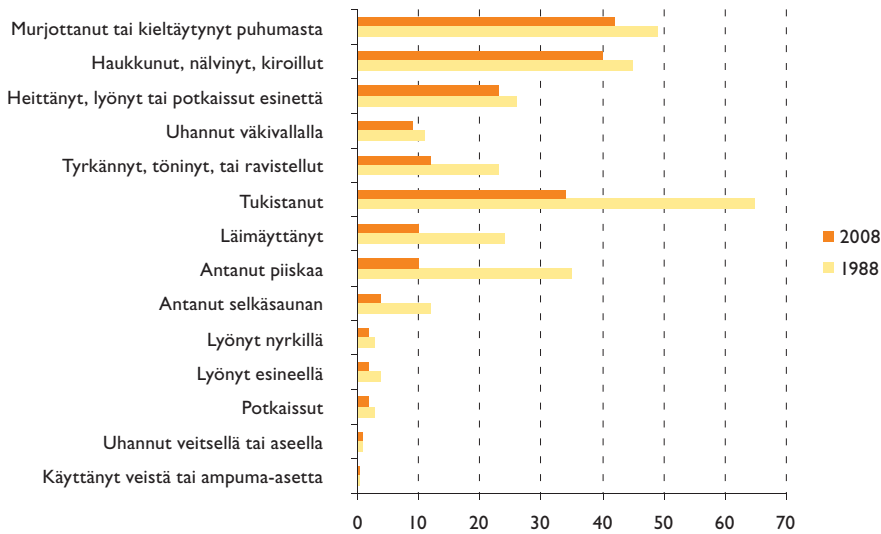
Lasten kokema kuritusväkivalta lapsiuhritutkimusten valossa

Lasten kokemaa kuritusväkivaltaa on Suomessa tutkittu vuosina 1988 ja uudelleen vuonna 2008 ns. lapsiuhritutkimuksessa.¹⁴ Vuotta 1988 aiempaa tutkimustietoa ei Suomessa ole saatavilla. Kokonaisuutena ottaen nuorten kokemukset vanhempiensa aggressiosta ja fyysisen väkivallan eri muodoista ovat kuluneiden kahdenkymmenen vuoden aikana vähentyneet huomattavasti. Kaikkein selkeimmin muutos näkyy lievässä väkivallassa, eli juuri niissä teoissa, joita aiemmin kutsuttiin ruumiilliseksi kuritukseksi, jotka miellettiin sosiaalisesti hyväksytyiksi ja monella taholla jopa välttämättömiksi.

Myös vakava väkivalta on vähentynyt, vaikka lähtötaso niissä onkin selvästi matalampi kuin muissa väkivallan muodoissa. Nyrkillä lyömistä tai potkuja kokeneiden osuus on vähentynyt kolmesta kahteen prosenttiin vastanneista. Kaikkein vakavimman väkivallan, aseiden käytön osalta tuloksissa ei näy muutoksia aiempaan tilanteeseen (kuvio 4).

Vuonna 2008 tehdyn tutkimuksen mukaan yhdeksäsluokkalaisista lapsista noin 35 % oli kokenut tukistamista ennen 14 vuoden ikäänsä. Tyrkkimistä, tönimistä tai ravistelua, läimäyttelyä tai piiskaa oli kokenut noin 10 prosenttia. Selkäsaunan oli kokenut muutama prosentti yhdeksäsluokkalaisista. Symbolisen väkivallan muotoja eli sanallista väkivaltaa oli kokenut noin 40 prosenttia lapsista.

14 Ellonen, Kivivuori, Kääriäinen; Lapset ja nuoret väkivallan uhreina, Espoo 2007 ja Sariola, Heikki; Lasten väkivalta ja seksuaalikokemukset, 1988. Tarkemmin lapsiuhritutkimusten vertailusta Heikki Sariolan analyysissä liitteessä 2.

Kuvio 4. Yhdeksäsluokkalaisten kokemukset äidin ja/tai isän käyttämästä väkivallasta ennen 14 vuoden ikää vuosina 1988 ja 2008, %-osuus vastanneista.

Kokonaisuutena voidaan sanoa, että lapset kokevat enemmän äitinsä kuin isänsä käyttämää väkivaltaa. Erot ovat selvimmät symbolisessa aggression ilmauksissa (murjottamisessa, haukkumisessa ja esineiden heittälyssä) sekä tukistamisessa, läimäyttämässä ja esineellä lyömisessä. Yhtä usein lapset ovat kokeneet isän ja äidin tönimistä tai ravistelua. Isät taas olivat äitejä useammin uhanneet väkivallalla (Liite 2, Kuvio 6, lähde: Liitetaulukko 20, Ellonen et al. 2008). Kuritusväkivallan vähentämisessä on siis tärkeä vaikuttaa molempien vanhempien eli sekä äidin että isän kasvatuserätyksiin, tapoihin ja taitoihin.

Tyttöjen ja poikien kokema väkivalta

Kun isien ja äitien käyttämää väkivaltaa tarkastellaan lapsen sukupuolen mukaan käy ilmi, että tytöt ilmoittavat systemaattisesti poikia enemmän itseensä kohdistuvaa väkivaltaa sekä äitien että isien tekemänä. Erityisen suuri ero on symbolisten aggressioiden kohdalla. Ero äitien ja isien tekemän väkivallan kohdalla on tyttöjen ja poikien välillä kuitenkin selvä: Tyttöjen kohdalla ero äidin tekemän ja isän tekemän väkivallan välillä on huomattavasti suurempi kuin poikien kohdalla. Eniten raportoidaan äidin tyttöihin kohdistamasta väkivallasta. Isät käyttivät vähemmän väkivaltaa sekä tyttöihin että poikiin kuin äidit. Ainoastaan väkivallalla uhkaamista koetaan isien esittämänä useammin kuin äitien esittämänä. (Liite 2, liitetaulukot 2 ja 3, Ellonen et al.; 26 ja 27).

Eräiden taustatekijöiden vaikutus kuritusväkivallan yleisyyteen

Lapsiuhritutkimuksen perusteella kuritusväkivallan yleisyyttä voidaan arvioida myös perheen äidinkielen (suomi, ruotsi), perhemuotojen, vanhempien koulutustason, työttömyyden perusteella. Lisäksi on arvioitu lasten kokemaa

kuritusväkivaltaa sijaisperheissä ja lastensuojelulaitoksissa. Vanhempien koulutustasokaan ei synnyttänyt suuria eroja vastaajien keskuudessa.

Lapsiuhritutkimuksen aineistoon perustuu myös Poliisiammattikorkeakoulun tutkija Noora Ellosen ja Tampereen yliopiston sosiaalityön professori Tarja Pösön artikkeli, jossa tutkittiin lasten ja nuorten väkivalta-kokemuksia sijaisperheissä ja lastensuojelulaitoksissa. Aineistoon kuului 223 sijoituksessa ollutta lasta ja nuorta. Useissa kansainvälisissä tutkimuksissa on tuotu esiin, että lapset kohtaavat sijaishuollossa paljon väkivaltaa. Sijoitettuna olleet suomalaislapset ja nuoret kuitenkin kertoivat kokeneensa vähemmän väkivaltaa heistä huolehtivien aikuisten taholta kuin kyselyyn vastanneet vanhempiensa kanssa asuvat lapset.¹⁵

Koululaisten kokemuksia kuritusväkivallasta on kysytty myös kouluterveyskyselyssä.¹⁶ Vuosina 2000–2005 kysyttiin elinaikaista kuritusta ja vuosina 2006–2007 kysyttiin viimeisen vuoden aikana tapahtunutta kuritusta.

Kouluterveyskyselyn vastaukset tukevat lapsiuhritutkimuksen tuloksia. Kouluterveyskyselyn mukaan ruumiillista, kuritusta vanhemmiltaan on viimeisen vuoden aikana saanut viisi prosenttia peruskoulun yläluokkalaisista. Elinaikanaan ruumiillista kuritusta on saanut joka viides yläluokkalainen. 2000-luvun aikana ruumiillinen kuritus näyttää kouluterveyskyselyn perusteella vähentyneen. Tärkeä huomio on kuritusväkivallan yhteys koulukiusaamiseen. Niillä nuorilla, jotka ovat saaneet vanhemmiltaan ruumiillista kuritusta, koulukiusatuksi joutumisen riski on noin kaksinkertainen verrattuna lapsiin joita ei ole kotona kuritettu.

Maahanmuuttajalasten kokemukset kuritusväkivallasta

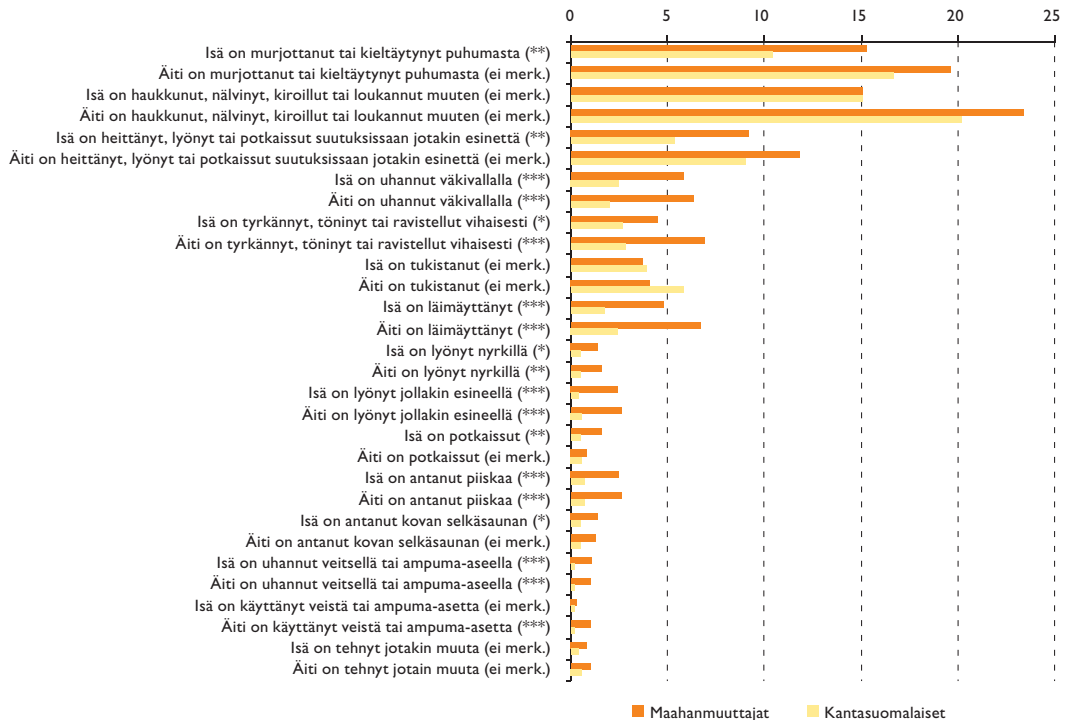
Kuten edellä on todettu, suomalaisten asenteet kuritusväkivaltaa kohtaan ovat muuttuneet entistä kielteisemmiksi viimeisten parin vuosikymmenen aikana. Maahanmuuttajien asenteet kuritusväkivallasta voivat kuitenkin poiketa muiden suomalaisten asenteista, sillä lasten ruumiillinen kurittaminen on Pohjoismaissa ollut pidempään tuomittavaa kuin useimmissa muissa maissa. Toisaalta eroja löytyy myös maahanmuuttajaryhmien välillä. Suomessa ei ole tiittävästi tehty väestötutkimuksia eri maahanmuuttajaryhmien kasvatusasenteista.

Vuonna 2008 toteutetussa lapsiuhritutkimuksessa kerättiin lasten kokemuksia heidän vanhempiensa tekemästä väkivallasta siten kuin edellä jo on kuvattu. Asetetuissa kysymyksissä ei tarkasteltu tekojen motiiveja, vaan kysyttiin konkreettisesti henkisen ja fyysisen väkivallan kokemuksista. Taustatietoina kysyttiin myös mm. lasten ja heidän vanhempiensa syntymämaa. Näiden tietojen perusteella voimme vertailla ja tehdä päätelmiä maahanmuuttajataustaisten ja muiden suomalaislasten kuritusväkivaltakokemuksista. Tarkasteltavien ryhmien muodostaminen, muut tutkimuksen asetelmaan liittyvät tekijät sekä tulokset on kuvattu tarkemmin toisaalla

15 (Noora Ellonen ja Tarja Pösö), Yhteiskuntapolitiikka -lehti 1/2010.

16 Kouluterveyskyselyn tekee Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viimeisin kysely on vuodelta 2009.

(Kääriäinen, Ellonen, Sariola & Peutere 2010). Kuritusväkivaltaa koskevat havainnot on esitetty kuviossa 5.

Kuvio 5. Kokemukset isän ja äidin tekemästä väkivallasta vastaamista edeltäneiden 12 kuukauden aikana (%) maahanmuuttajataustaisten ja kantasuomalaisten ryhmissä.

(Lähde: Kääriäinen ym. 2010).

Tuloksena saamme, että lievimpiä psyykkisen väkivallan muotoja lukuun ottamatta maahanmuuttajataustaisiin lapsiin kohdistuu enemmän sekä äidin että isän taholta tulevaa väkivaltaa kuin vertailuryhmän lapsiin. Tilastollisesti erittäin merkitsevät erot vertailtavien ryhmien välillä ovat mm. isän ja äidin uhkailuissa, isän ja äidin läimäytyksissä sekä isän ja äidin esineillä lyömisessä, piiskaamisessa ja aseilla uhkailuissa. Viimemainittujen tekemuotojen kohdalla on tietysti muistettava, että teot ovat harvinaisia molemmissa ryhmissä. Tulos näyttää joka tapauksessa selvältä: maahanmuuttajataustaiset lapset kokevat Suomessa enemmän kuritusväkivaltaa kotonaan kuin kantasuomalaiset lapset. Aineiston pienuus ei anna mahdollisuutta tehdä luotettavasti vertailuja eri maahanmuuttajaryhmien välillä.

Lasten ja nuorten omat asenteet liittyen kuritusväkivaltaan

Lasten ja nuorten omat asenteet liittyen kuritusväkivaltaan ovat muuttuneet samansuuntaisesti kuin aikuisten asenteet eli kielteiseksi ja vähemmän hyväksyväksi. Kuitenkin suomalaisten koululaisten asenteet olivat vuonna 2010 tehdyn kyselyn perusteella hyväksyvämmät kuin muiden pohjoismaiden.

Suomessa peräti 31 prosenttia vastanneista lapsista sallisi lapsen ruumiillisen kurittamisen, kun vastaava osuus muissa Pohjoismaissa oli noin kymmenen prosenttia. Tiedottamista tarvitaan siis myös lasten keskuudessa.

Lasten asenteita kartoitettiin ensimmäisen kerran vuonna 1988. Koululaisille tehdyssä kyselytutkimuksessa kartoitettiin myös 15–16-vuotiaiden nuorten omaa suhtautumista ruumiillisen kurituksen käyttöön ja heidän käsityksiään sen välttämättömyydestä. 45 prosenttia 9-luokkalaisista piti ruumiillista kuritusta jossain tilanteissa välttämättömänä kun taas 55 ei pitänyt sitä välttämättömänä. Omien lastensa kasvatuksessa ruumiillista kuritusta arveli käyttävänsä kuitenkin vain alle 5 prosenttia vastaajista. Selitys vastausten ilmeiseen ristiriitaisuuteen lienee siinä, että ihmisillä on taipumusta kaunistella omien vanhempiansa tekemiä virheitä. Silloin kun tilannetta ei kysymyksessä määritelty arvioivat vastaajat asiaa luultavasti omasta lapsen asemastaan käsin. Kun tilanne rajattiin tulevaisuuteen ja vastaajan omiin lapsiin, paljastui todellinen kasvatusihanne. Niissä kuritus sai hyvin vähän kannatusta. (Sariola, 1990).

Tuoretta tietoa lasten ja nuorten omista asenteista on UNICEFin lapsen oikeuksiin liittyvästä asennetutkimuksesta lapsille ja nuorille, joka toteutettiin kaikissa Pohjoismaissa syksyllä 2009 ja alkutalvesta 2010¹⁷. Tutkimus suunnattiin 12–16-vuotiaille yläkoululaisille, joita osallistui tutkimukseen Pohjoismaissa yhteensä 5 775 ja Suomessa 1 044 oppilasta. Tutkimus selvitti miten lapset kokevat osallistuvansa, mihin asioihin he haluavat vaikuttaa ja miten. Tutkimuksessa kysyttiin myös lasten tietämystä ihmisoikeuksista ja muun muassa heidän suhtautumistaan ja tietämystään ruumiillisen kurittamisen sallittavuuteen.

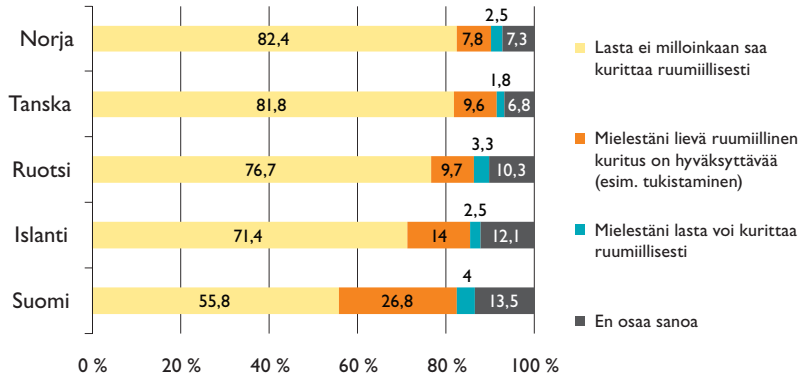
Suomalaislapset sanoivat tuntevansa lapsen oikeudet selkeästi paremmin kuin lapset muissa Pohjoismaissa. Verrattuna UNICEFin vuonna 2006 tekemään kyselyyn tietämys oli kasvanut 57 prosentista 69 prosenttiin. Muiden Pohjoismaiden keskiarvo oli 48 prosenttia. Lapset myös arvioivat omaa elämänlaatuaan 10-askelmaisilla tikapuilla. Suomalaiset lapset kokivat elämänlaatunsa parhaimmaksi. Samaa asiaa kysyttiin Maailman terveysjärjestön toimesta 2001/2002, ja maiden järjestys oli tuolloinkin sama: Suomi, Tanska, Ruotsi, Norja. Islanti, joka ei tuolloin ollut mukana, sijoittui nyt kolmanneksi.

Kuitenkin Suomessa peräti 31 prosenttia vastanneista lapsista sallisi lapsen ruumiillisen kurittamisen, kun vastaava osuus muissa Pohjoismaissa oli noin kymmenen prosenttia. Suomalaisista koululaisista noin 56 prosenttia oli sitä mieltä, että lasta ei milloinkaan saa kurittaa ruumiillisesti. Kaikissa muissa pohjoismaissa suurempi osa lapsista ja nuorista suhtautui kuritusväkivaltaan kielteisesti. En osaa sanoa -vastanneiden osuus oli Suomessa korkein.

Suomessakin kielteisesti suhtautuvien osuus oli kuitenkin lisääntynyt selvästi verrattuna vuonna 2006 toteutettuun vastaavaan kyselyyn. Tuolloin 57 prosenttia yläkouluikäisistä suomalaisista lapsista vielä hyväksyi kuritusväkivallan, kun vastaava osuus 2010 oli enää 31 prosenttia.

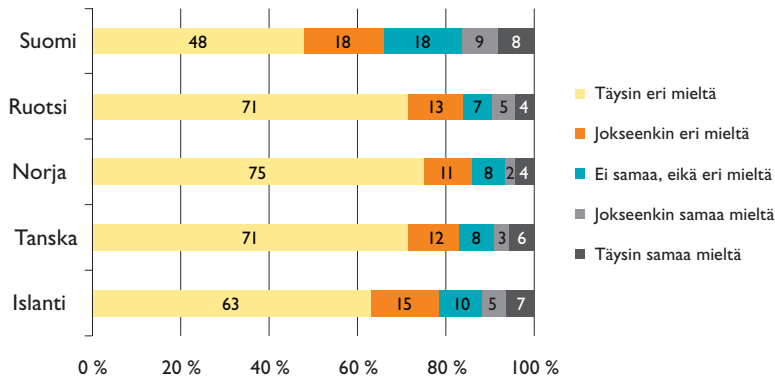
17 UNICEF: Yhteispohjoismainen tutkimus lapsen oikeudesta osallistua 2009–2010, löytyy osoitteesta <http://www.unicef.fi/tutkimus-osallistuminen-ylakoulut-2010>.

Pojat (yhteensä 39 %) suhtautuvat tyttöjä (yhteensä 22 %) ”sallivammin” sekä lievään ruumiilliseen kurittamiseen että ruumiilliseen kurittamiseen yleisesti. Ruumiilliseen kuritukseen suhtaudutaan kielteisimmin 13-vuotiaiden keskuudessa. Erot eri ryhmien välillä eivät kuitenkaan ole kovin suuria. Koulun koon mukaan tarkasteltuna suhtautumisessa ruumiilliseen kuritukseen ei ole juuri eroa ryhmien välillä.

Kuvio 6. Pohjoismaiden 12–16-vuotiaiden mielipiteet lasten ruumiillisesta kurittamisesta Unicefin kyselyn mukaan

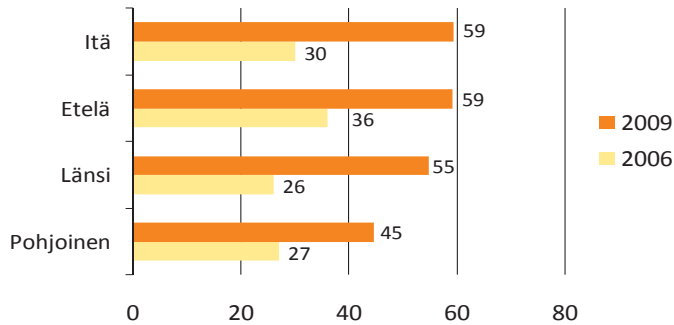
Kyselyssä kysyttiin myös lasten käsitystä siitä, onko vanhemmilla oikeus lapsen lievään ruumiilliseen kuritukseen (esim. tukistaminen, läimäyttämisen). Myös näin kysyttäessä suomalaisten ja muiden pohjoismaiden lasten asenne-ero tuli esille. Väitteen täysin tai osin hyväksyviä oli vastaajista 17 prosenttia kun osuus muissa Pohjoismaissa oli 6–12 prosenttia. Suomalaisista lapsista täysin tai jokseenkin eri mieltä vanhempien kuritusoikeudesta oli 66 prosenttia kun muissa pohjoismaissa vastaava osuus oli yli 80 prosenttia lapsista. Suomalaisista lapsista Ei osaa sanoa -vastanneiden osuus oli myös tässä kysymyksessä muihin verrattuna suurempi.

Kuvio 7. Onko vanhemmilla oikeus lapsen lievään ruumiilliseen kuritukseen? (Esim. tukistaminen, läimäyttämisen)

Unicefin kyselyssä arvioitiin myös pohjoismaiden sisäisiä alueellisia eroja lasten asenteissa. Sen mukaan pohjoissuomalaiset lapset¹⁸ hyväksyvät kuritusväkivallan useammin kuin lapset muualla maassa. Asenne-ero pohjoisen ja muun Suomen välillä on 13 prosenttia. Etelä- ja Länsi-Suomessa 59 prosenttia lapsista vastasi myönteisesti kysymykseen ”Mielestäni lasta ei milloinkaan saa kurittaa ruumiillisesti” kun vastaava osuus Pohjois-Suomessa oli 45 prosenttia. Myös Ruotsissa on havaittavissa samansuuntainen asenne-ero maan pohjois- ja eteläosan välillä mutta Norjassa vastaavaa eroa ei ollut.

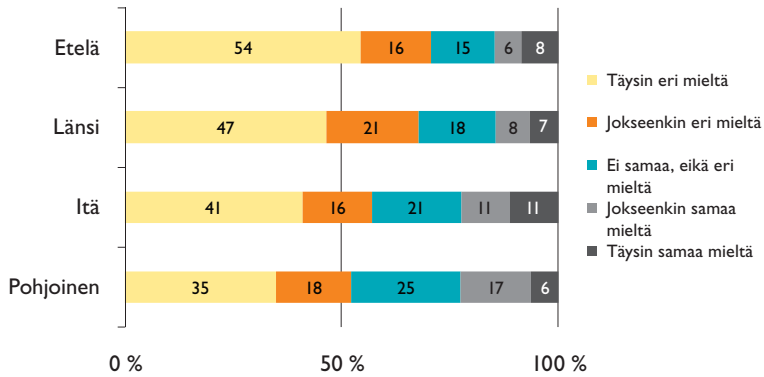
Lasten asenteet ovat kuitenkin Suomessakin muuttuneet eri alueilla nopeasti kuritusväkivaltaan kielteisemmin suhtautuvaan suuntaan. Kielteisesti suhtautuvien yläkouluikäisten osuus on lähes kaksinkertaistunut. Edellisessä vuoden 2006 kyselyssä Suomessa vain 27–36 prosenttia lapsista alueesta riippuen arvioi, että lasta ei saa milloinkaan kurittaa ruumiillisesti. Vuonna 2010 kielteisesti suhtautuvien vaihteluväli oli alueesta riippuen 45–59 prosenttia. Molemmissa kyselyissä lasten suhtautuminen kuritusväkivaltaan oli kielteisintä Etelä-Suomessa ja myönteisintä Pohjois-Suomessa.

Kuvio 8. Lasten vastaukset kysymykseen ”Mielestäni lasta ei milloinkaan saa kurittaa ruumiillisesti” eri alueittain Suomessa vuonna 2009 ja 2006.

Sama alueellinen ero pohjoisen ja etelän välillä ilmenee myös vastauksessa kysymykseen onko vanhemmilla oikeus lapsen lievään ruumiilliseen kuritukseen. Tässä kysymyksessä kuitenkin pohjoisen ja Itä-Suomen vastaukset eivät eronneet toisistaan yhtä paljon kuin edellisessä. Pohjoisessa 23 prosenttia ja idässä 22 prosenttia vastaajista hyväksyi vanhempien kuritusoikeuden eli oli väitteen kanssa täysin tai jokseenkin samaa mieltä. Vastaavasti 53 % Pohjoisessa ja 57 % Idässä oli väitteen kanssa täysin tai jokseenkin eri mieltä. Etelä-Suomessa kurituksen hyväksyjiä oli jälleen vähiten eli 14 prosenttia ja siihen kielteisesti suhtautuvia eniten eli 70 prosenttia. Länsi- ja Etelä-Suomen lasten asenteet olivat hyvin samansuuntaiset.

18 Tutkimuksessa Suomi jaettiin neljään alueeseen, Pohjoinen, Itä, Etelä ja Länsi, joille alueille vastaajat sijoittuivat. Tämä helpottaa maan sisäistä vertailua ja myös Pohjoismaiden välistä vertailua eri alueiden välillä.

Kuvio 9. Vanhemilla on oikeus lapsen lievään ruumiilliseen kuritukseen (esim. tukistaminen, läimäyttäminen). Suomalaisien lasten vastaukset Unicefin kyselyyn vuonna 2009 alueittain.

Lasten ja nuorten parissa tehdyt asennekyselyt osoittavat, että myös lapsille itselleen tarvitaan koko Suomessa aiempaa enemmän konkreettista tietoa heidän oikeuksistaan väkivallattomaan elämään. Etenkin valistuksen ja lapsen oikeuksista tiedottamisen tarve on ilmeinen Pohjois- Suomessa, jossa lapset ja nuoret suhtautuvat kuritusväkivaltaan muuta maata myönteisemmin.

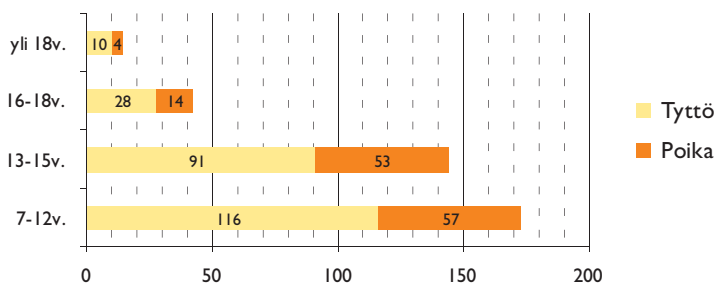
6. LASTEN JA NUORTEN OMAT NÄKEMYKSET KURITUSVÄKIVALLAN VÄHENTÄMISEN KEINOISTA

Yleistä kyselystä lapsille ja nuorille

Työryhmä selvitti maaliskuussa 2010 verkkopohjaisena webropol-kyselynä yli 7-vuotiaiden lasten ja nuorten näkemyksiä siitä, mitä keinoja olisi paras käyttää kuritusväkivallan vähentämisessä. Kyselyn toteutti käytännössä lapsiasiavaltuutetun toimisto. Lomaketta testattiin yhteistyötahojen ja lasten kanssa. Lasten ja nuorten osallistumista kyselyyn oli edistämässä useita eri yhteistyötahoja eri puolilla maata. Tavoitteena oli samalla pilotoida lasten osallistumista palveluiden kehittämiseen. Kyselyn toteutuksesta on lisätietoa raportin liitteessä.

Kyselyyn tuli vastauksia vajaan kuukauden aikana yhteensä 375 kappaletta. Kyselyssä kysyttiin lapsilta ja nuorilta, miksi jotkut vanhemmat käyttävät kuritusväkivaltaa kasvatuksessa, mitkä ovat parhaimpia ja heikoimpia keinoja puuttua kuritusväkivaltaan, mitkä asiat saattavat estää lasta saamasta apua sekä miten asiasta olisi hyvä kertoa lapsille.

Vastaajista 66 % oli tyttöjä ja 34 % poikia. Suurin osa, eli 84 % vastaajista oli alle 16-vuotiaita peruskoululaisia, joista 54 % alakouluikäisiä. Yhtään ruotsinkielistä vastausta ei kirjautunut. Kysymyslomake sisälsi viisi monivalinta- ja kymmenen avointa kysymystä. Lomake on raportin liitteenä. Seuraavaksi on esitelty viiden monivalintakysymyksen tulokset sekä esimerkkejä ja kooste perusteluista, jotka liittyivät monivalinta- ja muihin avoimiin kysymyksiin. Suorissa lainauksissa koodit T ja P kertovat onko vastaaja tyttö vai poika, lisäksi lainauksissa kerrotaan vastaajan ikäluokka.

Kuvio 10. Vastaajien sukupuoli ja ikä (N=373).

Lasten kasvatukseen tarvitaan ohjeita ja molemminpuolista kunnioitusta

Avoimeen kysymykseen, miksi jotkut vanhemmat käyttävät väkivaltaa lasten kasvatuksessa, saatiin yhteensä 323 vastausta. Yleisimmin vastauksissa mainitut syyt vanhempien väkivaltaisuuteen koskivat vanhempien kasvatustaitojen puutetta ja lasten tottelemattomuutta. Lapset pohtivat myös aikuisten työssä kokemaa uupumusta ja rasitusta. Myös muita vanhemman käytökseen vaikuttavia taustatekijöitä tuli paljon esille. Suurin osa vastauksista oli lyhyitä, mutta joukossa oli myös pitkiä analyyssejä, miksi väkivaltaista kasvatusta tapahtuu.

Noin puolet kysymykseen vastanneista pitivät kuritusväkivallan käyttämiseen syynä sitä, etteivät vanhemmat osaa, tiedä tai usko muiden keinojen tehoavan lapsen kasvattamisessa ja rajojen asettamisessa. Nämä vanhemmat käyttävät väkivaltaa oman auktoriteettinsa korostamiseen, rajojen asettamiseen tai antavat tällä tavalla ”opetuksen”. Väkivalta on heille tehokas ja nopea tapa saada lapsi tottelemaan. Vastaajista osa piti väkivaltaa keinona herättää pelkoa ja kunnioitusta lapsessa korostaen nykyajan vanhempien auktoriteetin ja vallan puutetta. Muutama vastaaja totesi, etteivät fikset vanhemmat kuitenkaan lyö.

”En oikein usko, että täysjärkiset vanhemmat lyövät lapsiaan. Voisin luulla, että alkoholistit ovat vain sellaisia. Kun he ovat kännissä/humalassa niin voi käydä. Tai sellaiset vanhemmat jotka ovat vähän niin sanotusti ”Pimpom”? (T 7–12-v.)

”Väkivaltaa käytetään kun ei pystytä purkamaan tilannetta sanallisesti. Tunteet purkautuvat vahvoina ja hallitsemattomina, ja fyysinen rangaistus tai sen pelko saa lapset myös useammin tottelemaan nopeammin.” (T 16–18 v.)

”Eivät osaa kanavoida negatiivisia tunteitaan oikein. Jokainen kerta ensimmäisestä lähtien helpottaa väkivaltaisen ratkaisun käyttöä.” (T 16–18-v.)

”Jos lapsi ei tottele aikuiselta saattaa mennä hermot, ja sitten aikuinen hermostuessaan lyö lasta. Eihän sinä ole mitään järkeä. Asiat voi sopia puhumalla, eikä nyrkkien tarvitse heilua.” (T 7–12-v.)

Noin viidennes vastaajista piti kuritusväkivaltaan syynä sitä, ettei lapsi tottele; hän rikkoo sääntöjä tai toimii muuten rasittavalla tai ärsyttävällä tavalla. Kuitenkin vain 12 vastauksesta kävi ilmi, että vastaajaa itse hyväksyy lievän kurituksen, kuten luunapin, tukistamisen, käyttämisen tietyissä tilanteissa. Tässä kyselyssä kuritusväkivallan hyväksyttävyyttä ei kysytty suoraan vastaajilta itseltään.

”Vanhemmat käyttävät väkivaltaa, koska lapset eivät tottele. Väkivalta on viimeisin ratkaisu. Yleensä kun lapsia komennetaan, jos he vöyhöttävät, aikuiset väsyvät ja saattavat tukistaa. Myös rankan työpäivän jälkeen jos on vaikka väsynyt kun tulee kotiin, eivätkä lapset tottele, käytetään yleensä väkivaltaa. Minun mielestäni lasta ei saa lyödä, ei missään nimessä, niin kuin ei aikuistakaan. Mutta millaisia tulevaisuuden nuorista oikein tulee, jos heille ei pidä minkäänlaista kuria? Pelkkä kotiaaresti ei auta. Ei nuori tottele. Ja entäs sitten pienet 2–3-vuotiaat, jotka eivät ymmärrä puhetta? Minusta on ok, jos vanhempi ottaa vaikka korvasta kiinni, ei kovaa, mutta jos lapsi yrittää karkuun se sattuu, koska siitä pidetään kiinni. Silloin vanhempi ei vedä korvasta, eikä sinänsä satuta lasta, vaan lapsi itse aiheuttaa kivun. Niin saa villin lapsen pysymään paikallaan ja kuuntelemaan. Tai esim. luunappi. Sellainenkin on ok.” (T 13–15-v.)

"Lapset osaavat joskus olla todella hankalia ja tottelemattomia, silloin voi väsyneellä vanhemmalla vähän kärehtää käämit. Onhan väkivalta kuitenkin helpoin ja nopein tapa saada lapsi hiljaiseksi ja tottelevaiseksi. Eli vanhempien väsymys." (T 16–18-v.)

Aikuisen väkivaltaisen käyttäytymisen takana nähtiin monia asioita, eikä väkivaltaa nähty aina tahallisenä. Monet lapsista ja nuorista uskovat, että lapsiaan kurittavat vanhemmat eivät tiedä mikä määrittellään laissa kielletyksi kurittamiseksi. Kurittaminen saattaa olla myös opittu ongelmanratkaisukeino, jos vanhempaa itseään on kuritettu lapsena.

"Koska eivät osaa kasvattaa lapsia oikein. Yleensä syynä on kai se, että vanhempia on itse hakattu." (T 13–15-v.)

"Lapsen vanhemmat ovat ehkä saaneet itse väkivaltaisen kasvatuksen, eivätkä tajua että se on väärin. Heidän kyllä toisaalta pitäisi tietää että se on väärin." (T 7–12-v.)

"Jos he ovat itse olleet lapsena väkivallan kohteina, tai jos he haluavat purkaa mieltään väkivaltaan lastaan kohtaan. Useimmiten vanhemmat, jotka käyttävät väkivaltaa, heillä on asiat huonosti ja he eivät osaa purkaa suuttumustansa ja vihaansa mihinkään normaaliin asiaan." (T 13–15-v.)

Aikuinen voi hermostua lapselle monesta syystä, eivätkä kaikki kykene hillitsemään itseään. Vanhempien stressi, uupumus, masennus, mielenterveysongelmat ja ulkoisten jännitteiden aiheuttama paha olo ja ärtymys nähtiin myös osatekijöinä. Alkoholi ja muut päihteet, työelämän ja arjen paineet, kuten rahaongelmat, suru ja ristiriidat muiden ihmisten, esimerkiksi puolison kanssa nähtiin myös usein asiattoman käyttäytymisen taustalla.

"Alkoholin käyttöä voisi tarkkailla paremmin, onhan se yleinen ongelma Suomessa. Toinen voisi olla työn määrä. Työstressi on kamalaa, sillä äiti ei muuta tee kuin töitä. Ja stressinpurkukohde on minä." (T 16–18-v.)

"Kai siks et ne purkaa pahaa oloaan lapsiin. esim. jos lapsi haluaa leikkiä vanhemman kaa, mut vanhempi on väsyny, juo ja ei jaksa mitään pikkukakrusia ja sit ne lyö." (T 7–12-v.)

"He ovat yleensä stressaantuneita, eivätkä jaksa kuunnella lapsen valitusta. Ja lopulta se käy hermoille ja sitten vain jotkut lyö. Se ei ole oikein, koska lapset eivät ymmärrä aikuisen stressiä, eivätkä aina huomaa sitä." (T 7–12-v.)

Muutamissa vastauksissa korostui, ettei väkivaltaa rankaisu- tai opettamismetodina pidetty hyväksyttävänä, ja sen koettiin olevan epäoikeudenmukaista ja tehotonta vähentäen luottamusta ja aiheuttaen traumoja. "He yrittävät opettaa lapsilleen, että jotakin tiettyä asiaa ei saa tehdä. Minusta kuritusväkivaltaa ei pidä käyttää lasten kasvattamisessa." (P 7–12-v.)

"Aikuiset varmasti katuivat jos käyttävät väkivaltaa kasvatuksessa. He varmaan ajattelevat, että lapsi oppisi paremmin jos he käyttäisivät kuritusväkivaltaa jne. Uskon silti että he aina tulevat katumaan tehtyään virhettä." (T 7–12-v.)

"Kyseessä voisi olla ajattelutapa, jonka mukaan lapselle pitää näyttää vaikka väkisin, missä menee raja ja mitä sen rikkomisesta seuraa. Väkivalloin lapsi alkaa pelkäämään rajan rikkomista ja näin ollen tottelee huoltajiaan niin, kuten vanhemmat haluavatkin. Itse en tätä hyväksy, koska toiminnan seurauksena lapsi alkaa kammoamaan vahvasti kaikkea muutakin, jopa niitä asioita, jotka ovat ihan arkipäiväisiä." (T 7–12-v.)

Vanhempien auttaminen arjessa tulisi olla ensisijainen puuttumiskeino. Vastaajia pyydettiin valitsemaan taulukossa (1) olleista vaihtoehdoista kaksi tärkeintä ja heikointa keinoa vähentää kuritusväkivaltaa. Vastaajista (N= 372) suurin osa valitsi tärkeimmäksi puuttumiskeinoksi vanhempien auttaminen ongelmissa yleensä sekä alkoholin käytön vähentämisessä ja mielenterveyden ongelmissa. Vastaavasti huonoimmiksi puuttumiskeinoiksi suuri osa valitsi kohdat, jotka liittyvät lasten paremmin tottelemiseen ja poliisiin puuttumiseen. Kaikista eniten mielipiteitä jakoi lapsilta kysyminen ja ulkopuolisten puuttuminen. Noin 250 vastaajaa perusteli tärkeimmäksi ja heikoimmaksi valitsemansa keinon. Kymmenkunta vastaajaa totesi, että kaikki keinot ovat yhtä tärkeitä eivätkä siksi halunneet korostaa mitään niistä erityisesti. Seuraavaksi esitellään kustakin keinosta tiivistetyt perustelut puolesta ja vastaan.

Taulukko 1. Tärkeimmät ja huonoimmat keinot vähentää kuritusväkivaltaa.

	Tärkein	Huonoin
Vanhempien auttaminen ongelmissaan niin, että he eivät purkaisi pahaa oloaan ja uupumustaan lapsiin.	189	43
Vanhempien auttaminen alkoholinkäytön vähentämisessä ja mielenterveyden ongelmissa.	167	39
Vanhemmille annettaisiin neuvoja lasten kasvatukseen ja kerrottaisiin neuvolassa, päivähoitossa, koulussa, lehdistä ja tv:ssä, että lapsia ei saa lyödä.	127	61
Perheen ulkopuoliset aikuiset olisivat tarkempia ja puuttuisivat asiaan heti kun huomaavat. Näitä aikuisia voivat olla esimerkiksi tuttavat ja sukulaiset sekä neuvolan, päivähoiton, koulun, terveydenhuollon ja lastensuojelun työntekijät sekä poliisi.	116	87
Lapsilta kysyttäisiin näistä asioista useammin neuvolassa, päiväkodissa, koulussa ja terveydenhuollossa.	103	94
Lapset saisivat enemmän tietoa siitä, millaiseen kohteluun heillä on kotona oikeus. Tietoa voisi saada päiväkodissa, koulussa ja nuorisotyössä sekä netin kautta.	108	62
Lapset tottelisivat paremmin vanhempiaan ja kunnioittaisivat heitä.	82	171
Poliisi puuttuisi asiaan, ja vanhemmille annettaisiin enemmän rangaistuksia oikeudessa, jos he kohtelevat lapsia huonosti.	85	152

Moni koki vanhempien auttamisen ja tukemisen erityisen tärkeäksi, koska vanhempien ei uskota vahingoittavan lasta tahallaan, vaan väkivalta on lähinnä pahan olon tahatonta purkamista ja itsehillinnan menettämistä.

”Stressikohtauksia” ei pidetty vanhempien omana syynä, vaan niiden katsottiin johtuvan esimerkiksi raskaasta työpäivästä tai joskus parisuhde- tai muista ongelmista. Myös osaamattomuus ja itsehillinnän ja ongelmanratkaisukeinojen puute nähtiin taustalla. Osalla oli tähän ratkaisuehdotuskin olemassa; lisää vapaa-aikaa perheen kanssa, lomaa, harrastuksia ja ystävien tapaamista. Myös vanhempien puhumista asiantuntijoille, esim. terapiaa pidettiin hyvänä ideana. Osa vastaajista ehdotti myös, että lapset osallistuisivat enemmän kotitöihin: ”Lapset voisivat auttaa vanhempia vaikka pyykinlaitossa, etteivät he rasittuisi ja saisivat rentoutua rankan työpäivän jälkeen.” (P 7–12-v.) Monessa perustelussa (102) kommentoitiin, miksi tämä keino olisi paras, ja vain viisi esitti perusteluja tätä keinoa vastaan. Näissä negatiivisissa vastauksissa perustelut liittyivät lapsen kuormittamiseen murheilla, vanhempien kieltäytymiseen avusta ja kommenttiin ”jos on uupunut, voi ottaa lomaa hetkeksi”.

Alkoholia ja mielenterveyden ongelmia pidettiin suurena osatekijänä väkivaltaiseen käyttäytymiseen. Näistä vakavista, lapsille kostautuvista ongelmista nopeasti eroon pääsemistä pidettiin olennaisena lapsen turvallisen kasvuympäristön, pärjäämisen ja myös valtion budjetin kannalta. ”Aikuiset ajoissa hoitoon” toivoi yksi vastaajista ja toinen ehdotti alkoholipulloihin näkyviä varoitusetikettejä. Muutamassa vastauksessa vastaaja piti näiden ongelmien taustalla olevan juuri paha olo ja (työ)uupumus ja piti siksi ensimmäistä kohtaa tärkeämpänä. Seitsemän vastaajaa perusteli tämän keinon heikkoutta eri syin. Osa oli ymmärtänyt niin, että lapsen pitäisi auttaa näissä asioissa vanhempaa eikä siksi pitänyt vaihtoehtoa hyvänä. Lisäksi yksi piti asiaa aikuisen omana ongelmana ja osa taas arvioi terveyden ja rankaisutapakäsityksen selvittämisen olevan tärkeämpää.

Noin puolet 58:sta uskoi, että vanhemmat jotka lyövät eivät välttämättä tiedä että kuritusväkivalta on kiellettyä tai missä sen raja menee. Tieto voisi tällöin auttaa ymmärtämään ja kuuntelemaan lasta sekä antaa vinkkejä hankaliin tilanteisiin. 29 perustelivat tämän keinon huonommuutta eivätkä lainkaan uskoneet tiedonpuutteeseen ja pitivät siksi keinoa heikkona tai muuten tehottomana ihmisten omapäisyyden ja tapojen pinttyneisyyden vuoksi.

Perheen ulkopuolisten puuttuminen jakoi mielipiteitä, koska osan mielestä oli ilmiselvää, että perheiden ongelmiin pitää puuttua heti jos niitä huomaa ja toiset taas pitivät väärinymmärryksen riskiä suurena ja yleensäkin perheen arkeen puuttumista yksityisyyttä rikkovana. Vieraan ihmisen puuttumista monet pitivät urkkimisena, mutta toisaalta, luottohenkilöiden olemassaoloa pidettiin kuitenkin tärkeänä. Tämä henkilö kuitenkin vaihtelee. Yleensä tutut huomaavat asian helpoiten, mutta eivät ole välttämättä valmiita tai haluttuja puuttumaan asiaan. Osa vastaajista oli myös huolissaan siitä, miten lapsen lopulta käy tällaisessa tilanteessa. Muutama vastaaja (4) ehdotti kotikäyntejä hyvänä keinona sekä auttaa että puuttua.

Lapsilta kysyminen oli perusteluiden osalta hyvin jakautunut (35/37). Ne jotka pitivät tätä huonona vaihtoehtona, pitivät kysymistä pelottavana, koska vanhemmat ovat voineet uhkailla asiasta ja myös ahdistavana ja väärinkäsitysten lähtökohtana, koska lapset eivät välttämättä ymmärrä mistä on

kyse. Keinon puolustajat kuitenkin uskoivat siihen, että etenkin pienimmät lapset saattaisivat kertoa asiasta avoimesti ja lapset luottaisivat ammattilaisiin. Myös masentuneilta lapsilta olisi tärkeää kysyä. Koulussa järjestettyä kyselyä pidettiin yhtenä hyvänä vaihtoehtona. Tuntemattomille ammattilaisillekaan kertomisesta ei saisi seurata ikäviä ja yllättäviä asioita. Tärkeätä olisi, ettei lapsi pidä väkivaltaa omana syynään. Toisaalta, jos lapsi tietäisi oikeutensa, hän voisi itse kertoa kokemuksistaan, eikä häneltä tarvitsisi kysyä.

"Lapsilta pitäisi kysellä enemmän yksityiskohtaisia kysymyksiä miten kotona voidaan. Niiltä lapsilta, jotka ovat priimuksia koulussa samalla tavalla kuin niiltä jotka kiusaavat tai ovat passiivisia. Kaikilla lapsilla voi olla ongelmia." (T 16–18 v.)

Lapset saivat enemmän tietoa -kohtaa hyvänä. 53 perustelua pitivät ne, joiden mielestä lapsella on oikeus tietää millaiseen kohteluun hänellä on oikeus ja tieto auttaisi lasta kertomaan väkivallasta. Toisten mielestä (25 perustelua) taas tämä ei auttaisi mitään, koska suurin osa lapsista tietää jo kuritusväkivallan olevan kiellettyä, mutta vaikka lapsi tietäisi tämän, hän ei silti välttämättä uskaltaisi kertoa asiasta eteenpäin. Toisaalta velvollisuuksistakin pitäisi antaa vastaavasti tietoa.

Että lapset tottelisivat paremmin, oli vaihtoehtona monen mielestä (103 perustelua) heikoin keino vähentää kuritusväkivaltaa. Vain 30 vastaajaa esitti perusteluja puolesta. Heistä kolmasosan mielestä tottelu oli paras ratkaisu, koska vanhempaa vaan pitää kuunnella ja kunnioittaa. Tottelemattomuuden koettiin ärsyttävän jo ennestään hermostunutta vanhempaa ja toisaalta vanhempien koettiin huolehtivan jo paljosta koskien lasta. Suurin osa kuitenkin piti paremmin tottelemista heikoimpana keinona, koska kuritusväkivallan ei uskota päättyvän siihen, että lapsi on hiljaa ja tottelevainen. *"Ei lapsen tarvitse kunnioittaa vanhempia, jotka käyttävät väkivaltaa heihin."* Lapsen luonnolle ei sovi olla koko ajan mieliksi, eikä tottelemaan voi pakottaa. Osan mielestä aikuisilla on yleensäkin liikaa valtaa. Myös alkoholin vaikutuksen alaisuus ja muut vanhemman sekavuuteen vaikuttavat asiat tekevät sen, ettei vanhempi tilanteessa ajattele sitä toimiiko lapsi tahallaan vai vahingossa ärsyttävästi. Myös pienimmistä lapsista kannettiin huolta, koska he eivät vielä aina ymmärrä tilannetta.

Poliisin puuttumisesta ja rangaistusten koventamista oli perustellut 27 puolesta ja 93 vastaan. Ne jotka pitivät poliisin nopeaa puuttumista hyvänä vaihtoehtona, ajattelivat että poliisilla on auktoriteettia ja pelotetta puuttua vakaviin tilanteisiin. Kuitenkin vain kahdeksassa perustelussa toivottiin ankaria tai ankarampia rangaistuksia. Useampi oli vastaan poliisin puuttumista. Vanhemmat ovat lapselle joka tapauksessa rakkaita eikä vanhemmille siksi toivottu hankaluuksia. Poliisin puuttumista pidettiin liian rajuna keinona pahimmillaan pahentaen tilannetta kotona entisestään, vaatien jatkuvaa selittelyä eri tahoille. Parhaimmillaan sakolla olisi opettavainen vaikutus, mutta suurin osa vastaajista ei kuitenkaan uskonut sakkujen auttavan ja pahimmillaan

ne kiristäisivät perheen taloutta ja vaikuttaisivat lapseen vain negatiivisesti. Muutama toi esille, että lapsen olisi ensin saatava tietää mitä tapahtuu jos poliisi puuttuu asiaan ja myös puuttumisen ajankohta, ettei tilanne pelottaisi. Myös lapsen sijoittamista toiseen paikkaan pidettiin tärkeänä lapsen mielipiteen kysymisen kannalta.

"Mutta jos puututaan asiaan niin musta olis ainakin hyvä, että lasta ei vietäisi pois kodista tai että vanhempia ei rangaistaisi vankilalla. Jos perhe yhdessä yrittäisi, niin se olisi paljon parempi." (T 7–12-v.)

Kriittisimmissä perusteluissa todettiin, että jokainen kuritusväkivalta-
paus on oma tapauksensa ja siksi parhaiden ja heikoimpien keinojen valitseminen on tehtävä erikseen jokaisen tapauksen kohdalla: *"Ensin pitää saada selville miksi vanhemmat käyttävät kuritusväkivaltaa lapsiin. Ongelmaa ei voida ratkaista jos syytä ei tiedetä."* (T 7–12-v.) Vanhemmilta pitää kysyä, miksi he lyövät, ja samalla ulkopuolisten pitää välttää mustavalkoisesti tuomitsevaa suhtautumista.

Ratkaisuiksi itse kuritusväkivaltilanteissa lapset ehdottivat muiden aikuis-
ten väliintuloa välittömästi. Lapset myös pohtivat, että väkivaltaa kohtaaville lapsille tulisi tarjota turvakoteja ja -perheitä. Toisaalta lapset kokivat, ettei perheenjäseniä saisi erottaa toisistaan vaan aikuisille tulisi tarjota vihanhallintakoulutusta ja terapiaa avuksi. Lapset uskoivat kuritusväkivallan vaikuttavan lapsen elämään vielä myöhemmässäkin iässä.

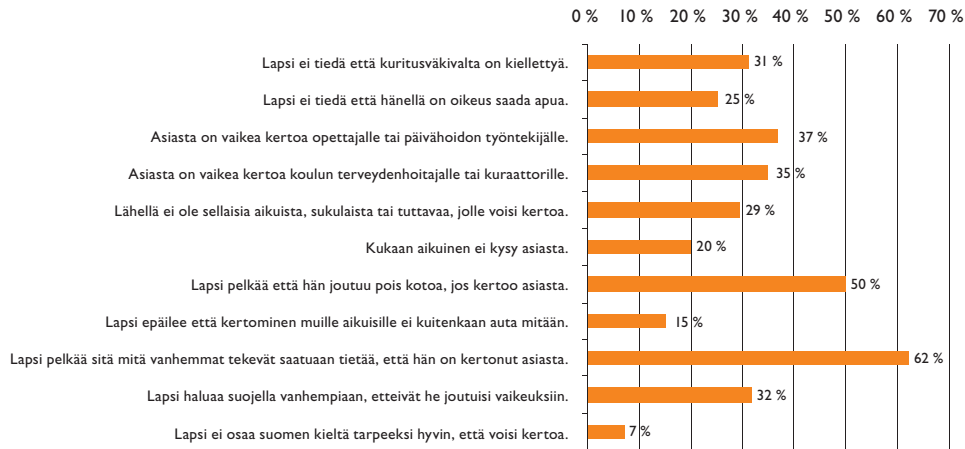
Vastauksissa toivottiin perheisiin molemminpuolista kunnioitusta ja sitä, että asiat saataisiin selvitettyä puhumalla. Kurinpidollisiksi keinoiksi ehdotettiin muun muassa etukäteen vanhemman ja lapsen keskenään sopimiaan sääntöjä. Kasvatusmetodeihin liittyen vastaajilla oli paljon ehdotuksia, joilla kuritusväkivaltaa saataisiin vähennettyä. Valistamiskeinoiksi ehdotettiin esimerkiksi tilaisuuksia, tiedotteita, kursseja ja esimerkiksi tv-ohjelmia, joissa lapset kertoisivat kokemuksistaan. Hyvästä vanhemmuudesta voisi pitää myös koulutuksia. Informaation lähteinä toimisivat myös tv, radio, internet, neuvola, neuvova puhelin. Seuraavaksi esitellään lasten ja nuorten mielipiteitä ja käsityksiä siihen, mikä estää lasta saamasta apua ja miten lapsille tulisi kertoa kuritusväkivallan lainvastaisuudesta.

Pelko seuraamuksista voi estää lasta saamasta apua

Vastaajia pyydettiin valitsemaan kolme tärkeintä syytä, jotka voivat estää lasta saamasta apua. Kysymykseen vastasi 373 lasta. Yleisin syy oli lasten ja nuorten mielestä pelko. Lapset pelkäsivät vanhempien reaktioita ja sitä, että avun hakeminen muuttaa vanhempien väkivaltaisuutta vain pahemmaksi (232/373). Lapset myös epäilivät, että kuritusväkivaltaan apua hakeva lapsi voi joutua vanhempien kostotoimenpiteiden kohteeksi, sillä monet vastaajista uskoivat viranomaisten avun tulevan liian hitaasti. Lapset arvelivat, että väkivaltaiset vanhemmat voivat uhkailla lasta jo etukäteen estääkseen lapsen avun hakemisen ja toisaalta lapset olivat epätietoisia siitä, mitä avunhakemisesta

heille voisi seurata. Vastauksissa mainittiin, että lapset saattavat uskoa vanhempiaan, jotka lupaavat lapselleen lopettavansa kuritusväkivallan mutteivät kuitenkaan pidä lupauksiaan; lapsi luottaa eikä hae apua.

"Lapset pelkäävät vanhempiaan, varsinkin jos he ovat väkivaltaisia. Kuka haluaisi suututtaa jo ennestään väkivaltaisen vanhemman?" (T 7–12-v.)

Kuvio 11. Mikä voi estää lasta saamasta apua kuritusväkivaltaa kohdatessaan.

Lapset toivat myös esille, etteivät kaikki lapset tiedä kuritusväkivallan olevan kiellettyä (116/373). Tietämättömyys voi johtua vastaajien mielestä esimerkiksi lapsen nuoresta iästä. Vastaajat pohtivat, että pienet lapset pitävät vanhempiensa tekoja oikeina ja ajattelevat ”lapsen paikka olevan aikuisen alapuolella”. Pienet lapset eivät välttämättä tiedä, että asiat voisivat olla toisin ja pitävät kuritusväkivaltaa normaalina käytäntönä.

"4–6-vuotias lapsi tuskin ymmärtää, että kuritusväkivalta on väärin, ja että lapsella on oikeus saada apua." (T 7–12-v.)

Lapset eivät välttämättä ole myöskään tietoisia oikeuksistaan hakea apua (94/373), eivätkä tunne aikuisia, joille asiasta voisi vapaasti puhua (110/373). Ongelmana voi olla myös se, ettei lapsi hallitse riittävästi suomenkieltä, jolloin arkaluontoisen asian kertominen koettiin vaikeaksi (27/373). Perheen ulkopuoliselle henkilölle kuritusväkivallasta kertoisi vain osa lapsista, koska lapset eivät tiedä kenen puoleen kääntyisivät eivätkä luota siihen, että vieras aikuinen välttämättä uskoisi lasta. Lapset epäilivät, että aikuiset eivät ole kiinnostuneita asiasta tai he eivät vain välitä (57/373). Perheen yksityisasi- oista ei ole myöskään helppoa kertoa ulkopuolisille. Lapsi saattaa pitää asiaa hävettävänä ja pelätä esimerkiksi sitä, että opettajalle kertominen voi aiheuttaa ihmettelyä luokassa, jos luokkakaverit saavat tietää asiasta.

Osa lapsista koki koulun terveystarkastuksien puuttumisen takia, ettei heillä olisi sopivaa tilaisuutta kertoa kenellekään aikuiselle. Toisaalta osa lapsista piti koulun terveydenhoitajalle kertomista hankalana, koska hänet koettiin

etäiseksi henkilöksi. Opettajalle kertomista ei sinänsä pidetty vaikeana, mutta opettajan ja lapsen vuorovaikutussuhteella oli merkitystä kertomisen kannalta: ”kamalalle opettajalle” lapset eivät halunneet kertoa kuritusväkivallasta. Osa lapsista myös vetosi omaan kokemuksiinsa, kun he vastauksissaan totesivat, että väkivallasta on vaikea kertoa opettajalle/ päivähoidon työntekijälle, (138/373) tai terveydenhoitajalle/kuraattorille (131/373). Toisaalta kukaan aikuinen ei myöskään kysy asiasta, minkä 75/373 vastaajaa koki yhtenä suurimmista esteistä saada apua.

”Itselleni vanhempien ero oli kova paikka, ja haavat ovat edelleen siitä auki. Se ei todellakaan sujunut näitisti, ja numeroni tippuivat jopa kolme numeroa. Koulussa kaikki tiesivät asiasta, huomasivat että hiljenin ja lintsasin, mutta kukaan ei tehnyt mitään.” (T 16–18-v.)

”Kertominen jollekin vähän tuntemattomalle aikuiselle voi olla pelottavaa ja ei välttämättä tiedä voiko henkilöön luottaa sataprosenttisesti?” (T 13–15-v.)

”Väkivallasta puhutaan toki paljon, mutta lapsille ei kerrota tarpeeksi mitä pitää tehdä, jos joutuu itse uhriksi, tai miten asia etenee. Joutuminen pois kotoa, ajatus tuntemattomista ihmisistä pelottaa lapsia, eivätkä he uskalla kertoa asiasta.” (T 16–18-v.)

Osa vastaajista arveli, että lapset eivät kerro kuritusväkivallasta, koska pelkäävät joutuvansa pois kotoaan (186/373), joka osaltaan myös liittyi usein lasten haluun suojella omia vanhempiaan (118/373). Useissa vastauksissa mainittiin huoli vanhempien menettämisestä ja lapset pelkäsivät jäävänsä jopa kodittomiksi. Eräs vastaajista totesi, että väkivaltaistakin kotia ja vanhempia rakastetaan usein niin paljon, että pelko kodin menettämisestä peittoaa väkivallan pelon. Kodin jättäminen tuntuu erityisen vaikealta varsinkin, jos lapsi ei koe olevansa erityisen sosiaalinen, totesi yksi vastaaja (T 7–12 v.), jolla oli asiasta omakohtaisia kokemuksia.

”Lapset silti rakastavat vanhempiaan, sillä kaikesta tästä huolimatta heillä on varmasti myös hyvät hetkensä.” (T 13–15-v.)

”Olen kuitenkin ollut sen verran nuori, että kotoa lähteminen oli niin pelottava ajatus, että kyyneleet nousivat silmiini. Koti on kuitenkin koti, siellä haluaa pysyä vaikka isä joisi ja äiti olisi kuinka stressaantunut.” (T 16–18-v.)

”No itse olen kokenut jonkin verran tällaista, ja minä olen aina pelännyt että joudun pois kotoa.” (T 7–12-v.)

”Asia voi olla todella vaikea kertoa, ja jos kertoo, pelkää että otetaan huostaan ja joutuu sijaiskotiin tai lastenkotiin. Kauhutarinat pahoista sijaisäideistä ja kurjista lastenkodeista elävät.” (T 13–15-v.)

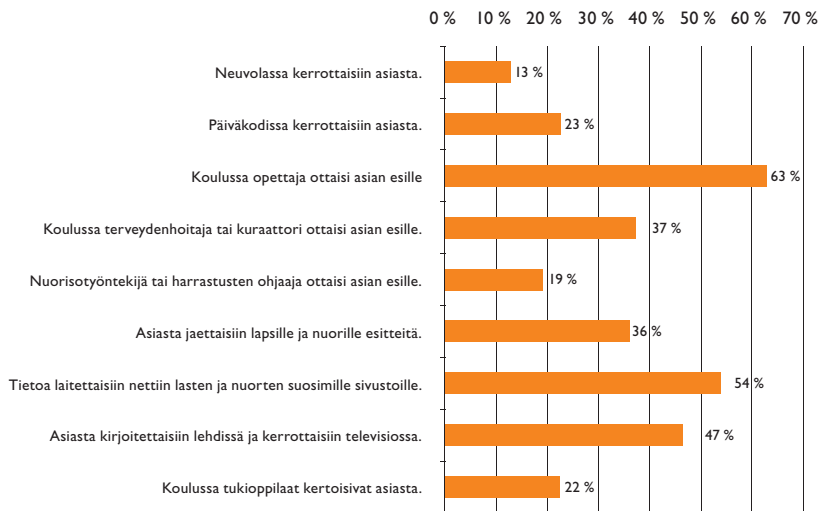
Lapset toivat esille, että tärkeä syy siihen, miksi lapset eivät kerro aikuisille väkivallasta voi olla se, että väkivaltaan on totuttu ja lapsi saattaa pitää sitä jopa ansaittuna ilmiönä. Lapset pohtivat, että lapsi voi syyllistää itseään, vähätellä kohtaamaansa väkivaltaa ja kokea arvottomuuden tunteita. Lapset arvelivat, että kuritusväkivaltaa kohdannut lapsi voi muuttua pelokkaaksi ja tuntee tarvetta miellyttää väkivaltaisista vanhempiensa.

"Ja, jos vanhemmat kuitenkin rakastavat lasta ja ovat hyviä vanhempia muuten, voi lapsi vähätellä asiaa ja ajatella ettei sen takia kannata mekkalaa nostaa." (T 16–18-v.)

Koulu ja internet ovat tärkeitä tiedonlähteitä lapsille ja nuorille

Kysymykseen, jossa vastaajia pyydettiin valitsemaan kolme tärkeintä keinoa kertoa lapsille ja nuorille siitä, että kuritusväkivalta on kiellettyä, saatiin kaiken kaikkiaan 369 vastausta.. Noin viidesosa perustelleista vastasi, että kaikki nämä keinot ovat hyviä tehdä asiaa tunnetuksi. Lapsista ja nuorista yli 60 % piti yleisesti koulua hyvänä paikkana välittää tietoa lapsille siitä, että kuritusväkivalta on kiellettyä. Asioiden esille ottaminen koulussa oli heidän mielestään hyvä vaihtoehto, koska koululaisten ikä on sopiva asian pohtimiseen, informaatio tavoittaa kaikki lapset ja opettajiin luotetaan. Tärkeä tieto välittyy varmasti lapsille perille, sillä "informaatiota ei voi vältellä tunnilla".

"Opettaja kertoo muutenkin mikä on oikein ja mikä väärin, miksi ei tästä asiasta?" (T 13–15-v.)

Kuvio 12. Tärkeimpiä keinoja kertoa asiasta lapsille ja nuorille.

Lapset ja nuoret ideoivat myös erilaisia tilanteita, joissa koulussa tietoa voisi levittää. Ehdotettuja tapoja olivat esim. lapsille järjestetyt pienryhmäkeskustelut, jolloin lapset voisivat yhdessä pohtia, miten tukea väkivaltaa kokenutta ystävää ja mitä voisi tehdä, jos saisi tietää jonkun joutuneen kuritusväkivallan

uhriksi. Tietoa voisi välittää myös koulun aamunavauksissa ja terveystarkastuksissa. Terveystarkastajien rooli tähän tuntui lapsista muutenkin luontevalta vaihtoehdolta, sillä terveydenhoitajia pidettiin opettajia rennompina sekä luotettavina ja kivoina. Lasten mielestä myös tukioppilaat voisivat koulussa keskustella lasten kanssa asiasta. Koulun lisäksi rippileirit ja kerhot ovat lasten mielestä hyviä paikkoja tiedottaa kuritusväkivallasta.

"Terveystarkastajan luona minä ainakin olen murtumispisteessä, eli vuodatettaisiin kaikki jos olisi vuodatettavaa." (P 13–15-v.)

"Tukarit ovat koulussa semmonen turva." (T 16–18-v.)

Yli 50 % vastaajista oli sitä mieltä, että internet on hyvä kanava tiedon levittämiseen lapsille ja nuorille. He perustelivat mielipidettään sillä, että internetissä tieto leviää nopeasti ja useimmat nuoret myös aktiivisesti käyttävät sitä. Internetissä on paljon tietoa ja sitä voi katsella rauhassa. Lapset kokivat, että anonyymikeskustelu on helppoa, kun kyseessä on vaikea asia, josta haluaa esittää mielipiteitä ja kokemuksia. Tavallisista esitteistä kaksi kolmasosaa niitä kommentoinneista ajatteli, että ne ovat hyviä, sillä niitä voi lukea rauhassa ja niiden pariin voi aina palata uudestaan. Toisaalta muutama lapsista pohti, ettei esitteitä todennäköisesti lueta.

"Netissä käy varmaan aika moni ja suosituilta sivustoilta tieto leviäis varmasti nopeasti?" (T 7–12-v.)

"Esitteet olisivat hyviä sillä niihin voi tutustua omassa rauhassa, ja jos opettaja kertoisi niin siitä luokka voisi keskustella yhdessä." (T 7–12-v.)

Median osalta vastaukset jakautuivat niin, että noin 50 % kommentoineista arveli tiedotusvälineiden olevan hyvä ja tehokas viestintäväline kuritusväkivalta-asiassa, kun taas toinen puoli kritisoi lehtien roolia nuorille tiedottamisessa. Syyksi lapset ja nuoret mainitsivat sen, että lehtiä lukevat vain vanhemmat.

"Asiasta kerrottaisiin televisiossa ja lehdissä, joten vanhemmat kuulisivat tästä asiasta varmasti, koska vanhemmat on aina television tai päivälehden kimpussa: D" (P 7–12-v.)

"Lasten ohjelmat. (Pikkukakkoseen ohjelmia asiasta)." (P 13–15-v.)

Hieman yli 10 % piti neuvolaa yhtenä parhaimmista vaihtoehdoista tiedon välittämiseksi. Neuvolassa lapset saisivat tietoa varhaisessa vaiheessa ja neuvolakäynnit kattavat koko ikäluokan. Toisaalta viidesosa vastaajista, jotka kommentoivat neuvolaa tiedonvälittämisen paikkana, totesivat, että lapset ovat silloin "liian nuoria ja naiiveja informaatioon". Lasten perustelut olivat samantyyppisiä koskien päiväkotia paikkana, jossa lapsille voisi kertoa kuritusväkivallasta.

"Neuvolassa? Mitä pienet lapset ymmärtää." (T 13–15-v.)

"Kaikki lapset Suomessa ovat päiväkodissa ja/tai koulussa, joten tieto menee hyvin perille." (T 7–12-v.)

Niistä, jotka kommentoivat nuorisotyöntekijöitä tai harrastusten ohjaajia kuritusväkivallasta kertovina aikuisina, noin puolet piti heitä sopivina "valistamaan". Hyvä puoli ohjaajissa olisi se, että heidän kanssa jutusteluun lapsilla on matala kynnyks. Ohjaajat ja nuorisotyöntekijät ovat lasten mielestä luontevia ja myös tarpeeksi etäisiä. Kuitenkin kolmasosa kommentoinneista piti ideaa huonona: *urheilussa halutaan olla vapaalla ja siellä valistus on noloa.*

"Harkoissa olisi hieman typerää jos joku valmentaja alkaisi selittämään jostain perheväkivallasta..." (T 13–15-v.)

Lapsista muutama toi esille, että lapsille tulisi puhua kotona kuritusväkivallasta. Lapsset kokivat, ettei vastuu tiedottamisesta kuulunut yksinomaan vanhemmille vaan myös sukulaisille esimerkiksi isovanhemmille ja lisäksi lasten ystävät voisivat lasten mielestä puhua asiasta.

Osa lapsista ja nuorista ehdotti, että vanhemmille suunnattua tiedottamista tulisi lisätä ja heille tulisi myös kertoa kuritusväkivallan kohteeksi joutuneiden lasten omia kokemuksia. Tietoisuus lasten kokemuksista voisi lasten mielestä auttaa aikuisia välttämään väkivallan käyttöä. Vanhemmat tarvitsevat konkreettisia neuvoja siitä, kuinka välttää kuritusväkivallan käyttöä.

"Lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa voitaisiin uskoakseni vähentää neuvomalla aikuisia mitä PITÄÄ tai VOI tehdä hankalissa tilanteissa, joissa rankaisu tuppaa tulla mukaan kasvatuskeinoksi. Tiedottaminen vain siitä, että ei saa lyödä, on suorastaan naivia – pitäisi perehtyä paremmin siihen miksi aikuiset kurittavat lapsiaan." (X 16–18-v.)

Kysely antoi ajateltavaa ja tietoa

Lapsilta ja nuorilta kysyttiin lopuksi, mitä mieltä he olivat kuritusväkivallakyselystä. Kysymykseen vastasi 95 % vastaajista. Heistä noin 70 % piti kyselyä hyvänä tai erittäin hyvänä perustellen kantaansa sillä, että kuritusväkivallasta tulisi tiedottaa lapsille. Lapsset ja nuoret arvostivat myös sitä, että heidän omia mielipiteitään kysyttiin.

"Tosi hyvin ja opettavaisesti tehty. Toivottavasti kuritusväkivallasta katoaa kokonaan!" (P 7–12-v.)

"Todella hyvä kysely on todella hyvä, että lapset saavat vaikuttaa asiaan!" (T 7–12-v.)

"Tämä oli oikeasti hyvä kysely. Itsekin alkoi miettiä asioita tarkemmin, ja sain jossain määrin enemmän luottamusta omaa juttuani kohden." (T 16–18-v.)

"Sai iteki ajattelemaan et mikä on väärin mikä ei." (T 13–15-v.)

Kyselyä kommentoineista noin kahdeksan prosenttia piti kyselyä huonona tai erittäin huonona, sillä he kokivat kyselyn olleen tylsä, pakollinen tunnilla täytettävä, huono tai turha.

"Tästä ei ole mitään hyötyä, koska asioille ei kumminkaan saada tehtyä mitään." (T 16–18-v.)

Moni vastanneista lapsista piti kyselyä kaikesta huolimatta hyödyllisenä: "Vaikea vastattava, mutta erittäin tarpeellinen." (P 7–12-v.)

Yhteenvedo kyselystä lapsille ja nuorille

Lasten ja nuorten mielestä kuritusväkivaltaa käyttävät lähinnä sellaiset vanhemmat, jotka ovat tavalla tai toisella avuntarpeessa. Käyttötymisen taustalla voi olla uupumusta, neuvottomuutta ristiriitatilanteissa, alkoholi-, mielen-terveys- tai muita ongelmia.

Toisaalta lapsen ja vanhemman molemmin puoleisessa kunnioituksessa koettiin olevan parantamisen varaa. Monet lapsista ja nuorista uskovat, että lapsiaan kurittavat vanhemmat eivät tiedä mikä määrittellen laissa kielletyksi kurittamiseksi. Kurittaminen saattaa olla myös opittu ongelmanratkaisukeino, jos vanhempaa itseään on kuritettu lapsena.

Parhaat keinot puuttua kuritusväkivaltaan lasten ja nuorten mielestä ovatkin näin ollen perheen arjen tukeminen monipuolisesti ja tiedottaminen rankaisemisen rajoista. Lapsista huolehtiville aikuisille pitäisi olla saatavilla monenlaista apua kodinhoitoon liittyen ja kasvatusohjeita, etenkin ongelmatilanteisiin. Vanhemmilla pitäisi olla aikaa myös lepoon ja vapaa-aikaan niin yksin kuin perheenkin kanssa. Myös lasten oma auttava rooli kotitöissä tuli esille.

Poliisin ja rangaistukset koettiin tarpeellisiksi ääritilanteissa, mutta niillä ei nähty olevan ennaltaehkäisevää roolia spontaaneihin kuritusväkivaltatilanteisiin.

Sytä, jotka voivat estää lasta hakemasta apua ovat erityisesti epä tietoisuus ja huoli siitä, mitä vanhemmat tekisivät lapselle asian paljastuttua ja mitä perheelle tapahtuisi. Pelko joutumisesta pois kotoa mainittiin tässä yhteydessä. Perheen sisäiset asiat koettiin liian arkaluontoisiksi, joista on vaikea kertoa ulkopuolisille. Luotettavan aikuisen olemassaolo kodin ulkopuolella koettiin tärkeäksi. Tämä aikuinen voi olla toiselle sukulainen toiselle opettaja tai ammattilainen. Perheen asioiden käsittelyssä pitäisi olla joka tapauksessa hienotunteisuutta ja avarakatseisuutta. Etenkin lapsen omaa mielipidettä tulisi kuulla ja kunnioittaa ja kertoa hänelle yllättävistä käänteistä etukäteen. Lapset eivät tiedä riittävästi viranomaisten toimintatavoista eivätkä luota riittävästi palveluihin.

Kuritusväkivallasta ja omista oikeuksista tulisi tiedottaa lapsille erilaisin keinoin, mutta ennen kaikkea koulun ja internetin kautta. Koulun rooli korostui lasten vastauksissa. Tärkein vastuu asiasta on kuitenkin vanhemmilla, joten

heille asiasta tiedottaminen on myös ensisijaista. Kasvatusohjeiden antaminen vanhemmille ja lapsen oikeuksista tiedottaminen koettiin tärkeäksi. Etenkin ristiriitatilanteiden kohtaamiseen olisi hyvä olla tarjolla ohjeita ja koulutusta. Säännöt ja rajat tulisi sopia avoimesti yhdessä lapsen kanssa. Lapselle pitäisi tarjota myös perusteluita, koska hän ei välttämättä ymmärrä pelkkää kieltoa. Vastauksista nousi esille myös huoli pienten lasten asemasta kuritusväkivaltilanteissa. Tällöin on tärkeää, että perheen ulkopuoliset aikuiset ovat tarkkana tilanteiden ja oireiden huomaajina ja auttavat tarvittaessa.

7. ARVIO JÄRJESTÖJEN TOIMINNASTA KURITUSVÄKIVALLAN VÄHENTÄMISESSÄ

Järjestöt ovat toimineet etenkin 2000-luvulla aktiivisesti kuritusväkivallan vähentämiseksi sekä järjestämällä kampanjoita, tarjoamalla lapsille, nuorille ja vanhemmille neuvontaa ja tukea puhelimitse ja netissä, jakamalla tietolehtisiä, tukemalla palveluiden kautta vanhempien kasvatustaitoja ja parisuhdetta, tukemalla maahanmuuttajaperheiden vanhemmuutta sekä edistämällä perheväkivallanvähentämistä. Osa hankkeista on toteutettu RAY:n tuella. Merkittävimpiä toimijoita järjestöistä ovat olleet Lastensuojelun Keskusliitto ry, Suomen UNICEF, Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry, Väestöliitto sekä Ensi- ja turvakotien liitto ry.

Järjestöjen hankkeissa on tuotettu merkittävä määrä laadukasta aineistoa, jota voidaan edelleen käyttää mielipidevaikuttamisessa, kampanjoinnissa sekä neuvoloiden perhevalmennuksessa ja koulun vanhempainilloissa.

Lastensuojelun Keskusliiton sekä Unicefin kampanjat 2000-luvulla Merkittävin kampanja koko kuritusväkivallan vastaisen lainsäädännön voimaansaolon aikana on ollut Lastensuojelun Keskusliiton Älä lyö lasta! –mielipidevaikuttamisen kampanja (2006–2007). Kampanjan tavoitteena oli vaikuttaa kasvattajien ja muiden aikuisten asenteisiin väkivallattoman kasvatuksen puolesta. Tämän asennemuutoksen toivottiin vaikuttavan kasvattajien käyttäytymiseen ja vähentävän siten lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa. Tarjolla oli myös myönteisistä kasvatuksen keinoista kertovaa aineistoa.

Kampanja lähti vahvasti ihmisoikeustavoitteista. Perusajatuksena oli korostaa lapsen oikeutta väkivallattomaan kohteluun ja lapsen ihmisoikeuksia. Kampanjassa ei haluttu avata keskustelua väkivallan käytön psykologisista hyöty- ja haittapuolista uudelleen, sillä tämä keskustelu oli käyty 20 vuotta aiemmin. Pyrkimyksenä oli korostaa, sitä, että lapsia ei saa pahoinpidellä eikä kohdella kaltoin vaikka sillä saataisiinkin aikaan aikuisten haluamia vaikutuksia. Lapsuus käsitettiin nyt itsenäisenä ja itsessään arvokkaana osana yksilön elämää.

Kampanja halusi vaikuttaa myös lapsiin kohdistuvasta väkivallasta käytettäviin käsitteisiin. Sen vaikutuksena tulikin varsin laajasti käyttöön kampanjassa omaksuttu termi ”kuritusväkivalta” aiemmin käytetyn ”ruumiillisen kurituksen” sijaan. ”Ruumiillinen kuritus” käsitettä ei haluttu enää käyttää, koska siihen on sisäänrakennettuna väkivallan käytön perustelu. Lapsiin kohdistuva väkivalta on sen mukaan kasvatusta, jonka keino kuritus olisi. Tähän ongelmaan kampanja tarttui tietoisella pyrkimyksellä poistaa ”kuritus”-termi käytöstä ja puhua asiasta väkivaltana ja pahoinpitelynä.

Kampanjassa kiinnitettiin huomiota siihen, että se ei saa shokeerata väkivallalla eikä itsessään tuoda esiin raakaa tai ahdistavaa aineistoa. Kampanjan tehtävänä ei siis ollut todistella, että väkivalta on pahasta, koska se tiede-

tään muutenkin. Lähestymistavan tuli olla sellainen, ettei se lisää katsojan ahdistuneisuutta. (Muistio Älä lyö lasta -kampanjaa varten, 2003)

Älä lyö lasta! -kampanja käytti mediamainontaa sekä verkkopalvelua (www.alalyolasta.fi) ja siihen liittyvää aineistoa, joka on edelleen käyttökelpoista vastaavassa kampanjoinnissa. Aineistoista merkittävimmät ovat väkivallattomia kasvatusvinkkejä antava ”Tyynen rauhallisesti -kasvatusvinkkejä isille ja äideille” -kirjanen sekä kampanjan opetusvideo ja TV-tietoisku. Lastensuojelun Keskusliitto jakaa edelleen maksua vastaan Tyynen rauhallisesti -aineistoa. Kampanjan opetusvideo on ladattavissa netistä ja pyrkimyksenä on saada se jaettavaksi versioksi DVD:nä.

Kampanjan vaikutuksia seurattiin väestötason asennetutkimuksilla joiden perusteella sen vaikutus kuritusväkivallan vastaisten asenteiden vahvistumiseen 2000-luvulla oli selkeä. Rikksentorjuntaneuvosto valitsi kampanjan Suomen edustajaksi Euroopan rikksentorjuntaverkoston EUCPN:in (European Crime Prevention Network) kilpailuun vuonna 2007.

Suomen UNICEF aloitti kuritusväkivallan vastaisen kampanjoinnin vuonna 2006, jolloin ennakoiden myös YK:n pääsihteerin tutkimusta lapsiin kohdistuvasta väkivallasta. UNICEFin ”Olen lyömätön!” kampanjassa käytettiin postikorttikampanjointia vaikuttajille sekä neljäsluokkalaisille lähetettyä esiteaineistoa. Kampanjassa valmistettu Olen lyömätön! esite on edelleen tilattavissa koulujen käyttöön veloituksetta. UNICEF teki vuonna 2006 ensimmäisen kyselyn yläkouluikäisille heidän kuritusväkivaltaa koskevista asenteistaan. Kysely toistettiin vuonna 2010 (ks. s. 49–52). Myös lasten osalta asenteet olivat muuttuneet selvästi kielteisemmiksi.

Matalan kynnyksen puhelin ja nettipalvelut lapsille, nuorille ja vanhemmille

Puhelimen ja netin kautta toimivat neuvonta- ja tukipalvelut tarjoavat matalan kynnyksen apua kasvatuksen ongelmiin ja kysymyksiin vanhemmille sekä tarjoavat keskustelumahdollisuuksia lapsille ja nuorille myös ristiriitatilanteissa omien vanhempien kanssa. Verkkopalvelut etenkin tarjoavat mahdollisuuden käsitellä asioita, joiden puheeksi ottaminen muutoin voi olla hankalaa ja vaikeaa. Suomessa järjestöt vastaavat kansallisista puhelin ja nettipalveluista, joiden ylläpitoon ja kehittämiseen saadaan RAY:n rahoitusta. Eräät kunnat ovat kehittäneet myös puhelin- ja verkkoneuvontaa osana omia lapsiperheiden tai nuorisotyön peruspalveluita.

Lapsille ja nuorille suunnatut palvelut

Lapsille ja nuorille suunnattuja puhelin- ja nettipalveluita tarjoavat Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Väestöliitto sekä Ensi- ja turvakotien liitto. MLL:n Lasten ja nuorten puhelin on perustettu vuonna 1980 ja Lasten ja nuorten netti, kirjepalvelu, vuonna 2002. Molemmat on tarkoitettu nimettömään, luottamukselliseen keskusteluun MLL:n kouluttaman, vapaaehtoisen aikuisen kanssa. Yhteydenottajia oli vuonna 2009 noin 60 000. Lasten ja

nuorten puhelimeen suurin yhteydenottajaryhmä ovat 11–13-vuotiaat lapset. Lasten ja nuorten kirjepalvelun suurin käyttäjäryhmä olivat 14–16-vuotiaat tytöt. Puhelimen keskustelunaiheissa tulevat esille yhtenä teemana myös ristiriidat omien vanhempien kanssa, vaikkakaan ne eivät ole puheenaiheista tyypillisimpiä. Monet kirjepalveluun yhteyttä ottavat lapset ja nuoret ovat joutuneet kohtaamaan vakavia huolia ilman lähipiirin aikuisten tukea ja apua.

Väestöliiton nuorten nettipalvelussa saavat nuoret ja heidän kanssaan työskentelevät ammattilaiset saavat tietoa, ohjausta ja henkilökohtaista neuvontaa. Sivustolla oli vuoden 2009 n. 40 000 kävijää. Vuodessa nuorten jättämiin nettikysymyksiin vastataan yli 600 kertaa ja nettivastaanottoja pidetään n. 300 kertaa. Pääkaupunkiseudulla keskittyvällä vastaanotto toiminnalle tavoitettiin yli 600 nuorta.

Poikien puhelin on Väestöliiton alle kaksikymmenvuotiaille nuorille miehille tarkoitettu auttava puhelin. Sen päätarkoitus on tukea poikien kasvua onnelliseksi ja ehjiksi miehiksi, sekä tavoittaa etenkin syrjäytymisriskissä olevat nuoret miehet nopeasti, herkästi ja ajoissa. Palvelu pyrkii auttamaan poikien ja nuorten miesten kaikissa arjen pulmissa. Erytystä huomiota kiinnitetään herkkiin ja muuten vaikeasti lähestyttäviin asioihin kuten seksuaaliterveyskysymykset, aggression hallinta, seurustelun pulmat ja yksinäisyys. Pojat käsittelevät puheluissa myös paljon perheeseen, arvoihin ja asenteisiin sekä väkivaltaan liittyviä kysymyksiä. Yhtenä toimintakautena (elokuusta - elokuuhun) Poikien puhelimesta vastataan yli 18 000 puheluun.

Ensi- ja turvakotien liitto ylläpitää verkossa lasten ja nuorten nettiturvakotia, joka uudistettiin vuonna 2007 ja jota kehitetään jatkuvasti, www.turvakoti.net. Palvelu tarjoaa apua väkivallan kaikille osapuolille ja jonka tarkoituksena on huomioida erityisesti lasten ja nuorten asema perheissä. Kävijöitä on vuosittain noin 36 000. Koska kyseessä on anonyymi nettipalvelu, kaikkien sivuilla kävijöiden ikä-, sukupuoli ym. tietoja ei saada eriteltyä tilastoja varten. Nettiturvakodin neuvontapalveluun ottavat eniten yhteyttä väkivaltaa perheessään kokevat 21–40-vuotiaat naiset, joilla on lapsia. Tämä ryhmä on oletettavasti myös merkittävin palvelun kävijäryhmä. Lisäksi liitto ylläpitää Nettiturvakotia “Onko vanhempasi väkivallattomia kasvattajia” -testin. Tähän testiin tulee lapsilta ja nuorilta vuosittain yli 800 vastausta.

Nettiturvakodin lisäksi Ensi- ja turvakotien liitolla on lapsille ja nuorille tarkoitettu Asiaa lastensuojelusta -sivusto; www.asiaalastensuojelusta.fi, joka avattiin vuonna 2009. Sivuille on kerätty lapsille ja nuorille tarpeellista tietoa lastensuojelusta ja siihen liittyvistä asioista. Sivuille on vaihtelevasti kävijöitä kuukausittain (keskimäärin 3 000 kävijää).

Vanhemmille suunnatut palvelut

MLL:n Vanhempainpuhelin ja -netti tarjoavat tukea ja keskusteluapua lasten kasvatukseen ja vanhemmuuteen liittyvissä asioissa. Vertaistukeen perustuvat vanhempainpuhelin on perustettu vuonna 1989 ja Vanhempainkirjepalvelu vuonna 2000. Vanhempainpuhelin ja -netti toiminnan päämääränä on

vahvistaa vanhempien jaksamista, ratkaisukeinoja sekä omaa asiantunte-
musta ja itseluottamusta kasvatusasioissa. Päivystäjät ovat MLL:n kouluttamia
vapaaehtoisia vanhempia, äitejä, isiä ja isovanhempia, jotka haluavat tarjota
elämäkokemuksensa muiden vanhempien käyttöön.

Tyttöjen ja poikien vanhemmat soittivat ja kirjoittivat palveluun yhtä pal-
jon. Eniten puheluja soittivat vuonna 13–18-vuotiaiden nuorten vanhemmat.
3–6-vuotiaiden lasten vanhemmat olivat kirjepalvelun suurin käyttäjäryhmä.

Palveluun yhteyttä ottavat vanhemmat pohtivat useasti omaa jaksamistaan,
kykyjään ja pärjäämistään vanhempana. Myös lasten ja nuorten kehityksen eri
taitekohdat näkyivät palveluun tulleissa yhteydenotoissa. Esimerkiksi uhmaikäi-
sen lapsen käyttäytyminen, raivokohtaukset ja tottelemattomuus sekä toisaalta
murrosikäisen uhmakkuus ja levottomuus huolettivat useita vanhempia.¹⁹

MLL:n Vanhempainnetti on kattava tietopaketti kaikenikäisten lasten
vanhemmille: <http://www.mll.fi/vanhempainnetti/> Vanhempainnetissä on
tietoa niin nuoren fyysisestä kasvusta kuin persoonallisuuden ja tunne-elämän
kehityksestä. Lisäksi sivustolla voi lukea nuoren unen tarpeesta, ravitsemuk-
sesta ja koulunkäynnistä. Tiedon lisäksi Vanhempainnetti tarjoaa työkaluja ja
tukivinkkejä eri tilanteisiin, joita vanhempi kohtaa nuoren kasvaessa aikui-
seksi. Vanhempainnetistä saa esimerkiksi vinkkejä siitä, miten vanhemmat
voivat puhua seksuaalisuudesta nuoren kanssa ja miten asettaa nuorelle rajoja.
Vanhempainnetin Saara vastaa vanhemmille -osio tarjoaa perheterapeutin
näkökulmia vanhemmuuteen liittyviin huoliin.

MLL julkaisee myös vanhemmille suunnattuja tietolehtisiä, joita neuvolat
ostavat ja jakavat maksutta asiakkailleen. Lehtisiä on kolme sarjaa: 1) ikä-
kausilehtiset, joissa käsitellään lasten hoitoa, kasvua ja kehitystä sekä lapsen
ja vanhemman välistä vuorovaikutusta syntymästä kouluikään, 2) terveys-
ja huolenpitolehtiset, joissa kerrotaan kuinka vanhemmat voivat huolehtia
lapsensa terveydestä ja hyvinvoinnista vauvasta kouluikäiseksi, keskeisinä
sisältöinä ravinto, liikunta, uni, puhtaus ja turvallisuus sekä 3) Apua!-sarjan
lehtiset, joissa annetaan vinkkejä, neuvoja ja ohjeita perheen arjen voima-
varaksi. Mm. Apua!-sarjan lehtisessä ”Lapsi ja väkivalta” käsitellään lapsiin
kohdistuvaa kuritusväkivaltaa.

Väestöliitto tarjoaa hyvinvointia ja neuvontaa pikkulasten vanhemmille.
Lisäksi on kehitetty materiaaleja kasvokkain tapahtuvaan vertaisryhmätoi-
mintaan, joiden teemoja ovat mm. äitiys, isyys, vammaisten lasten vanhem-
muus ja arkielämän taidot. Äidin kielletyt tunteet ja Kiukku-kirjat anta-
vat vanhemmille eväitä rakentavien vanhemmuustaitojen haltuunottoon ja
vaikeiden tunteiden käsittelyyn. Vuonna 2009 lapsiperheille tarjottiin 176
neuvontapuhelua 1 036 sähköpostikeskustelua.

Väestöliitto tuo kansalaisten ulottuville tietoa parisuhteiden toimivuudesta
ja lisää suomalaisten, monimuotoisten perheiden hyvinvointia ja terveyttä.
Lapsiperheiden vanhempien ja heidän lastensa kannalta on tärkeää, kuinka
tyytyväisiä vanhemmat ovat parisuhteeseensa. Lapsen tasapainoinen kehitys

19 Lisätietoa Vanhempainpuhelimista ja - netistä : <http://www.mll.fi/perheille/vpn/>

on pitkälti riippuvainen vanhempien voimavaroista ja heidän suhteensa toimivuudesta. Toimintamuotoina ovat netti- ja puhelinpalvelut, koulutus ja toimintamallien kehittäminen. Vuoden aikana parisuhdesivuilla vieraili noin 141 000 kävijää. Nettivastaanottoja pidettiin vuoden 2009 aikana 80 kertaa ja neuvontapuhelimen soittojen määrä oli 140.

Perheille suunnattujen palveluiden yhtenä painopisteenä on ollut arjenhallintataitojen tukeminen. Väestöliitossa on kehitetty uusi perhetyön väline, sekvenssikartta, joka auttaa perheitä tarkastelemaan arjen sujumista erilaisten toimintamahdollisuuksien kautta. Jos arjen perusrakenne saadaan sujuvaksi, on muiden elämänhallinnan ongelmien hoitaminen tuloksellisempaa.

Väestöliitto tarjoaa myös kasvatustukea murrosikäisten vanhemmille. www.murkunkanssa.fi -nettipalvelu toimii osana Väestöliiton perheiden ja vanhemmuuden tukemista vaiheessa, jolloin lasten murrosikä saattaa koetella rajustikin perheen arkea ja vanhempien jaksamista. Palvelun tavoitteena on ehkäistä ennalta hankalien ja ratkaisemattomien tilanteiden kasautumista murrosikäisten nuorten perheissä suuremmiksi ongelmiksi – antamalla nettisivustolla murrosikäisten nuorten vanhemmille tietoa, vahvistusta ja ohjausta silloin, kun uusi tilanne tai nuoren käytös saa heidät tuntemaan neuvottomuutta.

Ensi- ja turvakotien liitto ry. tarjoaa oppaita ja ohjeita väkivaltaisesta tilanteesta selviämiseksi ja sillä on nettiturvakoti kaikkien apua tarvitsijoiden käyttöön. Se tarjoaa myös alalla toimijoille erilaisia koulutustilaisuuksia. Se tekee työtä väkivallalle altistuneiden lasten kanssa eri osissa maata. Työskentelyn tavoitteena on auttaa väkivaltaa kokeneita ja sille altistuneita lapsia tukemalla lasten omia selviytymiskeinoja ja tekemällä lapset ja heidän tarpeensa näkyviksi vanhemmille ja muille lapsen kannalta tärkeille ihmisille.

Lastensuojelujärjestönä huomion keskipisteenä ovat aina perheen lapset. Laajempaan tavoitteena työssä on vahvistaa lapsilähtöistä työskentelyä väkivaltatyössä ja lastensuojelussa ja vahvistaa työntekijöiden ammattitaitoa lasten kanssa työskentelyssä. Käytännön toiminnan painotukset riippuvat aina lapsen ja perheen yksilöllisestä tilanteesta. Ensi- ja turvakotien liitto tekee yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa. Esimerkiksi Oulussa Ensi- ja turvakotien liiton koordinoiman, RAY:n rahoittaman Miina-projektin kautta liitto toimii läheisessä yhteistyössä SRK:n (Vanhoillislestadiolaiset ry.) Hankkeen tavoitteena on auttaa naisten voimaantumista ja erityisesti vahvistaa heidän omia tukiverkostojaan. Vanhoillislestadiolaisten naisten omimmat tukiverkostot löytyvät heidän uskonsisaristaan.

Ensi- ja turvakotien liitto toteuttaa ns. integroidun työn mallia, eli työskentely tapahtuu erilaisia menetelmiä avuksi käyttäen kaikkien osapuolten, lapsen, naisen ja miehen kanssa. Ensi- ja turvakotien liiton jäsenyhdistyksillä on myös ryhmiä, joissa tuetaan miehiä perheväkivaltakierteen katkaisemiseksi (Jussi-työ) sekä toimintaa, joka on tarkoitettu väkivallattomaksi vaihtoehdoksi miehille.

Monikulttuuristen perheiden tuki

Väestöliiton Monikulttuurinen osaamiskeskus (Kotipuu) tukee maahanmuuttajien vanhemmuutta ja ehkäisee siten myös kuritusväkivaltaa. Tuen muotoja ovat vanhempien vertaistuen ryhmät, joita järjestetään eri kielillä pääkaupunkiseudulla. Ryhmissä vanhemmat saavat vertaistukea, tietoa lapsen kehityksestä ja kasvatuksesta, ja ohjausta alueellisiin palveluihin. Julkisen sektorin toimijoille tarjotaan koulutusta, niin että he osaisivat paremmin tunnistaa ja vastata maahanmuuttajaperheiden tarpeisiin ja tukea vanhemmuutta.

Väestöliitto järjestää myös vertaisryhmäohjaajakoulutusta ja tuottaa materiaalia sekä ammattilaisten käyttöön että erikielisiä (nyt seitsemällä kielellä) lastenkasvatusvihkosia, joissa mm. annetaan ohjausta väkivallattomaan lastenkasvatukseen. Ohjausta ja neuvontaa tarjotaan puhelimitse sekä maahanmuuttajille että ammattilaisille. Väestöliitto tekee myös laajaa yhteiskunnallista vaikuttamistyötä monikulttuurisuuden edistämiseksi. Monikulttuurisen osaamiskeskuksen tiimissä työskentelee kahdeksan työntekijää, jotka puhuvat yhteensä 11 eri kieltä. Yhteistyötä tehdään useiden järjestöjen ja kuntien kanssa. Väestöliitto on Lastensuojelun Keskusliiton kanssa hankekumppaneina kuritusväkivaltaan liittyvän tiedotuskampanjan tuotosten levittämisessä maahanmuuttajataustaisille vanhemmille.

Osa Ensi- ja turvakotien liiton asiakkaista on maahanmuuttajia. Suurimmaksi osaksi he ovat turvakotityössä/väkivaltatyössä, mutta myös Tapaamispaikkatoiminnassa sekä jonkin verran Ensikodissa, jolloin usein on kyse lapsi/vauvaperheitä, joissa on vakavia traumatapahtumia ja mielenterveyden järkkymistä. Maahanmuuttajatyön laajuudesta ei ole tarkkaa tietoa, mutta maahanmuuttajien osuus asiakkaista on lisääntynyt.

Johtopäätöksiä

Järjestöt ovat vastanneet kaikesta kuritusväkivallan vastaisesta ja myönteistä kasvatusta tukevasta väestötasoisesta kampanjoinnista Suomessa.. Asenteisiin vaikuttavat ja tiedottavat kampanjat on (Älä lyö lasta! ja Olen lyömätön!) on järjestetty 2000-luvulla ja niillä on ollut selvä merkitys: kuritusväkivaltaan kielteisesti suhtautuvien määrä on vähentynyt voimakkaasti 2000-luvun aikana niin aikuisten kuin lastenkin parissa. Säännönmukainen ja sisällöltään johdonmukainen kampanjointi on edelleen tarpeen yleisen tiedon levittämiseksi ja hyvän asennemuutoksen varmistamiseksi ja vauhdittamiseksi.

Kuritusväkivallan vähentämisen kannalta verkko- ja puhelinpalveluilla on merkitystä kahdella tavalla matalan kynnyksen neuvonnan ja tuen välineinä. Ensinnäkin ne ovat väylä antaa vanhemmille neuvoja omasta jaksamisesta, perheen ihmissuhteista, rajojen asettamisesta ilman väkivaltaa sekä myönteisestä kasvatuksesta. Toiseksi ne ovat väylä antaa lapsille ja nuorille tietoa siitä, että kuritusväkivalta ei ole sallittua sekä kertoa siitä, millaista apua lapsille ja nuorille on saatavissa.

Lähes kaikki matalan kynnyksen tukea ja neuvontaa tarjoavat verkko- ja puhelinpalvelut lapsille ja nuorille ovat järjestöjen tuottamia. Samoin järjestöt

vastaavat vanhemmuuden tukemisen ja neuvonnan puhelin- ja verkkopalveluista. Järjestöt ovat tuottaneet myös pääosan neuvoloissa ja koulujen vanhempainilloissa jaettavasta kasvatustaitoja käsittelevästä aineistosta. Nykyinen vanhemmille suunnattu verkko- ja puhelinpalveluiden tarjonta on jo laajaa, jolloin päätavoitteena on olemassa olevien sivustojen kehittäminen ja tunnetuksi tekeminen.

Samoin jaettavan aineiston osalta tavoitteena tulee olla olemassa olevan aineiston mahdollinen päivittäminen ja jakelun varmistaminen ja lisääminen. Verkkopalvelut eivät poista tarvetta myös painetun aineiston käyttämiseen.

On tärkeä varmistaa että äitiyspakkauksen mukana jaettaisiin lapsen oikeuksia, myönteistä kasvatusta ja kuritusväkivallan vähentämistä koskevaa aineistoa. Neuvoloiden määrärahojen vähyys voi estää aineiston käyttöä, mikäli se on maksullista. Aineistoa tulee myös olla saatavilla kotimaisten kielten lisäksi eri kielillä maahanmuuttajavanhempien käyttöön.

Raha-automaattiyhdistyksen tuki on käytännössä ratkaiseva järjestöjen tarjoamien palveluiden laajuuden ja kattavuuden sekä kehittymisen kannalta. Siksi on tärkeä sisällyttää STM:n Raha-automaattiyhdistykselle antamiin rahoituksen linjauksiin myönteistä vanhemmuutta tukeva ja kuritusväkivaltaa vähentävä työ eri muodoissaan (vanhempien puhelimet ja verkkopalvelu, lasten ja nuorten puhelin ja verkkopalvelu, julkaisu- ja esitetuotanto, maahanmuuttajavanhemmille suuntautuva työ, ammattilaisten kouluttaminen).

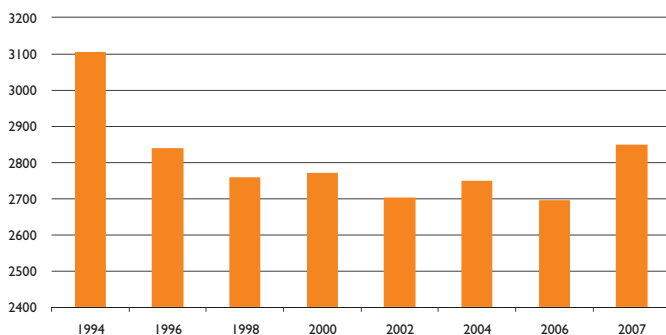
8. ARVIO KURITUSVÄKIVALLAN EHKÄISEMISESTÄ JA VÄHENTÄMISESTÄ JULKISTEN PERUSPALVELUIDEN PIIRISSÄ: NEUVOLA JA KOULUTERVEYDENHUOLTO, VARHAISKASVATUS, KOULU JA OPPILASHUOLTO

Lapsiperheiden ehkäisevien palveluiden merkitys

Kuritusväkivallan ehkäisemisen ja vähentämisen mahdollisuudet kytkeytyvät yleisten lapsi-perheiden ehkäisevien peruspalveluiden voimavaroihin, jotka ratkaistaan niin valtion kuin kuntienkin päätöksillä. Tässä suhteessa 2010-luvulla nähdään muuttuuko 1990-luvun alusta alkanut lapsiperheiden peruspalveluiden rapautumisen suunta parempaan. Mahdollisuuksia antavat uusi neuvola- ja kouluterveydenhuoltoasetus, perhepalveluiden kehitystä tukevan KASTE-ohjelma sekä kuntien lasten, nuorten ja perheiden palveluiden strategista kehittämistä tukevien lastensuojelulain 12 §:n mukaisten hyvinvointisuunnitelmien laadinta.

Lapsiperheiden peruspalveluiden rapautuminen heikentää mahdollisuuksia havaita ja tunnistaa lapsiin kohdistavaa kuritusväkivaltaa. ”Varhainen tuki” ja ”moniammatillinen yhteistyö” jäävät toteutumatta, kun lasten arjessa olevissa palveluissa on liian vähän aikaa yksittäisen lapsen ja hänen tarpeidensa huomioon ottamiseen. Vanhempien uupumus ja jaksamattomuus altistavat kovakouraiselle kasvatukselle eikä tukea vanhemmille näissä tilanteissa ole tarpeeksi tarjolla. Esimerkiksi suuret ryhmäkoot päiväkodeissa ja kouluissa, neuvolatyön sekä kouluterveydenhuollon ja muun oppilashuollon resurssien ja muiden ehkäisevien toimien karsinta johtavat siihen, että lasten oireilua ja ongelmia ei havaita riittävän ajoissa eikä peruspalveluiden piirissä kyetä antamaan riittävää tukea ja apua.

Lastenneuvoloiden käyntikertoja on monissa kunnissa harvennettu 1990-luvulta alkaen. Lastenneuvolan käyntejä 1 000:tta 0–17-vuotiasta kohden oli 3 104 vuonna 1994 ja 2 948 vuonna 2008. Myös kouluterveydenhuollon tarkastuskäyntejä on vähennetty. Kouluterveydenhuollon käyntejä oli 1 000:tta 7–18-vuotiasta kohden 2 417 vuonna 1994 ja 2 044 vuonna 2008. Myös lasten suun terveydenhuollon käynnit ovat vähentyneet. Suun terveydenhuollon käyntejä terveyskeskuksissa oli 1 000:tta 0–17-vuotiasta kohden 2 204 vuonna 2004 ja 1 931 vuonna 2008. (Lähde: SOTKANet)

Kuvio 13. Ehkäisevä työ; Lastenneuvolakäynnit. Perusterveydenhuollon lastenneuvolan käynnit yhteensä / 1000 0-7 -vuotiasta kohden. Lähde: THL, Sotkanet.

Lasten perusterveydenhuollon lääkärikäynnit ovat niin ikään vähentyneet 2000-luvulla. Vuonna 2000 alle 15-vuotiaat kävivät keskimäärin 2,2 kertaa terveyskeskuslääkärillä kun vuonna 2008 vastaava luku oli 1,7. Perusterveydenhuollon lääkärikäyntejä ikäryhmittäin oli seuraavasti: Alle 1-vuotiailla oli 1 000:tta vastaavanikäistä kohden 4 348 käyntiä vuonna 1994 ja 2 902 käyntiä vuonna 2008. 1–6-vuotiailla oli 1 000:tta vastaavanikäistä kohden 2 549 käyntiä vuonna 1994 ja 2 375 käyntiä vuonna 2008. 7–14-vuotiailla oli 1 000:tta vastaavanikäistä kohden 1 476 käyntiä vuonna 1994 ja 1 151 käyntiä vuonna 2008. (Lähde: SOTKANet)

Koulukuraattori ja koulupsykologipalvelut keskittyvät suuriin kuntiin eikä niitä monilla alueilla ole lainkaan. Kasvatus- ja perheneuvoloihin on monissa kunnissa pitkät jonot.

Vanhempien arjen jaksamisen kannalta on syytä huomata, että kunnallista kotipalvelua saaneiden lapsiperheiden määrä on 1990-luvun alkuun verrattuna romahtanut murto-osaan. Kotipalvelun tulisi kuitenkin olla matalan kynnyksen tuki, joka ei edellytä lastensuojeluasiakkuutta. Palvelun poistuminen on nostanut kynnystä hakeutua tuen piiriin, koska lastensuojelupalveluihin saatetaan suhtautua kielteisesti. Lapsiperheiden kotipalvelua tarvittaisiin neutraalina tukena joka toimisi neuvolan ja varhaiskasvatuspalveluiden yhteydessä.

Uuden neuvola- ja kouluterveydenhuollon asetuksen tavoitteena on muuttaa tätä kehityssuuntaa ja vahvistaa ehkäisevää palvelua. Myös oppilashuollon lainsäädäntöä ollaan uudistamassa. Tämä on myönteistä myös kuritusväkivallan vähentämisen kannalta.

Lapsiperheiden kotipalvelun osalta on merkkejä eräiden kuntien päätöksistä palvelun lisäämiseen. STM:ssä valmistellaan parhaillaan lastensuojelulain muutosesitystä, jonka mukaan kunnan olisi järjestettävä lastensuojelun asiakkaalle ne sosiaalihuollon palvelut, joita lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä pitää tarpeellisina. Sosiaalityöntekijä kirjaa välttämättömiksi arvioimansa palvelut lapsen tai perheen asiakassuunnitelmaan. Erityisesti lain muutoksen odotetaan lisäävän kotipalvelun käyttöä. Kotipalvelu on matalan kynnyksen palvelu, jota käytetään kun asiakas tarvitsee esimerkiksi sairauden vuoksi

apua kotiin arkipäivän askareista selviytymiseen. Apua tarvittaisiin jo ennen kuin ollaan lastensuojelun asiakkaita.

On syytä muistaa, että vanhemmuus ja vanhemmuuden voimavarat eivät ole staattinen tila. Perheen olosuhteet, kuten puutteet vanhemmuuden tuessa tai perheen taloudellisten voimavarojen niukkuus, vaikuttavat vanhempien toimintaan ja jaksamiseen vanhempina. Vanhempien jääminen vaille tukea on uhka vanhempien jaksamiselle ja vanhemmuuden voimavaroille. Erityisesti monilapsiset ja yksinhuoltajaperheet tarvitsevat tukea. Vanhemmuuden tukea tarvittaisiin myös pikkulapsi-ään jälkeen. Lapsen murrosiässä voi ongelmaksi tulla se, jos vanhemmilla ei ole tietoa ja taitoa asettaa rajoja ilman kuritusväkivallan käyttöä.

Neuvola- ja kouluterveydenhuollon mahdollisuudet kuritusväkivallan vähentämisessä

Äitiys- ja lastenneuvolat ovat keskeinen väylä lasta odottavien ja alle kouluikäistä lasta kasvattavien vanhempien tavoittamisessa: lähes 100 % lasta odottavista ja alle kouluikäistä kasvattavista vanhemmista käy neuvolassa. Kouluterveydenhuollossa vanhempien tapaaminen kouluuntulotarkastuksia lukuun ottamatta on ollut satunnaista, vaikka perhekeskeisyys on yksi tärkeä periaate. Jatkossa uuden asetuksen myötä vanhempien kutsuminen lastensa nk. laajoihin terveystarkastuksiin myös koulussa tulee huomattavasti lisääntymään.

Kuritusväkivaltakysymystä käsitellään neuvolassa vastaanotoilla, kotikäynneillä ja perhevalmennuksessa. Kouluterveydenhuollossa väkivaltaan puututaan pääsääntöisesti kouluterveydenhuollon vastaanotoilla. Väkivallan ja kiusaamisen ehkäisy kuuluvat terveystiedon opetuksen keskeisiin sisältöihin peruskouluissa. Lisäksi aihetta saatetaan käsitellä vanhempainilloissa. Tutkittua tietoa kuritusväkivallan käsittelystä neuvolassa tai kouluterveydenhuollossa ei tiettävästi ole.

Väkivaltakysymyksen esille ottamista neuvolatoiminnan ja kouluterveydenhuollon terveystarkastuksissa ja terveysneuvonnassa säädellään uudella, 1.7.2009 voimaan tulleella asetuksella, joka koskee neuvolatoiminnan ja kouluterveydenhuollon lisäksi opiskeluterveydenhuoltoa sekä lasten ja nuorten ehkäisevää suun terveydenhuoltoa (380/2009). Terveystarkastuksia koskevat säännökset tulevat voimaan 1.1.2011.

Asetusta täydentävät asetuksen perustelut ja soveltamisohjeet (STM 2009), Lastenneuvolaopas (STM, 2004) sekä Kouluterveydenhuollon opas (Stakes, 2002) ja laatusuositus (STM, 2004b). Lisäksi työntekijöitä tukee vuonna 2008 julkaistu Hoitotyön suositus lapsen kaltoinkohtelun tunnistamisesta ja siihen puuttumisesta (Paavilainen & Flinck, 2008). Suositus jaettiin kaikkiin neuvoloihin, siitä kirjoitettiin ammattilehdissä, ja se on saatavilla Hoitotyön tutkimussäätiön kotisivuilla (www.hotus.fi). Suosituksen vaikutuksia on tarkoitus arvioida 2010-luvulla.

Uusi asetus tehostaa väkivallan ehkäisyä ja siihen puuttumista. Asetuksen mukaan neuvolassa ja kouluterveydenhuollossa on tuettava vanhempia

myönteisessä kasvatuksessa ja huolenpidossa sekä puututtava tarvittaessa myös perheen sisäiseen väkivaltaan. Näissä palveluissa on järjestettävä säännölliset määräaikaisten terveystarkastukset, joista nk. laajoja terveystarkastuksia on järjestettävä yksi odotusaikana, kolme ennen kouluikä ja kolme peruskoulun aikana.

Laajoissa eli koko perheen terveystarkastuksissa on kiinnitettävä huomiota vanhempien ja koko perheen hyvinvointiin, vanhempien keskinäisiin väleihin sekä vanhempien ja lapsen väliseen suhteeseen. Vanhempia ohjataan tarpeen mukaan lapsen kehityksen, huolenpidon ja kasvatuksen tukemisessa. Terveysneuvonnan on tuettava yksilön ja perheen terveyden edistämistä myös perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisyn osalta. Huomiota on kiinnitettävä vanhempien pulmiin, joilla voi olla vaikutusta lapsen terveyteen ja hyvinvointiin. Tällaisia ongelmia ovat vanhempien mielenterveys-, päihde- ja väkivaltaongelmat. Lapsen tarkastuksessa kiinnitetään huomiota lapsen kokonaisvaltaiseen terveyteen ja hyvinvointiin, erityisesti psykososiaaliseen hyvinvointiin. Lapsen ihoa tarkastettaessa huomioidaan myös mahdolliset mustelmat. Erityisen tuen tarve on tunnistettava mahdollisimman varhain ja tukea järjestettävä oikea-aikaisesti. Tarvittaessa on tehtävä moniammatillista yhteistyötä mm. perhetyöntekijän ja lastensuojelun työntekijöiden kanssa.

Ensimmäistä lasta odottavan tai ensimmäisen lapsen saaneen perheen luokse on asetuksen mukaan tehtävä kotikäynti. Ensimmäistä lasta odotavalle perheelle on järjestettävä perhevalmennusta moniammatillisesti. Perustelumuistioon on kirjattu, että väkivallan ehkäiseminen on yksi perhevalmennuksen aihepiireistä. Julkaisuun on kirjattu myös em. sisällöt kuritusväkivallasta ja vanhempien tukemisesta.

Lastenneuvolaoppaassa ohjeistetaan ottamaan kuritusväkivaltateema esille terveystarkastuksissa. Esimerkiksi 1.5-vuotiaan tarkastuksessa vanhempia ohjataan sopimaan keskenään kasvatuslinjoista ja terveydenhoitaja varmistaa, että vanhemmat tietävät ruumiillisen kurituksen olevan haitallista ja Suomen lain mukaan rikos. Lisäksi oppaassa on erillinen luku lapsen kaltoinkohtelusta ja useita lukuja vanhemmuuden tukemisesta, lasten kasvatuksesta, varhaisesta vuorovaikutuksesta. Lakiliite sisältää tiedot Rikoslaista ja Laista lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta ja niiden keskeisen sisällön. Myös Kouluterveydenhuollon oppaassa ohjeistetaan kiinnittämään huomiota väkivallan ehkäisemiseen ja varhaiseen tunnistamiseen ja tuen järjestämiseen. Perheessä tapahtuvaa väkivaltaa käsitellään osana tätä kokonaisuutta.

Em. oppaiden lisäksi sosiaali- ja terveysministeriö on julkaissut erityisesti 2000-luvulla useita oppaita väkivallan vähentämiseksi ja ehkäisemiseksi. Esimerkiksi vuonna 2008 STM julkaisi Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyn suositukset tukemaan ja edistämään paikallista ja alueellista työtä lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisemiseksi ja siitä aiheutuneiden ongelmien vähentämiseksi, tunnista, turvaa ja toimi. (STM 2008:9).

Neuvoloista jaetaan kaikille 1. lapsen saaneen vanhemmille esite vauvan ravistelun ehkäisemiseksi nimeltä 'Käsittele varoen'. Lisäksi neuvoloilla on jaettavana esitteet 'Tönäisyn päässä tragediasta' ja 'Ota väkivalta puheeksi'.

Terveydenhoitajien ja lääkäreiden väkivaltakysymysten käsittelyn valmiuksia selvitettiin vuonna 2004 tehdyssä kyselyssä (Hakulinen-Viitanen ym. 2005). Sen mukaan terveydenhoitajista (n=1282) 35 % ja lääkäreistä (n=429) 26 % oli saanut koulutusta väkivaltakysymyksiin edellisen kolmen vuoden aikana. Lisää koulutusta ilmoitti tarvitsevansa terveydenhoitajista 44 % ja lääkäreistä 45 %. Tarkkaa tietoa kuritusväkivallan käsittelystä terveydenhoitajien ja lääkäreiden tutkintoon johtavassa koulutuksessa ei ole.

Kuritusväkivallan vähentäminen ja myönteisen kasvatuksen tuki varhaiskasvatuksessa

Nykyisessä lasten päivähoidon säätelevässä ohjeistuksessa kuten päivähoitolaissa ja -asetuksessa sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa eli **Vasussa** ei mainita kuritusväkivaltaa eikä puhuta erikseenkään kurittamisesta tai väkivallasta lapsia kohtaan. Lähestymistapa on myönteisesti lapsen kasvua ja kehitystä tukeva. Varhaiskasvatuksen arvopohjan todetaan perustuvan keskeisiin kansainvälisiin lapsen oikeuksia määritteleviin sopimuksiin sekä keskeisiin kansallisiin perusoikeussäännöksiin.

Esimerkiksi päivähoitolaissa todetaan, että "päivähoidon tavoitteena on tukea päivähoitossa olevien lasten koteja näiden kasvatustehtävässä ja yhdessä kotien kanssa edistää lapsen persoonallisuuden tasapainoista kehitystä." Edelleen todetaan, että "päivähoidon tulee omalta osaltaan tarjota lapselle jatkuvat, turvalliset ja lämpimät ihmissuhteet, lapsen kehitystä monipuolisesti tukevaa toimintaa sekä lapsen lähtökohdat huomioon ottaen suotuisa kasvu ympäristö. Edistäessään lapsen kehitystä päivähoito tulee tukea lapsen kasvua yhteisvastuuseen ja rauhaan sekä elinympäristön vaalimiseen. "Vasun mukaan "varhaiskasvatusta on pienten lasten eri elämänpiireissä tapahtuvaa kasvatuksellista vuorovaikutusta, jonka tavoitteena on edistää lasten tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista. Tarvitaan vanhempien ja kasvatuksen ammattilaisten kiinteää yhteistyötä, kasvatuskumppanuutta, jotta perheiden ja kasvattajien yhteinen kasvatustehtävä muodostaa lapsen kannalta mielekkään kokonaisuuden."

Viime vuosien uutena toimintakäytäntönä päivähoitossa on selvästi vahvistunut rohkeampi keskinäinen dialogi sekä henkilöstön kesken että henkilöstön ja vanhempien kesken. Lähes kaikkien lasten osalta käydään mm. lapsikohtaiset keskustelut.²⁰ Tähän kasvatuskumppanuuden vuorovaikutukseen on myös hyvä selkeästi niin haluttaessa sisällyttää sekä kuritusväkivallasta keskustelua ennaltaehkäisevässä mielessä että myös ongelman tunnistamista ja siihen puuttumista. Tässä henkilöstö tarvitsee tukea sekä materiaalin että koulutuksen muodossa.

20 Lasten päivähoitolaissa sisältyy kunnissa on ohjattu Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (aikaisemmin Stakes) laatimien Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (Vasu) avulla syksystä 2003 lähtien. Lähes kaikissa kunnissa laaditaan kunnallinen varhaiskasvatuksen suunnitelma, jonka hyväksyy useimmiten päivähoitosta vastaava lautakunta. Tämä käy selville THL:n syksyllä 2009 tekemästä valtakunnallisesta selvityksestä.

Kuritusväkivalta -käsitettä sinänsä ei siis ilmene nykyisessä päivähoitoa ja varhaiskasvatusta säätelevässä ohjeistuksessa. Ohjeistus korostaa hyvin myönteistä kasvatusta mutta ei kuitenkaan selkeästi ota esille kasvatustaroituksessa käytetyn väkivallan lainvastaisuutta. Toisaalta valtakunnallista toimintaa ohjaavat lait ja muut asiakirjat ovat lähivuosina uudistumassa, joten siinä vaiheessa on tärkeää varmistaa, että kuritusväkivallan vähentämistä koskevat teemat sijoitetaan niihin nykyistä tavoitteellisemmin. Tämä on tarpeen koska tutkimukset osoittavat että kuritusväkivallan käyttämisen riskit ovat korkeimmat juuri pienten, alle kouluikäisten lasten perheissä.

Koulun toimet kuritusväkivallan vähentämisessä

Koulun toimet kuritusväkivallan vähentämisessä liittyvät koulun opetussäiltöihin sekä tarjottaviin oppilashuollon palveluihin. Kansalliset opetussuunnitelman perusteet sekä kunta- ja koulukohtainen opetussuunnitelma määrittävät tavoitteet niin opetussisällöissä kuin oppilashuollon palveluisakin. Oppilashuollon kokonaisuuteen liittyy myös kodin ja koulun välinen yhteistyö. Uuden kouluterveydenhuoltoasetuksen vaikutuksia uusi kouluterveydenhuoltoasetus lisää kodin ja koulun välistä yhteistyötä ja tarkastusten säännönmukaisuutta.

Turvallisuus osana koulun opetussuunnitelmaa

Opetustoimen lainsäädännön mukaan oppilaalla on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön (Perusopetuslaki (628/1998 29 §). Vuonna 2003 uudistetun lain mukaan oppilaalla on esi- ja perusopetuksessa oikeus oppilashuoltoon (477/2003). Oppilashuoltoon sisältyvät opetuksen järjestäjän hyväksymän opetussuunnitelman mukainen oppilashuolto sekä oppilashuollon palvelut, jotka ovat kansanterveyslaissa (66/1972, 626/2007) tarkoitettu kouluterveydenhuolto sekä lastensuojelulaissa (417/2007) tarkoitettu lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistäminen (tuki koulunkäyntiin).

Opetushallitus päättää kodin ja koulun yhteistyön ja oppilas- ja opiskelijahuollon keskeisistä periaatteista ja opetustoimeen kuuluvan oppilas- ja opiskelijahuollon tavoitteista ja valmistelee opetussuunnitelman näiltä osiltaan yhteistyössä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen kanssa.

Opetuksen tai koulutuksen järjestäjä valmistelee opetussuunnitelman esiopetuksen, oppilashuollon ja opiskelijahuollon sekä kodin ja koulun ja oppilaitoksen yhteistyön osalta yhteistyössä koulun sijaintikunnan sosiaali- ja terveydenhuoltoviranomaisten kanssa. Opetuksen tai koulutuksen järjestäjä määrää kodin ja koulun tai oppilaitoksen yhteistyön sekä opetussuunnitelman perusteiden mukaisen oppilas- ja opiskelijahuollon järjestämistavasta. Kunta- ja koulukohtaisissa opetussuunnitelmissa tarkennetaan myös kouluopetuksen sisältöä koskevia tavoitteita (mm. ns. yleisten aihealueiden toteutus).

Nykyisen opetussuunnitelman perusteiden mukaan kaikilla kouluasteilla tulee osana opetussuunnitelmaa määritellä 1) koulun tai oppilaitoksen toiminta terveyden ja turvallisuuden edistämiseksi, 2) työn- ja vastuunjako

moniammatillisessa yhteistyössä sekä 3) koulun tai oppilaitoksen toiminta ongelma-, onnettomuus- ja kriisitilanteissa.

Opetuksen tai koulutuksen järjestäjän tulee opetussuunnitelman yhteydessä laatia suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä toimeenpanna suunnitelma ja valvoa sen noudattamista ja toteutumista. Opetushallitus on opetussuunnitelman perusteissa antanut määräykset tämän suunnitelman laatimisesta siten, että velvoite on liitetty osaksi oppilas- ja opiskelijahuoltolukua.

Suunnitelmat keskittyvät kouluyhteisön turvallisuuteen eivätkä kovin hyvin huomioi kodin ongelmatilanteiden vaikutuksia lapsen toimintaan koulussa. Kuitenkin kouluterveyskyselyn perusteella on käynyt ilmi, että kuritusväkivaltaa kotona kokeneilla lapsilla on muita lapsia suurempi riski ajautua koulukiusaajaksi mutta myös kiusaamisen uhriksi.

Turvallisuus ja ihmisoikeudet osana opetuksen sisältöjä

Lapsen ihmisoikeudet ja ruumiillinen koskemattomuus voisivat periaatteessa sisältyä turvallisuuskasvatukseen ns. aihekokonaisuuteen, joka sisältyy nyt voimassa olevien perusopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin. Aihekokonaisuudet ovat sellaisia kasvatus- ja opetustyön keskeisiä painoalueita, joiden tavoitteet ja sisällöt sisältyvät useisiin oppiaineisiin. Ne ovat kasvatusta ja opetusta eheyttäviä teemoja, joiden kautta voidaan vastata myös ajan koulutushaasteisiin. Turvallisuus ja liikenne on opetussuunnitelmien perusteissa kuvattu aihekokonaisuus.

Aihekokonaisuudet toteutuvat eri oppiaineissa eri tavalla, mutta opetuksen tavoitteena on, että oppilas oppii tunnistamaan erilaisia turvallisuus- ja terveysriskejä ja ennakoimaan ja välttämään niitä. Tavoitteena on lisäksi muun muassa, että oppilas oppii edistämään väkivallattomuutta ja toimimaan asianmukaisesti niin kiusaamistilanteissa kuin onnettomuus- ja kriisitilanteissa.

Opetushallitus määrittelee opetuksen keskeiset sisällöt. Turvallisuuskasvatuksessa keskeistä on nyt muun muassa onnettomuuksilta, päihteiltä ja rikollisuudelta suojautuminen omassa elinympäristössä, työturvallisuus ja ympäristöturvallisuus, terveyttä, turvallisuutta väkivallattomuutta ja rauhaa edistävien toimintamallien opettaminen.

Lukion opetussuunnitelman perusteiden mukaisena yhtenä aihekokonaisuutena on hyvinvointi ja turvallisuus. Lukioyhteisössä tulee luoda edellytyksiä osallisuuden, keskinäisen tuen ja oikeudenmukaisuuden kokemiselle. Hyvinvointi ja turvallisuus -aihekokonaisuuden tarkoituksena on, että opiskelija ymmärtää oman ja yhteisönsä hyvinvoinnin perusedellytykset. Aihekokonaisuus kannustaa toimimaan hyvinvoinnin ja turvallisuuden puolesta perheessä, lähiyhteisöissä ja yhteiskunnan jäsenenä.

Turvallisuusteema esiintyy useissa perusopetuksen ja lukion oppiaineissa. Asiakokonaisuuksia käsitellään eri lähtökohdista muun muassa terveystiedon, uskonnon ja elämäntietämystiedon, teknisen työn, luonnontieteiden, historian ja kotitalouden kautta.

Opetussuunnitelman perusteiden turvallisuus -aihekokonaisuus antaa sinänsä mahdollisuuksia käsitellä myös lapsen ihmisoikeuksia yleisesti sekä erityisesti oikeutta ruumiilliseen koskemattomuuteen sekä kodin kasvatuseriaatteita. Aihepiirin käsittelystä kouluopetuksessa ei ole tutkimusta mutta yleinen tuntuma on se, että näitä aiheita käsitellään vain niukasti, jos lainkaan koulun opetuksessa. Tähän vaikuttaa myös se, että opettajankoulutus antaa opettajille niukasti valmiuksia kodin ja koulun yhteistyöhön sekä lastensuojeluun laajasti liittyvien asioiden käsittelyyn koulussa. Lapsenoikeuksien sopimus velvoittaa kuitenkin valtiot takaamaan lapsille heidän oikeutensa hyvään ja turvalliseen kasvuun ja mahdollisuuden osallistua ja tulla kuulluksi yhtenä osapuolena ei vain objektina.

Opetussuunnitelman perusteet ovat juuri uudistumassa. Asiaa valmistellut työryhmä antoi esityksensä kesäkuussa 2010. Uusi tuntijako ja keskeiset perusteet vahvistettaneen keväällä 2011. Tämän jälkeen vuosina 2011–2012 valmistellaan uudet perusteet ja koulut laativat omat opetussuunnitelmansa ehkä 2013, jotka tulevat käyttöön muutama vuosi myöhemmin. Tässä yhteydessä on tärkeä varmistaa, että kouluopetuksessa annetaan lapsille tietoa heidän oikeuksistaan, myönteisen kasvatuksen periaatteista sekä siitä, että Suomen lain mukaan kuritusväkivalta on kielletty.

Opetushallitus on päättänyt 18.6.2010 lisätä peruskoulun ja lukion opetussuunnitelmiin

Koulun oppilashuolto

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2004) määritellään oppilashuoltoa ohjaaviksi tavoitteiksi turvallisen ja viihtyisän työskentely-ympäristön luominen yhteisöllisen ja yksilöllisen tuen avulla sekä oppilaiden tasapainoisen kasvun ja kehityksen mahdollistaminen. Oppilashuollon tehtävä koulu yhteisössä on huolehtia opiskeluhyvinvoinnista. Opiskeluhyvinvointia tukevat koulun ilmapiiri, hyvät ja toimivat opettaja-oppilassuhteet, hyvät oppilaiden väliset suhteet ja hyvät suhteet koteihin ja yhteistyökumppaneihin. Opetussuunnitelman perusteissa on korostettu sitä, että oppilashuollolla edistetään välittämisen, huolenpidon ja myönteisen vuorovaikutuksen toimintakulttuuria koulu yhteisössä.

Myönteisen kasvatuksen ja kuritusväkivallan vähentämisen kannalta oppilashuollossa on merkitystä erityisesti 1) lapselle ja nuorelle tarjottavalla tuella ja ohjauksella koulunkäynnissä sekä lapsen ja nuoren fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen kehityksen tukemisessa sekä 2) oppilashuollon yhteistyöllä kodin, koulun, oppilashuollon palvelujen asiantuntijoiden tai muiden asiantuntijoiden ja paikallisten tukiverkoston kanssa. Lisäksi oppilashuollossa suunnitellaan toimia tilanteisiin, joissa oppilaalla on erilaisia vaikeuksia koulunkäynnissä (poissaolot, kiusaaminen, väkivalta, häirintä, mielenterveys). Nämä vaikeudet voivat käytännössä liittyä myös lapsen ja vanhempien vuorovaikutussuhteiden ongelmiin, väkivaltaan tai alkoholinkäyttöön perheessä. Tällöin tarvittaisiin tiivistä ja toimivaa yhteistyötä koulun, perheneuvolan ja sosiaalityön välillä.

Opetushallitus on korostanut oppilashuollon kehittämässä tärkeänä muun muassa

- 1) turvallisuuden edistämiseen liittyvää moniammatillista yhteistyötä sosiaali- ja terveyshallinnon, poliisin ja pelastustoimen ja muiden toimijoiden kanssa
- 2) eri hallinnonalojen edellyttämien suunnitelmien yhteensovittamista ja käsitteiden avaamista sekä
- 3) oppilashuollon palveluiden turvaamista yhdenvertaisesti lähipalveluina eri hallinnonalojen yhteistyönä
- 4) koulun oppilashuollon suunnitelman ohjeistusta niin, että otetaan osalta huomioon sekä yksilön että yhteisön tukeminen koulun arjessa ja erilaisissa kriisitilanteissa
- 5) ennaltaehkäisevän työn mahdollistumista paremmin oppilashuollon yhteistyönä.

Nämä tavoitteet tukevat sinällään myös kuritusväkivallan vähentämiseksi tehtävää työtä. Oppilashuollossa kuitenkin saada sovitettua yhteen monen hallinnonalan ja monen alan ammattilaisten yhteistyö sekä toimia vielä tiiviisti yhteistyössä lapsen itsensä ja hänen vanhempiensa kanssa. Jatkossa vuonna 2011 voimaan tulevan uuden kouluterveydenhuoltoasetuksen myötä aloitettavat koko perheen terveystarkastukset antavat hyvän mahdollisuuden yhteistyön tiivistämiseen ja perheen kokonaistilanteen tukemiseen.

Kun lasta kuritetaan, antaa yhteiskuntamme oikeuden puuttua siihen. Lastensuojelun tehtävänä on lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämien ja siihen liittyvillä toimilla varsinaisen lastensuojelutarpeen ehkäisy. Ehkäisevällä lastensuojelulla tarjotaan apua ja tukea riittävän varhain, jolloin ehkäistään ongelmien syntymistä tai pahenemista. Tärkeä tehtävä ehkäisevän työn toteuttamisessa on neuvolalla, päivähoitolla ja koululla. Lastensuojelulla pyritään turvaamaan lapsen oikeudet.

Lapsen oikeuksia ei voida turvata yksin lastensuojelulain keinoin, vaan niiden toteuttamiseen on myös muuta lainsäädäntöä ja muita viranomaisia sekä laajemmin koko yhteiskuntaa koskeva tehtävä. Viranomaisen on aina päätöksiä tehdessään otettava huomioon riittävällä tavalla vanhempien ensisijainen velvollisuus ja oikeus päättää lapsensa hyvinvoinnista ja kasvatuksesta. Viranomaisen on siis pyrittävä kaikin tavoin edesauttamaan, että vanhemmat voivat toteuttaa kasvatustehtävänsä myös silloin kun järjestetään lastensuojelulain mukaisia palveluja. Viranomaisten on myös oma-aloitteisesti tarjottava perheelle apua.

Lastensuojelun kannalta on ensisijaisen tärkeätä, että yleiset, kaikille tarkoitetut palvelut tukevat lasten kasvatusta. Ongelmien syntymistä voidaan ehkäistä, kun lastensuojelun tarve voidaan havaita mahdollisimman varhain. Palvelujen kehittämisen tavoitteena on myös, että niillä kyetään havaitsemaan milloin lapsi, nuori tai lapsiperhe on erityisen tuen tarpeessa. Varhainen puuttuminen tarkoittaa myös sitä, että esimerkiksi äitiys- ja lastenneuvoloissa, päivähoitossa ja koulussa toimivat henkilöt osaavat ohjata apua tarvitsevia lapsia ja perheitä käyttämään erityispalveluja.

Erityisen tuen tarpeessa olevia lapsia tukevaa toimintaa voidaan järjestää eri hallintokuntien kuten esimerkiksi neuvolan tai muun terveydenhuollon, lasten päivähoiton, koulun ja nuorisotoimen omana toimintana tai hallintokuntien yhteistyönä. Enenevässä määrin tarvittaisiin palvelujen kehittämisessä yhteistyötä sen sijaan, että jokainen sektori toimii yksin.

Johtopäätöksiä koulun roolista

Koulussa on paljon mahdollisuuksia opetussuunnitelman puitteissa (ns. yleiset aihepiirit, terveystieto, kodin ja koulun yhteistyö) ottaa esille lasten kasvatuksen periaatteita tai lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa laajemmin ja kuritusväkivaltaa erityisesti. Sitä ei kuitenkaan tehdä.

Ihmisoikeuskasvatus on koulussa edelleen vähäistä. Tähän vaikuttavat myös opettajien yleiset valmiudet ottaa esille lasten kanssa perheiden ja kotien kasvatuseriaatteisiin tai lapsiin kohdistuvaan väkivaltaan liittyviä asioita. Opettajankoulutuksen sisällöt eivät nykyisellään anna tarpeeksi valmiuksia lapsen hyvinvoinnin tukemiseen kokonaisuutena tai toiminnalliseen ihmisoikeuskasvatukseen.

Lapsi voi oirehtia koulussa eri tavoin ja hänen erityisen tuen tarpeitaan voidaan diagnosoida ja auttaa ilman että aina tunnistetaan ongelmien taustalla olevia kodin kasvatuseriaatteisiin liittyviä syitä ja vanhempien tarvitsemaa tukea. Siksi olisi tärkeä kehittää myös palvelujärjestelmää niin, että koulun ja muiden palveluiden yhteistyö tiivistyisi. Oppilashuollon palveluiden kannalta uusi kouluterveydenhuoltoasetus parantanee tilannetta jonkin verran.

Toisaalta koulun opetussuunnitelman perusteita ollaan juuri uudistamassa (Työryhmän esitys 2010/kesäkuu). Työryhmän esitys korostaa aiempaa enemmän koulun ja kodin välistä kasvatuskumppanuutta.

Lapsille suunnatun ihmisoikeuskasvatuksen antajana tulee koulun roolin vahvistua. Myös lapset itse toivovat koululta enemmän tietoa liittyen esimerkiksi siihen, että kuritusväkivalta ei ole sallittua. Koulun on tarpeen vahvistaa omaa rooliaan kodin kanssa tehtävässä yhteistyössä niin, että myös opettajien tiedot ja taidot vanhempien kanssa työskentelyyn paranevat mutta myös muiden alojen ammattilaiset ovat koulun tukena ja koulun osana auttamassa vanhempia silloin kun kodin vuorovaikutusongelmat haittaavat lapsen koulutyötä.

Johtopäätöksiä muun lasten ja perheiden palvelujärjestelmän kokonaisuuden kehittämistarpeista

Vaikka sukupolvien myötä kuritusväkivallan käyttö on Suomessa vähentynyt, on jatkuva asennevaikuttaminen tarpeellista sekä vanhemmille ja lasten kanssa työskenteleville että väestölle yleisesti. Ensimmäisen lapsen saaneet vanhemmat ovat erityisen vastaanottavaisia lapsen kehitykseen ja kasvatukseen liittyville tiedoille. Jokaisen kasvattajasukupolven on saatava asiasta tieto sellaisessa vaiheessa joka on kasvatustyön kannalta otollista. Tieto tulisi välittää kaikille

ensimmäistä lasta odottaville perheille. Hyviä välineitä tiedon välittämiseen ovat neuvola ja esimerkiksi äitiyspakkauksen yhteydessä annettava informaatio.

Asenteet muuttuvat nopeammin kuin toiminta. Muutosta hyvään suuntaan ei voi olettaa itsestäänselvytenä. Siksi palvelujärjestelmän piirissä on tärkeä edelleen oma-aloitteisesti ja aktiivisesti käydä vanhempien kanssa keskustelua hyvän kasvatuksen periaatteista ja käytännöistä. Siihen pitää lasten ja perheiden kanssa työskentelevillä ammattilaisilla olla nykyistä paremmat valmiudet.

Lapsille tehdyn pohjoismaisen kyselyn tulokset antoivat viitteitä siitä, että Suomessa on alueellisia eroja suhtautumisessa kuritusväkivaltaan. Pohjois-Suomessa lasten ja nuorten asenteet olivat selvästi hyväksyvämpää kuritusväkivaltaa kohtaan kuin Etelä-Suomessa. Tämä tulee ottaa huomioon lapsiperhepalveluiden alueellisessa kehittämistyössä.

Kuritusväkivallan vastaisen kampanjoinnin tueksi tarvitaan yleistä lapsen oikeuksiin liittyvää koulutusta ja tiedottamista, jossa lapsen ihmisarvo sekä lapsen kunnioittaminen ja arvostaminen ovat julkilausuttuina.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (VASU) kuritusväkivalta ollut suhteellisen vähän esillä tähän mennessä, vaikka kuritusväkivaltaa kohtaavat erityisesti pienet lapset. Neuvolaoppaissa asia on ollut esillä mutta neuvolatyötä koskevat suositukset ovat toteutuneet eri kunnissa epätasaisesti.

Lasten kanssa työskentelevien ammattilaisten koulutuksessa (opetus, sosiaali- ja terveystoimi, poliisi, oikeuslaitos) lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemistä tai erityisemmin kuritusväkivallan vähentämistä ei juurikaan käsitellä oppisisällöissä tai käsittely on oppilaitoksittain vaihtelevaa.

Lapsiin kohdistuva väkivalta on kuitenkin yleisin lähisuhdeväkivallan muoto ja liittyy usein myös parisuhdeväkivaltaan. Kuritusväkivallan vähentämisen kannalta antaa hyviä mahdollisuuksia se, että lähisuhdeväkivallan vastaiset viranomaisten yhteistyöverkostot ovat alueellisesti ja paikallisesti vahvistuneet 2000-luvun aikana.

Viranomaisyhteistyö (terveystoimi, sosiaalitoimi, poliisi) ei aina toimi johdonmukaisesti ja sujuvasti lapsen tueksi. Kaikkien viranomaisten on tärkeä mieltää kuritusväkivalta myös pahoinpitelyrikokseksi.

Erityisen tärkeä on vahvistaa erilaisten palveluiden yhteistyötä ja nähdä myös koulu osana lapsia ja perheitä tukevaa verkostoa.

Lasten ja nuorten kannalta verkkopalvelut ovat hyvä matalan kynnyksen mahdollisuus sekä saada tietoa että tukea.

Palvelujärjestelmän kehittämisen kannalta tarvitaan säännönmukaista tiedontuotantoa lapsiin kohdistuvan väkivallan ja myös erityisesti kuritusväkivallan yleisyydestä. Tästä syystä ns. lapsiuhrituskimus tulisi toistaa 4–5 vuoden välein.

9. ARVIO OIKEUSLAITOKSEN TOIMINNASTA KURITUSVÄKIVALLAN VÄHENTÄMISESSÄ

Valtakunnansyyttäjänvirastosta saadun arvioin mukaan syytteeseen tulevien kuritusväkivaltaan liittyvien tapausten seuranta valtakunnallisesti on hankalaa. Lapsiin kohdistuvia syyteharkintaa tulevia väkivaltarikoksia ei tilastoida erikseen yleisistä pahoinpitelyrikoksista. Erillisiä tilastoja on vain lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä.

Lapsiin kohdistuvissa kuritusväkivaltatapauksissa syytteet luokitellaan yleensä lieviksi pahoinpitelyiksi. Tuomiot noudattelevat Valtakunnansyyttäjänviraston arvioin mukaan suurin piirtein syytteitä. Tuomioissa teko arvioidaan joko pahoinpitelyksi tai lieväksi pahoinpitelyksi ja ne arvioidaan tapaukseen liittyvien seikkojen perusteella. Rangaistukset ovat yleensä sakkorangaistuksia tai joissakin tapauksissa ehdollista vankeutta.

Kasvatustarkoitusta ei ole käytetty vastuusta vapauttavana seikkana. Tekijä on saatettu kuitenkin jättää tapauskohtaisesti tuomitsematta. Tapauksiin liittyvät tosiasiat (esim. välineet, säännönmukaisuus, jatkuvuus, lapsen ikä) vaihtelevat eikä niiden luonnehdinta ole yleensä ongelma. Sen sijaan ongelmaksi on muodostunut Valtakunnansyyttäjänviraston mukaan riittävän näytön saaminen. Kaiken kaikkiaan lapsiin kohdistuneesta kuritusväkivallasta annettuja tuomioita voidaan pitää yleensä lievinä.

Lapsiin kohdistuvan kuritusväkivallan ilmitulon yleisin tapaus on lastensuojeluviranomaisten rikosilmoitus. Ilmoituksia tulee myös kouluterveydenhoitajalta, päiväkodeista sekä sijaiskodeista. Tapaukset voivat tulla myös ilmi toisen vanhemman, sukulaisen sekä uhrin itsensä tekemänä rikosilmoituksena.

Syyttäjällä on yleisellä tasolla yhteistyötä muiden viranomaisten kanssa, mutta tapauskohtainen yhteistyö puuttuu. Erityisesti sosiaaliviranomaisilta on toivottu, että he loisivat sisäisesti sellaisen valvonta- ja seurantajärjestelmän, jolla varmistettaisiin, että tutkintapyyntöjen tekeminen tapahtuisi yhdenmukaisin ja johdonmukaisin periaattein. On tärkeää, että kaikki seikat saatettaisiin tutkinnanjohtajalle tietoon ja tutkinnanjohtaja tekisi tällä perusteella päätöksen siitä laitetaanko tapaus syytteeseen. Valtakunnan syyttäjänvirasto tarkastelee asiaa ennen kaikkea valvojan ominaisuudessa.

Sisäasiainministeriön rahoittamassa hankkeessa toukokuussa 2010 julkaistu tuore Poliisiammattikorkeakoulun julkaisema tutkimus (*Ellonen, Noora ja Humpppi Sanna-Mari: Lapsiin kohdistuva väkivalta ja hyväksikäyttö: tapausten tunnistaminen, rikosprosessi ja viranomaisten yhteistyö*) tukee oikeusproessin toimivuuden osalta samoja johtopäätöksiä kuin valtakunnansyyttäjänviraston arvio. Tutkimuksessa on lisäksi arvioitu viranomaisyhteistyön toimivuutta lapsiin kohdistuvissa väkivaltarikoksissa.

Ellosen ja Humpin tutkimuksessa tuli esiin suuriakin alueellisia eroja viranomaisten toiminnassa niin väkivaltaan puuttumisessa, asian käsittelyssä lastensuojelussa kuin esitutkinnassa ja oikeuskäsittelyssäkin. Tutkimuksen mukaan yksi ratkaisu alueellisten erojen pienentämiseen sekä toiminnan

yhtenäistämiseen olisi rikostutkinnan keskittäminen asiantuntijayksiköihin. Tutkimuksen johtopäätökset puoltavat ns. lastentalomallin käyttöönottoa myös Suomessa. Tämä muissa Pohjoismaissa toimivaksi havaittu palvelumalli tarkoittaa kaikkien väkivalta tai hyväksikäyttörikosten tutkintaan osallistuvien viranomaisten toiminnan keskittämistä saman katon alle. Tavoitteena on lapselle aiheutuvien ongelmien minimointi ja sujuva yhteistyö ja tiedonkulkua eri viranomaisten kesken. THL valmistelee lastentalomallin pilotoinnin aloittamista vuonna 2011.

Ellosen ja Humpin tutkimuksen tulokset osoittavat myös, että eri alojen ammattilaisten koulutuksen suurena haasteena poikkehallinnollisuus. Lapsiin kohdistuvat väkivalta- ja hyväksikäyttöepäilyt koskevat laajasti monia eri viranomaisia, joilla on kullakin oma lähestymistapansa asiaan. Siinä missä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaiset ja viranomaiset painottavat lapsen etua, varsinaiseen rikosprosessiin osallistuvat viranomaiset hahmottavat asian myös tai jopa ensisijaisesti rikoksesta epäillyn tai syytetyn oikeusturvan takaamisen kannalta. Tämä voi jossain määrin aiheuttaa sen, että asioista puhutaan ajoittain eri kieltä ja lähestymistapa asiaan on eri viranomaisilla erilainen. Tästä syystä on prosessin kehittämisen kannalta olennaista myös lisätä jokaisen viranomaisen tietämystä toisen viranomaisen lähtökohdista ja toimintaa ohjaavista periaatteista. Tärkeä on myös sosiaalitoimessa yhtenäistää paikallisesti menettelytapoja lapsiin kohdistuvien rikosten epäilyjen ilmoittamisesta poliisille.

Tutkimuksen mukaan riittävän näytön saaminen on yleisin este syyttämättä jättämispäätöksille. Näytön laatuun lapsiin kohdistuvien väkivaltarikosten tutkinnassa on tästä syystä tarpeen erityisesti panostaa. Tutkimus suosittelee: 1) Esitutkinnan laadun parantamista vahvistamalla poliisien koulutusta lasten haastattelussa, keskittämällä tutkimuksia sekä varmistamalla sopivat tilat ja tekniikka lapsen haastattelun tallentamiseen, 2) Prosessin keston lyhentämistä nopeuttamalla asiantuntijoilta pyydettyjä lausuntoja (lääkäri, oikeuspsykiatria) sekä 3) Poliisin ja syyttäjän yhteistyön tiivistämistä esitutkinnassa näytön laadun varmistamiseksi.

Ensi vuonna voimaan tulevilla rikoslain lähisuhdeväkivaltaa koskevien säännösten muutoksilla tulee olemaan myönteistä merkitystä myös kuritusväkivaltatapauksen oikeuskäsittelyn kannalta. Eduskunnalle on kesäkuussa 2010 annettu lakiesitys HE 78/2010. Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi rikoslain 21 luvun 16 §. Esityksen mukaan rikoslakia muutettaisiin niin, että alaikäiseen ja läheiseen kohdistetut lievät pahoinpitelyt olisivat aina virallisen syytteen alaisia. Esitys selkiyttää ja vahvistaa oikeustilaa alaikäisten kannalta.

Johtopäätöksenä oikeusprosessin kannalta voi todeta, että vanhempiin kohdistuvilla rangaistuksilla on lapsiin kohdistuvan kuritusväkivallan vähentämisen kannalta ensisijaisesti ennalta ehkäisevä ja varoittava merkitys. Teon rangaistavuus ja se, että kuritusväkivallan käytöstä annetaan tuomioita ja se että niitä uutisoidaan mediassa, on omiaan lisäämään tietoa lapsen oikeuksista ja ihmisarvon yhtäläisyydestä.

Vaikka vanhempien rankaiseminen ei kuitenkaan ole ensisijainen keino kuritusväkivallan vähentämisessä, on tärkeää että oikeusprosessi toimii lapsiystävällisesti ja yhdenvertaisesti eri puolilla maata. Tutkimukset osoittavat, että näin ei tällä hetkellä ole tilanne. Asian käsittely on riippuvainen esimerkiksi siitä, minkä viranomaisen kautta se on lähtenyt liikkeelle (sosiaalitoimi, terveystoimi, poliisi). Lisäksi oikeusprosessissa on vaihtelua eri puolilla maata siinä, miten poliisi ja syyttäjä suhtautuvat kuritusväkivaltaan. Yhteistyö esitutkintavaiheessa ei aina toimi riittävän hyvin niin että varmistettaisiin näytön kannalta tärkeät näkökohdat ja esim. asiantuntijahaastattelijan käyttö.

Lapsiin kohdistuvien pahoinpitelyrikosten tutkinta ei ole mukana samassa rahoitusjärjestelmässä kuin seksuaalirikokset joiden osalta valtio vastaa esitutkintaan tarvittavien lääketieteellisten tutkimusten kustannuksista. Tämä voi hidastaa asiantuntijalausuntojen saamista lääkäriltä ja oikeuspsykiatrilta. Lisäksi edunvalvojan määrääminen lapselle voi viedä prosessiin liittyvistä syistä hyvin pitkän ajan. Lisäksi tuomioiden langettamisessa kulttuurisia näkökohtia on oikeusistuimissa voitu käyttää perusteena lievemmille tuomioille.

10. KURITUSVÄKIVALLAN VÄHENTÄMINEN JA MYÖNTEISEN KASVATUKSEN TUKI KIRKON JA USKONNOLLISTEN YHTEISÖJEN NÄKÖKULMASTA

Työryhmä on kuullut laajasti eri uskonnollisia yhteisöjä ja kirkkoja. Kuultavana ovat olleet kaikkien Suomessa toimivien kirkkojen (evangelisluterilainen ja ortodoksinen ja katolinen kirkko), juutalainen uskonnollinen yhdyskunta, islamilainen yhteisö Suomessa, helluntaiseurakunta sekä evangelisluterilaisen kirkon herätysliikkeiden (Vanhoillislestadiolaiset, Herättäjä-yhdistys ry. ja Kansanlähetys) edustajat.

Johtopäätöksenä voi sanoa, että kaikki työryhmässä kuullut kirkot, uskonnolliset yhteisöt sekä herätysliikkeet suhtautuivat kuritusväkivaltaan kielteisesti, korostivat lain noudattamista ja olivat halukkaita toimimaan sen vähentämiseksi. Konkreettisen toiminnan aste kuitenkin vaihteli. Osa myös tunnistaa omassa yhteisössään tarpeita keskustella asiasta nykyistä avoimemmin.

Kuritusväkivallan vähentäminen on kuitenkin voinut olla yhteisöjen piirissä myös aihe, josta ei suoranaisesti ole keskusteltu oma-aloitteisesti tai se on jätetty perheiden yksityiseksi asiaksi. Myös esimerkiksi vapaakirkon ja helluntaiseurakuntien piirissä muualta kuin Suomesta, etenkin Yhdysvalloista tulevat vaikutteet ovat voineet tuoda mukaan suomalaiselle lainsäädännölle vieraita kasvatuseriaatteita.

Kirkot, herätysliikkeet ja uskonnolliset yhteisöt tekevät paljon työtä perheiden parissa sekä parisuhteiden tukemiseksi. Myös lasten ja vanhempien suhteeseen ja kasvatukseen liittyvät arvot ovat uskonnollisissa yhteisöissä tärkeitä. Laajimmat ovat Suomessa evangelisluterilaisen kirkon seurakuntien monet työmuodot, erityisesti lapsi-, nuoriso- ja perhetyö, jotka voidaan nähdä ennaltaehkäisevänä lastensuojelutyönä. Työntekijät kohtaavat vuosittain satojatuhausia lapsia ja nuoria sekä heidän perheitään, sekä arjessa että juhlassa, normaalin elämän keskellä ja ongelmien kohdatessa.

Toisaalta pienempien kirkkojen ja uskonnollisten yhteisöjen jäsenenä on runsaasti maahanmuuttajia ja heidän perheitään, jolloin toiminta on erityisen merkittävää tässä kohderyhmässä. Etenkin ortodoksinen ja katolinen kirkko sekä juutalainen ja islamilainen uskonnollinen yhteisö ovat merkittäviä vaikuttajia maahanmuuttajaväestön piirissä. Maahanmuuttajissa on toki myös paljon luterilaisia kristittyjä sekä vapaakirkkoihin kuuluvia. Romaniväestön keskuudessa helluntaiseurakunnat ovat tärkeitä vaikuttajia. Kirkkojen ja uskonnollisten yhteisöjen mahdollisuuksia ja halua vaikuttaa kuritusväkivallan vähentämiseksi maahanmuuttajaväestön parissa tulee rohkaista ja kannustaa.

Kristillisen kirkkojen (evangelisluterilaisen, ortodoksisen ja katolisen kirkon) sekä juutalaisuuden lähtökohdat lapsen kasvatuksen ovat samantyyppiset. Kristinuskon ydinsanomaan kuuluvat rakkauden kaksoiskäskey sekä kultainen sääntö antavat selkeän positiivisen ohjeen ja ihanteen muiden ihmisten kohtelemiseen. Viides käsky puolestaan kieltää selkeästi toisten ihmisten vahingoittamisen. Kaikenlainen väkivalta on kristinuskon näkökulmasta siten tuomittavaa.

Kristillisten kirkkojen työssä voi kuitenkin edelleen tulla käytännössä eteen lasten kasvatuksessa esimerkiksi Vanhan testamentin Sananlaskuihin perustuvia kasvatuskäsityksiä. Siksi on tärkeä työssä suoranaisesti kertoa, että lasten kasvatuksessa väkivallan käyttö on Suomessa lainvastaista. www.evl.fi/vakivallastasovintoon

Katolinen kirkko korostaa ns. perheen oikeuksien peruskirjassaan muita vahvemmin vanhempien ensisijaista kasvatusoikeutta ja -vastuuta sekä luottaa vanhemman haluun toimia lapsensa parhaaksi. Tällöin haasteena voi olla vaikeus puuttua ja ottaa kantaa perheen sisäisiin ongelmallisiin tai lainvastaisiin kasvatuskäytäntöihin. On syytä huomioida, että esimerkiksi vain n. 45 % Suomessa asuvista katolilaisista on syntyperältään suomalaisia, jolloin myös kasvatustapojen ja -asenteiden kirjo on suuri.

Suomen Juutalainen seurakunta tarjoaa jäsenilleen palvelut päiväkodista vanhuspalveluihin asti. Myös juutalaisen yhteisön jäsenet tulevat useista eri kulttuureista ja he ovat huomioineet, että eri maista tulevien vanhempien kasvatustapojen ero voi poiketa suomalaisesta. Seurakunta ohjaa kuitenkin vanhempia aktiivisesti suomalaisen lainsäädännön mukaiseen kasvatukseen.

Evangelisluterilaisen kirkon piirissä toimivista herätysliikkeistä laajin on Suomen Rauhanyhdistysten keskusyhdistys ry. Vanhoillislestadiolaiset ovat toiminnassaan huomioineet kuritusväkivallan vastustamisen jossain määrin. Esimerkiksi liikkeen ns. vanhimpien kokous päätti vuonna 1984 lapsen kurittamisen kieltävän lain voimaantultua, että lain mukaan toimitaan, mutta korosti samalla että se ei hyväksynyt vapaata kasvatusta. Myös muut herätysliikkeet (Herättäjä-yhdistys ry. ja Kansanlähetys) tuovat kuritusväkivallan vähentämisestä käytävässä keskustelussa esille kritiikin ns. vapaata kasvatusta kohtaan.

Islamilaisen uskonnon edustaja toi selkeästi esiin uskonnon näkemyksen lapsen kurittamisesta. Lapsen kasvatuksessa käytettävä väkivalta on kielletty ja sen käyttämisestä pitäisi rangaista. Islamilainen sanoma ilmenee Koraanista, joka mainitsee kurituksena lyömisen viimeisenä keinona, mutta lyönnistä ei sen mukaan saa jäädä mitään jälkeä. Kasvatuksessa tulee käyttää muita keinoja kuin voimaa. Kasvatuksessa perheiden tulee tukea rauhaa. Jos kotona vallitsee pelko, kasvatusta ei ole onnistunut. Kulttuurisia eroja on olemassa, mutta niitä ei pitäisi sekoittaa islamiin eikä Koraaniin, jotka eivät salli jälkiä eivätkä voimankäyttöä. Suomen eri uskontokunnilla on ollut työryhmä, jossa on käsitelty lapsen oikeuksien sopimusta. Kyse on yhteisestä projektista ns. "Abrahamilaisten" uskontokuntien ja Islamilaisten yhteisöjen välillä.

Myös islamilaisen uskonnon edustajan kanssa keskustelussa tuli esille kysymys väkivallattoman kasvatuksen ja rajattoman kasvatuksen välisestä suhteesta. Kuritusväkivallan vähentämisessä on tärkeä todeta, että myönteinen ja väkivallaton kasvatusta ei ole sama asia kuin "kuriton" tai vapaa kasvatusta. Lapsella on oikeus kasvatukseen, jossa sekä aikuiset että lapset oppivat kunnioittamaan toisiaan ja toimimaan yhteisten sääntöjen mukaisesti.

Keskustelussa kävi selväksi, että kuritusväkivaltaan suhtautumisessa, osana lasten kasvatusta, kietoutuvat yhteen uskonnon moraalinen ja eettinen perusta,

kulttuuriset taustat sekä kunkin maan lainsäädäntö. Myönteinen suhtautuminen kuritusväkivaltaan ei välttämättä liity suoraan uskontoon vaan on uskonnon, lähtömaan kulttuurin ja lainsäädännön yhteisvaikutukseen. Näitä tilanteita kohdataan kaikissa monikulttuurisissa uskonnollisissa yhteisöissä ja seurakunnissa.

On tärkeää rohkaista kirkkojen, uskontokuntien sekä katsomuksellisten suuntien johtajia avoimeen, julkiseen esiintymiseen lapsiin kohdistuvaa kuritusväkivaltaa vastaan ja myönteisen kasvatuksen puolesta.

11. MAAHANMUUTTAJALAPSIIN JA ERI ETNISTEN RYHMIEN LAPSIIN KOHDISTUVAN KURITUSVÄKIVALLAN VÄHENTÄMINEN

Lapsiuhritutkimuksen perusteella maahanmuuttajaperheissä lapsiin kohdistuu enemmän kuritusväkivaltaa kuin muissa suomalaisissa perheissä. Työryhmä arvioi tilannetta Väestöliiton monikulttuurisen osaamiskeskuksen, Monika-naisten sekä Suomen somaliyhdistysten asiantuntijoiden kanssa. Lisäksi selvitettiin sisäasiainministeriön suunnitelmia kotouttamislainsäädännön uudistamiseksi.

Väestöliiton monikulttuurisen osaamiskeskuksen mukaan kuritusväkivaltaa maahanmuuttajaperheissä selittävät seuraavat tekijät:

- 1) Käyttäytymistä ohjaavat kulttuuriset mallit, jotka perustuvat hierarkisiin ja patriarkaalisiin käsityksiin. Nämä voivat heijastua perhekulttuurissa mm. tietynlaisina, kuritusväkivaltaa ylläpitävinä vuorovaikutusmalleina lasten ja vanhempien välillä.
- 2) Elämän olosuhteet, jotka aiheuttavat stressiä ja elämänhallinnan puutetta, jotka puolestaan lisäävät väkivallan riskiä. Mm. perheen sosioekonominen asema (työttömyys, pätkätyösuhteet, alhainen tulotaso), maahanmuuton aiheuttama hämmennys (kielitaidottomuus, tietämättömyys yhteiskuntajärjestelmästä, instituutioista sekä lainsäädännöstä), ja sukupolvien eritahainen kotoutuminen, joka muuttaa perheenjäsenten välistä valta-asetelmaa.
- 3) Tietyissä etnisissä ryhmissä avunhakemisen käytännöt ovat erilaisia. Väkivaltaan tai yleisemmin elämänhallinnan vaikeuksiin ei haeta apua mm. siitä syystä, että tunnetaan epäluuloa viranomaisia kohtaan, erityisesti lastensuojelua kohtaan.
- 4) Vaikeutena on myös se, että palvelujärjestelmä ei tunnista maahanmuuttajien vanhemmuuden tukemisen tarpeita tai ei vastaa tarpeeseen oikealla tavalla.

Maahanmuuttajia tulee Suomeen useista maista joissa kuritusväkivallan käyttö on voinut olla sallittua ja osa kulttuurista kasvatuserintöä. Maahanmuuttajille ei maahantulon yhteydessä tai kotouttamisessa useinkaan kerrota vanhemman roolista, vastuusta, oikeuksista ja velvollisuuksista Suomessa. Tietoa ei ole saatavilla maahanmuuttajien omalla kielellä. Osa maahanmuuttajajäideistä on lukutaidottomia ja he kuitenkin vastaavat lasten kasvatuksesta. Tämän vuoksi maahanmuuttajaperheet tarvitsevat monenlaista koulutusta maan säännöistä. Vaikeudet voivat johtua monista kulttuurisista syistä, jonka vuoksi vanhemmat tarvitsevat tukea ja keinoja miten toimia uusissa kasvatustilanteissa ja elinympäristössä.

Silloin kun ongelmia perheen sisällä tulee, kiire ja ajanpuute perhepalveluissa kuten lastensuojelussa voi kärjistä tilannetta ja haitata keskinäistä ymmärrystä. Tällöin kynnys avun hakemiseen nousee korkeaksi. Lastensuojelussa, perhepalveluissa sekä kotouttamispalveluissa olisi siksi tärkeä olla myös

vähemmistötaustaisia ja eri kieliä osaavia työntekijöitä, jotka voivat toimia sillanrakentajina ja kulttuuritulkkeina. Myös vertaisryhmätoiminta ja maahanmuuttajien omien järjestöjen kanssa yhteistyö auttaisivat tiedon välittymistä.

Sopeutuminen suomalaisen yhteiskuntaan ja kasvatuskulttuuriin voi tuoda maahanmuuttajaperheisiin ristiriitoja, jotka altistavat väkivallan käyttöön rankaisun ja rajoittamisen keinona. Vanhemmat voivat tulkita suomalaisen kasvatuskulttuurin liian sallivaksi, he eivät aina hyväksy vanhempien mielipiteitä kyseenalaistavia kysymyksiä ja voivat tulkita suomalaisen keskustelukulttuurin vanhempien kunnioituksen puutteeksi. Joskus vanhemmat haluavat rajoittaa tyttöjen elämää myös uskonnollisista syistä. Maahanmuuttajavanhemmilla ei ole aina riittävästi tietoa ja taitoa myönteisistä keinoista kasvatuksessa. Kiistat ja riidat lasten ja vanhempien välillä voivat lisääntyä tästä syystä ja myös suomalaisen ja entisen kotimaan kasvatuskulttuurin törmätessä toisiinsa.

Vaikka kasvatukseen sekä lasten ja naisten oikeuksiin liittyvät asiat sekä perhepalveluiden tuntemus ovat tärkeitä suomalaiseen yhteiskuntaan sopeutumisen kannalta, kotouttamisprosessiin liittyvässä koulutuksessa on kuitenkin keskitytty työelämävalmiuksiin ja kielitaitoon. Kotouttamisohjelmiin tarvittaisiin kokonaisvaltaista, myös ihmisoikeuskasvatuksen, vanhemmuuden ja perheen näkökulmat sisältävää tietoa maahanmuuttajille heille ymmärrettävällä tavalla ja kielellä.

Kotouttamislainsäädäntöä uudistetaan parhaillaan kokonaisuutena. Sisäasiainministeriö asetti kotouttamislain kokonaisuudistamista valmistelevalle työryhmän 14.4.2009 (SM024:00/2009).²¹ Ehdotus hallituksen esitykseksi on ollut lausuntokierroksella kesäkuussa 2010 ja laki on tarkoitus antaa eduskunnalle syksyllä 2010. Työryhmän ehdotuksessa laajempaa koko perheen kotouttamiseen tähtäävää näkökulmaa on vahvistettu. Myös perheelle voidaan tehdä oma kotouttamisohjelma yksilöllisten perheenjäsenten ohjelmien lisäksi. Laissa on huomioitu erikseen myös alaikäisten kotouttamisen, lasten mielipiteiden selvittämisen sekä kotona lapsia hoitavien perheenäitien kotouttamisen tarpeet. Kaikille maahanmuuttajille aiotaan jatkossa jakaa perustieto suomalaisesta yhteiskunnasta heidän omalla kielellään.

Ehdotukset vahvistavat mahdollisuuksia kuritusväkivallan vähentämiseen mutta työryhmän ehdotus hallituksen esitykseksi ei perusteluissaan kuitenkaan ota esille maahanmuuttajaperheissä lapsiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen haastetta. Ihmisoikeuskasvatuksen osuutta kotouttamiskoulutuksessa on tarpeen edelleenkin vahvistaa ja varmistaa niin, että sitä tarjotaan koko kotouttamisprosessin ajan kaikille maahanmuuttajille riippumatta heidän työmarkkina-asemastaan.

Varhaiskasvatuksen ja neuvolan palvelut sekä koulu ovat osa lasten ja perheiden tarvitsemää tukea kotoutumisessa. Tietoa Suomen lainsäädännöstä mm. kuritusväkivallan osalta tulee antaa maahanmuuttajille heti maahan-tulon yhteydessä heidän omalla kielellään mutta myös muissa yhteyksissä esimerkiksi em. palveluiden piirissä. Samalla tulee varmistaa vanhemmille annettava neuvonta ja tuki uusille myönteisille kasvatustavoille.

21 http://www.intermin.fi/suomi/kotouttamislain_uudistus

LIITE I

LYHENTEET

AVI	Aluehallintovirasto
EIT	Euroopan ihmisoikeustuomioistuin
ELY	Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
EN	Euroopan neuvosto
EU	Euroopan unioni
E & TL	Ensi- ja turvakotien liitto
HE	Hallituksen esitys
KASTE	Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma
LSKL	Lastensuojelun Keskusliitto
MLL	Mannerheimin Lastensuojeluliitto
OKM	Opetus- ja kulttuuriministeriö
OM	Oikeusministeriö
OPH	Opetushallitus
RAY	Raha-automaattiyhdistys
Ry	Rekisteröity yhdistys
SM	Sisäasiainministeriö
STM	Sosiaali- ja terveysministeriö
THL	Terveyden ja hyvinvoinnin laitos
UK	United Kingdom
UNICEF	United Nations Children's Fund
YK	Yhdistyneet Kansakunnat

LIITE 2

Heikki Sariola
Lastensuojelun Keskusliitto

Lasten kokemukset väkivallasta kotona - vuoden 1988 koululaistutkimus ja uusi lapsiuhritutkimus vuonna 2008

Lapsiin kohdistuvan kurituksen ja väkivallan yleisyydestä ei ollut 1980-luvulla tietoa. Oli tutkittu vain asenteita kurituksen käytöstä, ei lasten tosiasiallisia kokemuksia.

Lastensuojelun Keskusliitto teki vuonna 1988 laajan kyselyn peruskoulun yhdeksännen luokan oppilaille (Sariola, 1990). Kyselyssä kartoitettiin lasten kotonaan kokemaa vanhempiensa harjoittamaa väkivaltaa. Keskusliitossa harkittiin tutkimuksen toistamista, mutta pitkällä tähtäimellä ei pidetty tyydyttävänä tilannetta, että lapsiin kohdistuvan väkivallan ja muiden rikosten seurannan kehitys oli järjestöjen tai yksittäisten kansalaisten aloitteellisuuden varassa. Oli ilmeistä, että lapsiin kohdistuneita rikoksia koskevan tutkimuksen tuli olla yhteiskunnan normaalia tietotuotantoa. Aikuisiin kohdistuvia rikoksia oli seurattu uhritutkimuksilla jo 1980-luvun alusta lähtien.

Olisi saatava aikaan vakiintunut lasten aseman kehityksen seuranta. Askel tähän suuntaan otettiin vuonna 2008, kun Poliisiammattikorkeakoulu toteutti sisäasiainministeriön toimeksiannosta uuden lapsiuhritutkimuksen yhteistyössä oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen ja Lastensuojelun Keskusliiton kanssa. Lapsiuhritutkimuksessa kartoitettiin lasten kokemaa väkivaltaa laajalti myös perheen ulkopuolella. Seuraavassa esitellään lasten perheissään kokemaan väkivaltaa ja sen kehitystä vertaillen tuloksia vuoden 1988 tutkimukseen.

Väkivaltaa ja aggressionilmauksia kysyttiin 14-kohtaisella kysymyksellä, joka eteni ei-fyysisistä aggressionilmauksista lieviin ja sitten vakaviin fyysisiin väkivaltaisiin tekoihin. Mittari on vertailtavuuden säilyttämiseksi toistettu samassa muodossa kuin sitä käytettiin 1988 kerätyssä koululaiskyselyssä (Sariola 1990). Mittari on Suomen oloihin sovellettu versio amerikkalaisten väkivaltatutkijoiden Strausin, Gellesin ja Steinmetzin kehittämästä ”Conflict Tactics Scales” -nimisestä ristiriitojen käsittelytaktiikoita mittaavasta kysymyspatteristosta (Straus ym. 1981).

Kysymyksiin johdatettiin saatteella: *Vanhemmilla ja lapsilla on monia erilaisia tapoja yrittää ratkaista välillään olevia erimielisyyksiä. Arvioi seuraavilla sivuilla olevilla luetteloilla kuinka usein vanhempasi ovat käyttäneet mainittuja keinoja, kun teillä on ollut riitoja. Seuraavaksi kysymme kokemuksiasi sekä*

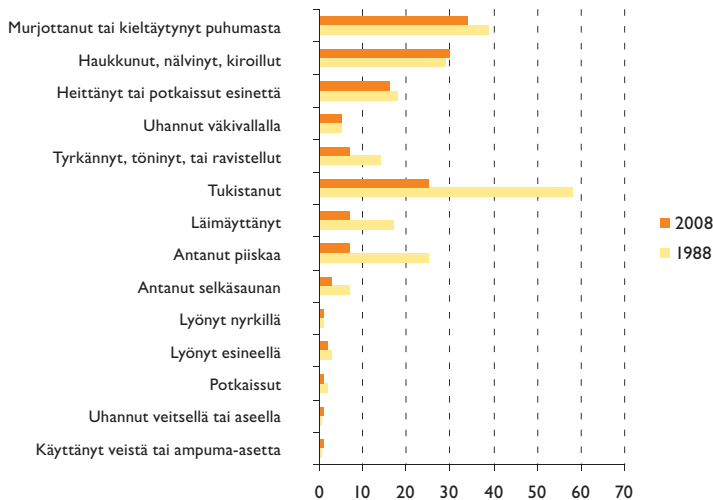
ennen 14 vuoden ikääsi että viimeisten 12 kuukauden aikana. Vastaa jokaisella rivillä molempiin kohtiin.

Tämän jälkeen eri tekoja erikseen äidin ja isän tekeminä kysymyksellä ”Onko äitisi (isäsi) riidellessänne ...”. Kysymysten osiot käyvät ilmi tuloskuvioista.

Yhdeksäsluokkalaisten väkivaltakokemukset perheessään

Kokonaisuutena ottaen nuorten kokemukset vanhempiensa aggressiosta ja fyysisen väkivallan eri muodoista ovat kuluneiden kahdenkymmenen vuoden aikana vähentyneet huomattavasti. Kaikkein selkeimmin muutos näkyy lievässä väkivallassa, eli niissä teoissa, joita aiemmin kutsuttiin ruumiilliseksi kuritukseksi, jotka miellettiin sosiaalisesti hyväksytyiksi ja monella taholla jopa välttämättömiksi. Lievä väkivalta on jopa dramaattisesti matalammalla tasolla kuin aiemmin. Esimerkiksi tönimistä tai ravistelua kokeneiden osuus on pudonnut alle puoleen. Myös tukistusta kokeneiden määrä on vähentynyt puoleen entisestään. Vielä sitäkin enemmän ovat vähentyneet läimäyttämisen ja piiskan antaminen, jota kokeneiden määrä on vähentynyt suhteessa kaikkein eniten (nyt 10 %, ennen 35 %), alle kolmasosaan 1988 vuoden tasosta (kuvio 4a, s. 46).

Symboliset aggression ilmaukset ovat niin ikään vähentyneet. Muutokset eivät kuitenkaan ole niin dramaattisia kuin lievässä väkivallassa. Murjottaminen, haukkuminen ja nälviminen ovat vähentyneet enemmän (5–7 prosenttiyksikköä) jääden kuitenkin melko korkealle tasolle, niin että noin 40 prosenttia vastaajista ilmoittaa kokeneensa niitä vanhempiensa taholta. Esineiden heittäminen ja väkivallalla uhkaaminen ovat vähentyneet vain vähän verrattuna kahdenkymmenen vuoden takaiseen tilanteeseen.

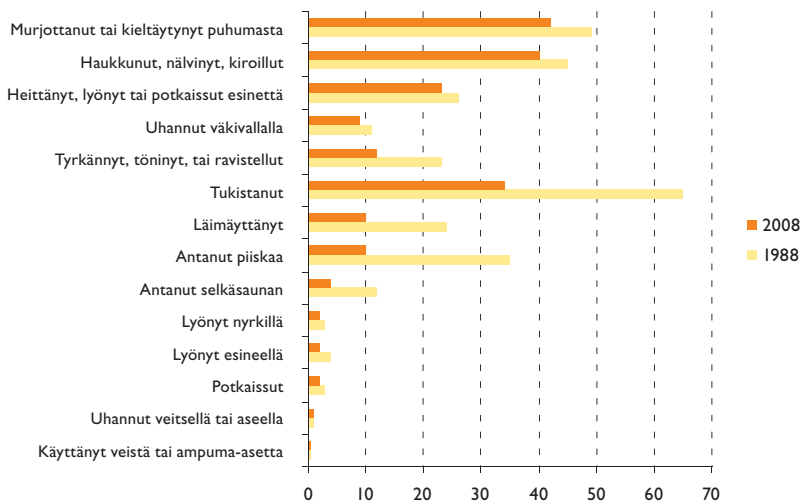
Kuvio 4a. Yhdeksäsluokkalaisten kokemukset äidin käyttämästä väkivallasta ja symbolisista aggression ilmauksista ennen vastaajan 14 vuoden ikää vuosina 1988 ja 2008, %-osuus vastanneista.

Vanhempien käyttämän väkivallan määrä on vähentynyt niin äitien kuin isienkin tekemänä (Kuviot 4a ja 4b). Vähiten laskusuuntaa osoittaa äitien

symbolisten aggressionilmauksien määrä. Äitien murjotus ja puhumasta kieltäytyminen on laskenut viiden prosenttiyksikön verran. Myös esineiden paiskominen on vähentynyt. Toisaalta äitien lapsiinsa kohdistama uhkailu ei ole vähentynyt ja haukkuminen ja nälviminen ovat jopa hieman lisääntyneet. Äitien symbolinen väkivalta on siis suunnilleen samalla tasolla kuin kaksikymmentä vuotta sitten (kuvio 4a).

Äitien käyttämä lievä väkivalta, tyrkkiminen, töniminen ja ravistelu, tukistaminen, läimäyttämisen, piiskaaminen ja selkäsaunan antaminen ovat sen sijaan kaikki vähentyneet hyvin selvästi. Yleisintä äidin käyttämää fyysisen väkivallan muotoa, tukistamista kokeneiden osuus on pudonnut alle puoleen, eli 25 prosenttiin kahdenkymmenen vuoden takaisesta 58 prosentista. Piiskaamista kokeneiden osuus on pudonnut 25:stä seitsemään prosenttiin. Myös läimäyttämisen ja selkäsaunan antaminen ovat vähentyneet alle puoleen vuoden 1988 kyselystä (kuvio 4a).

Äitien käyttämä vakava väkivalta, jonka taso on aiemminkin ollut matala, on joiltain osin edelleen vähentynyt. Muutokset ovat vakavassa väkivallassa kuitenkin vähäisempiä kuin symbolisissa aggressioissa ja lievässä väkivallassa. Esineellä lyöminen ja potkiminen ovat selvästi vähentynyt kun taas aseiden käytön ja nyrkillä lyömisen taso on säilynyt ennallaan (kuvio 4a).

Kuvio 4b. Yhdeksäsluokkalaisten kokemukset isän käyttämästä väkivallasta ja symbolisista aggressi-
on ilmauksista ennen vastaajan 14 vuoden ikää vuosina 1988 ja 2008, %-osuus vastanneista.

Isien käyttämät väkivallan ja symbolisen aggression muodot ovat vähentyneet kauttaaltaan hyvin selvästi. Symbolisen aggression muodoista eniten on vähentynyt isien harjoittama haukkuminen, nälviminen ja kiroilu. Myös murjottaminen on vähentynyt selvästi. Isien käyttämä lievä väkivalta on vähentynyt niin ikään huomattavasti. Isilläkin yleisin tukistaminen on pudonnut reilusti alle puoleen aiemmasta. Piiskaamista kokeneiden määrä on pudonnut aiemmasta alle neljäsosaan. Isien lapseensa kohdistama vakava

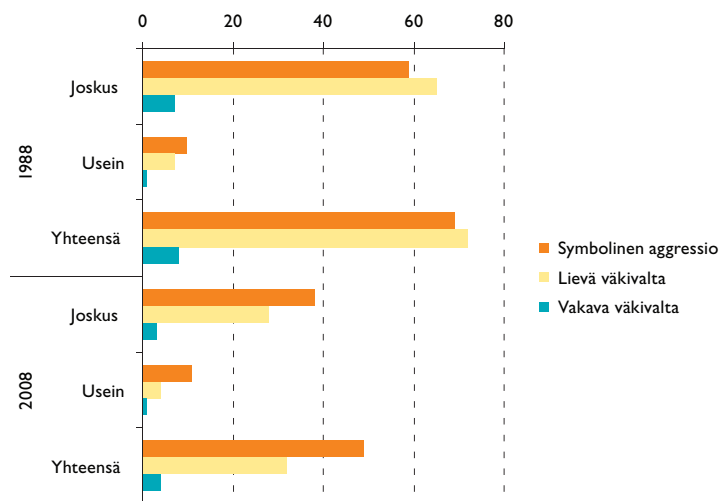
väkivalta, jonka taso vuoden 1988 tutkimuksessa oli korkeampi kuin äitien vastaava, on vähentynyt selvemmin kuin äitien käyttämä vakava väkivalta ja on kokonaisuutena hieman matalammalla tasolla kuin äitien käyttämä vakava väkivalta (kuvio 4b).

Väkivallan tapahtumistiheys

Vastaajia pyydettiin arvioimaan kokemansa vanhempien tekemän väkivallan tapahtumistiheyttä luonnehtimalla sitä joko joskus tai usein tapahtuneeksi. Kuvio 5 kertoo, että väkivaltaa on molempien vuosien kyselyissä tapahtunut valtaosaltaan vain joskus. Usein lievää väkivaltaa ja symbolisia aggressiota on joutunut kokemaan noin 5–10 prosenttia vastaajia.

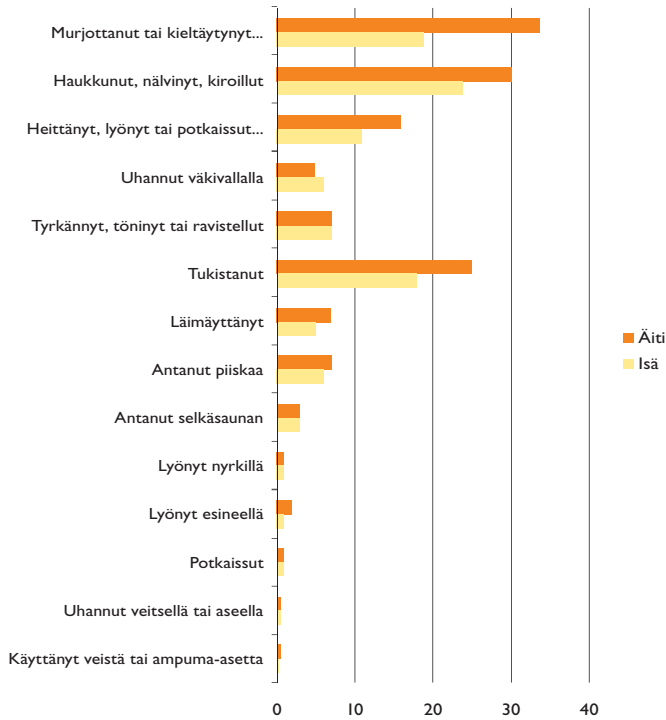
Ajallinen vertailu osoittaa, että selvin väheneminen on tapahtunut symbolisten aggressioiden ja lievän väkivallan kokemisessa. Joskus näitä väkivallan muotoja kokeneiden ryhmä on pienentynyt varsinkin lievän väkivallan osalta reilusti alle puoleen entisestään. Mutta myös lievää väkivaltaa usein kokeneiden ryhmä on kutistunut lähes puoleen entisestään. Myös vakavaa väkivaltaa joskus kokeneiden määrä on laskenut alle puoleen entisestään (kuvio 6).

Kaksi ryhmää on säilynyt kooltaan yhtä suurina. Symbolisia aggressioita usein kokeneita on edelleen kymmenesosa vastaajista. Vakavaa väkivaltaa usein kokeneiden määrä on myös ennallaan, sitä raportoi molempina ajankohtina yksi prosentti vastaajista (kuvio 5).

Kuvio 5. Vanhempien yhdeksäsluokkalaisiin kohdistaman väkivallan tapahtumistiheys ennen 14 vuoden ikää vuosina 1988 ja 2008, %. Symbolisiin aggressioonilmauksiin kuuluvat osiot, joissa ei ole fyysistä kontaktia, lievään väkivaltaan kuuluvat aiemmin kuritukseksi katsotut teot ja vakavaan väkivaltaan nyrkillä lyöminen ja sitä vakavimmat väkivallanteot ja aseella uhkaaminen.

Äidin ja isän käyttämä väkivalta

Kuvio 6. Äidin ja isän käyttämä väkivaltaa ennen 14 vuoden ikää kokeneiden osuus 2008, % vastaajista.

Lapset kokevat enemmän äitinsä kuin isänsä käyttämää väkivaltaa. Erot ovat selvimmät symbolisessa aggression ilmauksissa (murjottamisessa, haukkumisessa ja esineiden heittälyssä) sekä tukistamisessa, läimäyttämässä ja esineellä lyömisessä. Yhtä usein lapset ovat kokeneet isän ja äidin tönimistä tai ravistelua. Isät taas olivat äitejä useammin uhanneet väkivallalla (Kuvio 6, lähde: liitetaulukko 20, Ellonen et al. 2008).

Sukupuoli

Sekä symbolisen aggression että väkivallan kokeminen ovat vähentyneet molemmilla sukupuolilla selvästi. Tytöt raportoivat poikia selvästi enemmän sekä symbolisia aggressionilmauksia että väkivaltakokemuksia. Symbolisen aggression kokemuksen ero sukupuolten välillä on kasvanut vuoden 1988 kyselyyn verrattuna peräti 24 prosenttiyksikköön. Lievän väkivallan kehitys on samantapaista. Myös sitä ovat tytöt raportoineet kokeneensa selvästi poikia enemmän. Lievän väkivallan kokemukset ovat kuitenkin vähentyneet enemmän kuin symboliset aggression ilmaukset. Samalla kuitenkin lievässä väkivallassa ero tyttöjen ja poikien välillä on kasvanut (Liitetaulukko 1 (25)).

Taulukko 1. Elämänsä aikana symbolista aggressiota tai kuritusväkivaltaa kokeneiden yhdeksäsluokkalaisten prosenttiosuus sukupuolen mukaan vuosina 1988 ja 2008, %.

Symbolinen aggressio	1988			2008		
	Joskus	Usein	Yhteensä	Joskus	Usein	Yhteensä
Tyttö	59	13	72	44	17	61 (2856)
Poika	59	7	66	31	6	37 (2906)
Yhteensä	59	10	69 (N=7256)	38	11	49 (5762)

Kuritusväkivalta	1988			2008		
	Joskus	Usein	Yhteensä	Joskus	Usein	Yhteensä
Tyttö (N=2469)	66	8	74	34	6	40 (2856)
Poika (N=2341)	64	5	69	22	2	24 (2906)
Yhteensä (N=4810)	65	7	72 (N=7237)	28	4	32 (5762)

Lähde: Ellonen et al, liitetaulukko 25.

Kun isien ja äitien käyttämää väkivaltaa tarkastellaan lapsen sukupuolen mukaan käy ilmi, että tytöt ilmoittavat systemaattisesti poikia enemmän itseensä kohdistuvaa väkivaltaa sekä äitien että isien tekemänä. Erityisen suuri ero on symbolisten aggressioiden kohdalla. Ero äitien ja isien tekemän väkivallan kohdalla on tyttöjen ja poikien välillä kuitenkin selvä: Tyttöjen kohdalla ero äidin tekemän ja isän tekemän väkivallan välillä on huomattavasti suurempi kuin poikien kohdalla. Eniten raportoidaan äidin tyttöihin kohdistamasta väkivallasta. Isät käyttivät vähemmän väkivaltaa sekä tyttöihin että poikiin kuin äidit. Ainoastaan väkivallalla uhkaamista koetaan isien esittämänä useammin kuin äitien esittämänä (Taulukot 2 ja 3 (26 ja 27)).

Taulukko 2. Väkivalta vanhempien ja lapsen sukupuolen mukaan tarkasteltuna. Kuluneen vuoden aikana koettu kuritusväkivalta, % (6- ja 9-luokkalaiset).

	Äiti tyttöön	Äiti poikaan	Isä tyttöön	Isä poikaan
Symbolinen aggressio				
Murjottanut tai kieltäytynyt puhumasta	26	12	16	6
Haukkunut, nälvinyt, kiroillut	31	13	22	10
Heittänyt, lyönyt tai potkaissut esinettä	13	5	8	3
Uhannut väkivallalla	3	1	4	2
Lievä väkivalta				
Tyrkännyt, töninyt, tai ravistellut	5	1	4	2
Tukistanut	5	2	3	2
Läimäyttänyt	4	1	2	1
Antanut piiskaa	<1	<1	1	<1
Antanut selkäsaunan	<1	<1	<1	<1
Vakava väkivalta				
Lyönyt nyrkillä	1	<1	<1	1
Lyönyt esineellä	1	<1	1	<1
Potkaissut	1	<1	1	<1
Uhannut veitsellä tai aseella	<1	<1	<1	<1
Käyttänyt veistä tai ampuma-asetta	<1	<1	<1	<1
N	2 856	2 906	2 856	2 906

Lähde: Ellonen et al. liitetaulukko 26.

Taulukko 3. Elämän aikana koettu kuritusväkivalta, % (6- ja 9-luokkalaiset) Luokat joskus ja usein yhdistetty.

	Äiti tyttöön	Äiti poikaan	Isä tyttöön	Isä poikaan
Symbolinen aggressio				
Murjottanut tai kieltäytynyt puhumasta	43	25	26	13
Haukkunut, nälvinyt, kiroillut	38	21	30	17
Heittänyt, lyönyt tai potkaissut esinettä	21	11	15	7
Uhannut väkivallalla	6	4	7	4
Lievä väkivalta				
Tyrkännyt, töninyt, tai ravistellut	9	5	9	5
Tukistanut	32	18	21	14
Läimäyttänyt	10	4	6	3
Antanut piiskaa	8	6	7	5
Antanut selkäsaunan	3	2	3	2
Vakava väkivalta				
Lyönyt nyrkillä	1	1	1	1
Lyönyt esineellä	2	1	1	1
Potkaissut	2	1	1	1
Uhannut veitsellä tai aseella	<1	1	<1	<1
Käyttänyt veistä tai ampuma-asetta	<1	1	<1	<1
N	2 856	2 906	2 856	2 906

Lähde: Ellonen et al. liitetaulukko 27.

Äidinkieli

Äidinkielen mukaan tarkasteltuna vuonna 1988 ruotsinkieliset vastaajan ilmoittivat hieman enemmän symbolista aggressiota kuin suomenkieliset mutta suomenkieliset enemmän lievää ja vakavaa väkivaltaa kuin ruotsinkieliset. Vuonna 2008 myös symbolisen aggression kohdalla suomenkieliset nuoret ilmoittavat enemmän kokemuksia kuin ruotsinkieliset. Kuritusväkivalta ja symbolinen aggressio ovat kuitenkin vähentyneet huomattavasti molemmissa kieliryhmissä (Ellonen et al. liitetaulukko 28).

Taulukko 4. Elämänsä aikana symbolista aggressiota tai kuritusväkivaltaa kokeneiden yhdeksäluokkalaisten prosenttiosuus äidinkielen mukaan vuosina 1988 ja 2008, %.

Symbolinen aggressio	1988			2008		
	Joskus	Usein	Yhteensä	Joskus	Usein	Yhteensä
Suomi	59	10	69	38	12	50 (5361)
Ruotsi	64	7	72	33	6	39 (414)
Yhteensä	58	10	69 (7264)	38	11	49 (5775)

Kuritusväkivalta	1988			2008		
	Joskus	Usein	Yhteensä	Joskus	Usein	Yhteensä
Suomi	66	7	73	29	4	33 (5361)
Ruotsi	55	5	60	17	1	18 (414)
Yhteensä	65	7	72 (7244)	28	4	32 (5775)

Perhetausta

Perhemuotojen erot niin symbolisessa aggressiossa kuin lievässä väkivallassakin ovat pienet. Vähiten lievää väkivaltaa usein kokeneita oli isän ja äitipuolen luona asuvien lasten joukossa (liitetaulukko 23). Pääasiassa, kun väkivaltaa tarkasteltiin yksinomaan kokonaisissa ydinperheissä asuvien nuorten vastausten osalta, säilyivät isien ja äitien kokemaan väkivaltaa raportoineiden osuudet käytännössä samoina. Perherakenne ei siis selitä isien ja äitien väkivaltaisia reaktioita kokeneiden osuuksien eroja (Ellonen et al. liitetaulukko 21).

Vanhempien koulutustasokaan ei synnyttänyt suuria eroja vastaajien keskuudessa. Eniten lievää väkivaltaa ilmoittivat nuoret, joiden äidin koulutustaso oli korkea ja vähiten ne joiden äidin koulutustaso oli ammatillinen koulutus. Isän koulutustason mukaan ei lievässä väkivallassa ollut eroja. Lievien aggressionilmausten määrä oli vähäisin nuorilla joiden äidillä ja isällä oli ammatillinen peruskoulutus. Korkeasti koulutettujen symboliset aggressiot olivat suhteellisen korkeita (liitetaulukko 23). Syitä tähän voi olla monia. Ruotsalaisessa vanhemmille tehdyssä kyselyssä juuri korkeasti koulutetut naiset ilmoittivat kokevansa kaikkein eniten stressiä konflikteissaan lasten kanssa (Janson ym., 2007).

Työttömyyden mukaan ei olennaisia eroja ollut sen enempää symbolisissa kuin lievässä väkivallassakaan. Työttömien lapset ilmoittivat hieman useammin usein tapahtuvia symbolisia aggressioita kuin työllisten (Ellonen et al. liitetaulukko 23).

LAPSILLE JA NUORILLE TEHDYN KYSELYN TAUSTAA JA KYSYMYKSET²²

STM:n työryhmän tehtävänä oli miettiä keinoja lapsiin kohdistuvan kuritusväkivallan vähentämiseksi Suomessa. Työryhmä halusi selvittää työnsä loppusuoralla myös lasten ja nuorten näkemyksiä siitä, mitä keinoja olisi paras käyttää kuritusväkivallan vähentämisessä. Työryhmä toteutti yhdessä lapsiasiavaltuutetun kanssa kyselyn asiasta yli seitsemän vuotiaille lapsille ja nuorille. Lasten ja nuorten osallistumista kyselyyn oli edistämässä useita eri yhteistyötahoja.

Kysely toteutettiin maaliskuun 2010 aikana pääosin webropol-muodossa. Kysely suositeltiin täytettäväksi sähköisesti, mutta yhteistyötahoille²³ eri puolilla maata toimitettiin sähköpostiliitteenä myös paperinen versio kyselystä. 375 vastauksesta kuitenkin vain kolme tuli paperiversiona. Lapsiasiavaltuutettu lähetti myös Suomen Lasten Parlamentin uusille jäsenille kirjeen, jossa kannustettiin vastaamaan kyselyyn. Kyselyyn sai vastata lapsiasiavaltuutetun verkkosivuilla www.lapsiasia.fi ja www.lastensivut.fi sekä yhteistyötahojen sivustoilla. Yhteistyötahojen kanssa sovittiin, että he kannustavat oman toimintansa piirissä olevia lapsia ja nuoria vastaamaan kyselyyn sekä mahdollisuuksien mukaan laittoivat sivuilleen kyselyyn johtavan bannerin linkityksineen. Kyselyä sai levittää myös eteenpäin muille tahoille.

Kyselyn toteutuksesta STM:n kanssa ja analysoinnista vastasi lapsiasiavaltuutetun toimisto. Lapsiasiavaltuutetun toimistolla kyselyasioita hoiti suunnittelija Mirkka Jalonen-Alava Tiina Juujärven ja Kirsi Pollarin avustamana. Minttu Kedrin STM:stä toteutti kyselyn sähköiseen muotoon ja huolehti aineistosta. Kyselyn suunnittelussa oli mukana kuritusväkivaltaa pohtivan työryhmän lisäksi Suomen Lasten Parlamentin edustajia, Pesäpuu ry:n selviytyjät -ryhmän jäseniä sekä Folkhälsanin tukioppilaita. Kysely toteutettiin sekä suomeksi että ruotsiksi.

Kyselyssä oli yhteensä 15 kysymystä neljästä eri näkökulmasta: miksi, mitä keinoja, miten apua ja miten tietoa. Kymmenen kysymyksistä oli avoimia, eli vastaaja sai kirjoittaa oman mielipiteensä ja perustelunsa vapaasti. Kyselyllä pyrittiin saamaan lasten ja nuorten omia ajatuksia asiasta sekä antamaan

22 Kyselyn analyysi on luvussa kuusi.

23 Kuritusväkivaltakyselylinkin jakelu sähköpostilla: Kuritusväkivaltaa ehkäisevän työryhmän jäsenet, MLL/Esa Iivonen, Ensi- ja turvakotien liitto/Mikko Oranen, Pesäpuu ry/Selviytyjät -ryhmä/Johanna Barkman, Suomen Lasten Parlamentti/Rauna Nerelli ja Sinikka Mäntyselä-Lamppu, Espoon Martinkallion koulu, Limingan koulukoti/Manu Kitinoja, Kiiminki/Marja-Liisa Pietiläinen, Tervolan yläkoulu/Kristiina Aula, Kalevan Nuorten Liitto/MunVuoro-hanke/ Otto Pasma, NuortenLaturi/Esa Linna, Jyväskylän kristillinen koulu. Lisäksi kyselylinkki oli www.lapsiasia.fi ja www.lastensivut.fi -sivuilla ja edellä mainittujen yhteistyötahojen vapaasti levitettävissä. www.lapsiasia.fi -sivustolla linkki ruotsinkieliseen versioon kyselystä sijaitsi ruotsinkielisellä puolella.

tietoa eri vaihtoehtoista saada apua ja tietoa. Kyselyssä ei selvitetty lapsen ja nuoren omia kokemuksia, vaan käsityksiä. Myöskään nimitietoja ei kysytty.

Kysely kannustettiin käytännössä toteuttamaan niin, että aikuinen ohjaaja pohjustaa ja kertoo asiasta ensin vastaajille. Kyselyssä oli linkki LSKL:n kampanjan www.alalyolasta.fi -sivuston videoihin, jotka toimivat aiheeseen viritävänä tausta-aineistona. Koulussa tehtävien kyselyiden kohdalla vanhemmille oli mahdollista lähettää lupalappu, jossa esiteltiin nämä asiat ja pääkysymykset.

Avointen vastausten ja vastaajien suuri määrä hidasti analyysia. Kyselylomake laadittiin nopeasti ajatellen paljon pienempää vastaajamäärää. Jatkokäyttöä ajatellen kysymysten asettelussa ja määrässä olisi voinut huomioida paremmin vastausten käsiteltävyyden ja välttää liikaa toistoa. Toisaalta avointen kysymysten kautta saatiin juuri lasten ja nuorten oma ääni kuuluviin. Lähes neljänsadan vastauksen käsittely oli hidasta. Teknisten ongelmien ja aikataulun vuoksi taustatietojen vertailu onkin tässä yhteenvedossa jätetty pois. Kyselyn saama positiivinen vastaanotto oli kuitenkin kannustavaa vastaavanlaisia kyselyitä ajatellen, kun halutaan tukea lasten ja nuorten osallisuutta heitä koskevassa päätöksenteossa.

Kysely lapsille ja nuorille: LASTA EI SAA LYÖDÄ!

Miten voitaisiin vähentää lapsiin kohdistuvaa kuritusväkivaltaa?

Lapsia pitää suojella kaikelta väkivallalta! Kukaan ei saa tukistaa, läimäyttää, antaa piiskaa tai retuuttaa eli käsitellä Sinua kovakouraisesti. Kukaan ei saa myöskään nimitellä Sinua ilkeästi tai uhkailla väkivallalla. Tätä kaikkea kutsutaan **kuritusväkivallaksi**.

KURI+VÄKIVALTA= KURITUSVÄKIVALTA

Kuritusväkivalta on Suomessa kielletty lailla. Vanhemmillakaan ei ole oikeutta satuttaa lapsiaan tai käyttää väkivaltaa silloin, kun he haluavat **rangaista tai pakottaa lapsiaan tottelemaan**. Sekä lasten että aikuisten tulee kunnioittaa ja arvostaa toisiaan. Lapsia tulee kasvattaa turvallisesti, hellästi ja ymmärtävästi.

Tällä kyselyllä lapsiasiavaltuutettu haluaa selvittää Sinun ajatuksiasi siitä, **miten lapsiin kohdistuvaa kuritusväkivaltaa voitaisiin vähentää.**

Vastaamalla kyselyyn voit vaikuttaa!

Parhailaan Suomessa laaditaan eri tahojen yhteistä ohjelmaa kuritusväkivallan vähentämiseksi. Tämä kysely toteutetaan maaliskuun 2010 aikana, ja viimeinen vastauspäivä kyselyyn on **sunnuntai 28.3.2010**.

Kyselyssä on yhteensä 15 kysymystä neljästä eri näkökulmasta: **miksi, mitä keinoja, miten apua ja miten tietoa.**

Osa kysymyksistä ovat avoimia, eli saat kirjoittaa oman mielipiteesi vapaasti. Vastaajien nimiä ei kysytä, joten kukaan ei voi tietää, mitä juuri Sinä olet vastannut. Pyydä tarvittaessa aikuisen apua kysymysten ymmärtämisessä.

Ennen vastaamista voit katsoa asiasta kertovan videon Lastensuojelun Keskusliiton Älä lyö lasta -sivuilta osoitteesta <http://www.alalyolasta.fi/?s=299>.

Aluksi muutamia taustatietoja sinusta. Ympyröi oikea vaihtoehto.

1. Oletko tyttö/poika
2. Minkä ikäinen olet? 7–12 v, 13–15 v, 16–18 v, yli 18 v

MIKSI?

3. Miksi jotkut vanhemmat käyttävät väkivaltaa lasten kasvatuksessa?
Mikä on sinun mielipiteesi?

MITÄ KEINOJA?

Mitkä olisivat parhaita keinoja kuritusväkivallan vähentämiseen?

4. Valitse (x) seuraavista mahdollisista keinoista

- enintään kaksi (2) mielestäsi kaikkein tärkeintä ja
- enintään kaksi (2) mielestäsi heikointa/huonointa keinoa.

Tärkein ☺
Huonoin ☹

	Tärkein ☺	Huonoin ☹
Vanhempien auttaminen ongelmissaan niin, että he eivät purkaisi pahaa oloaan ja uupumustaan lapsiin.		
Vanhempien auttaminen alkoholin käytön vähentämisessä ja mielenterveyden ongelmassa.		
Vanhemmille annettaisiin neuvoja lasten kasvatukseen ja kerrottaisiin neuvolassa, päivähoidossa, koulussa, lehdissä ja tv:ssä, että lapsia ei saa lyödä.		
Perheen ulkopuoliset aikuiset olisivat tarkempia ja puuttuisivat asiaan heti kun huomaavat. Näitä aikuisia voivat olla esimerkiksi tuttavat ja sukulaiset sekä neuvolan, päivähoidon, koulun, terveydenhuollon ja lastensuojelun työntekijät sekä poliisi.		
Lapsilta kysyttäisiin näistä asioista useammin neuvolassa, päiväkodissa, koulussa ja terveydenhuollossa.		
Lapset saisivat enemmän tietoa siitä, millaiseen kohteluun heillä on kotona oikeus. Tietoa voisi saada päiväkodissa, koulussa ja nuorisotyössä sekä netin kautta.		
Lapset tottelisivat paremmin vanhempiaan ja kunnioittaisivat heitä.		
Poliisi puuttuisi asiaan ja vanhemmille annettaisiin enemmän rangaistuksia oikeudessa, jos he kohtelevat lapsia huonosti.		

4. Perustele valitsemasi tärkeimmät keinot. ☺

---

5. Perustele valitsemasi heikoimmat keinot. ☹

---

6. Tuleeko mieleesi jotain muuta kuritusväkivallan vähentämiseen liittyvää?

MITEN APUA?

Jotkut vanhemmat kasvattavat lapsia väkivaltaisesti, vaikka se on laissa kiellettyä. Lapsella on silloin oikeus saada apua.

7. Mikä voi estää lasta saamasta apua? Valitse seuraavista keinoista mielestäsi kolme (3) tärkeintä syytä.

(x)

Lapsi ei tiedä että kuritusväkivalta on kiellettyä.	
Lapsi ei tiedä että hänellä on oikeus saada apua.	
Asiasta on vaikea kertoa opettajalle tai päivähoidon työntekijälle.	
Asiasta on vaikea kertoa koulun terveydenhoitajalle tai kuraattorille.	
Lähellä ei ole sellaisia aikuista, sukulaista tai tuttavaa, jolle voisi kertoa.	
Kukaan aikuinen ei kysy asiasta.	
Lapsi pelkää että hän joutuu pois kotoa, jos kertoo asiasta.	
Lapsi epäilee että kertominen muille aikuisille ei kuitenkaan auta mitään.	
Lapsi pelkää sitä mitä vanhemmat tekevät saatuaan tietää, että hän on kertonut asiasta.	
Lapsi haluaa suojella vanhempiaan, etteivät he joutuisi vaikeuksiin.	
Lapsi ei osaa suomen kieltä tarpeeksi hyvin, että voisi kertoa.	

8. Perustele.

---

9. Tuleeko mieleesi vielä muita syitä joita tässä ei ole mainittu?

MITEN TIETOA?

Miten voitaisiin lisätä lasten ja nuorten omaa tietoa siitä, että kuritusväkivalta on kiellettyä?

10. Valitse näistä kolme (3) tärkeintä keinoa kertoa asiasta lapsille ja nuorille:

(x)

Neuvolassa kerrottaisiin asiasta.	
Päiväkodissa kerrottaisiin asiasta.	
Koulussa opettaja ottaisi asian esille.	
Koulussa terveydenhoitaja tai kuraattori ottaisi asian esille.	
Nuorisotyöntekijä tai harrastusten ohjaaja ottaisi asian esille.	
Asiasta jaettaisiin lapsille ja nuorille esitteitä .	
Tietoa laitettaisiin nettiin lasten ja nuorten suosimille sivustoille.	
Asiasta kirjoitettaisiin lehdissä ja kerrottaisiin televisiossa .	
Koulussa tukioppilaat kertoisivat asiasta.	

11. Perustele.

---

12. Tuleeko mieleesi joku muu tärkeä keino kertoa lapsille että kasvatuksessa ei saa käyttää väkivaltaa?

KIIITOS!

13. Tuleeko mieleesi vielä jotain muuta lapsiin kohdistuvan väkivallan vähentämisestä?

---

14. Mitä mieltä olit tästä kyselystä?

Kiitos vastauksistasi!

Mukava, että annoit tähän aikaasi.

Vastauksistasi on paljon hyötyä kun mietimme keinoja kuritusväkivallan vähentämiseksi.

Maria Kaisa Aula

Kuritusväkivallan vähentämistä pohtivan työryhmän puheenjohtaja
lapsiasiavaltuutettu

LIITE 4

KIRJALLISUUS JA LÄHTEET:

- Afifi TO, Brownridge DA, Cox B, Sareen J. Physical punishment, childhood abuse and psychiatric disorders. *Child Abuse Negl* 2006;30:1093-1103.
- Aldrig våld - 30 år av svensk lagstiftning mot aga. Regerings kansliet och Rädda Barnen 2009.
- American Academy of Pediatrics - Committee on Psychosocial Aspects of Child and Family Health. Guidance for Effective Discipline. *Pediatrics* 1998;101:723-728 and published erratum 1978:102:433.
- Ashton V. The relationship between attitudes toward corporal punishment and the perception and reporting of child maltreatment. *Child Abuse Negl* 2001;25:389-399.
- Asuja, Anna-Kaisa & Sariola, Heikki (2007). Tyynen rauhallisesti -esite. Lastensuojelun Keskusliitto. Kuvitus Annina Mikama.
- Baumrind D, Larzelere RE, Cowan PA. Ordinary physical punishment: is it harmful? Comment on Gershoff. *Psychol Bull* 2002;128:580-589.
- Beauchaine TP, Webster-Stratton C, Reid M. Mediators, moderators, and predictors of 1-year outcomes among children treated for early onset conduct problems: A latent growth curve analysis. *Journal of Consulting and Clinical Psychology* 2005;73:371-388.
- Bender HL, Allen JP, McElhaney KB, Antonishak J, Moore CM, Kelly HO, Davis DM. Use of harsh physical discipline and developmental outcomes in adolescence. *Development and Psychopathology* 2007;19:227-242.
- Cast AD, Schweingruber D, Berns N. Childhood physical punishment and problem solving in marriage. *Journal of Interpersonal Violence* 2006;21:244-261.
- Child Abuse and Neglect. *International Journal*. Tammikuun 2009 artikkelit.

Douglas EM, Straus MA. Assault and injury of dating partners by university students in 19 countries and its relation to corporal punishment experienced as a child. *European Journal of Criminology* 2006;3:293-318.

Eliminating corporal punishment: a human rights imperative for Europe's children, Council of Europe Publishing 2006.

Ellonen, Noora & Pösö, Tarja. Artikkelit: "Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset lastensuojelulaitoksissa ja sijaisperheissä" *Yhteiskuntapolitiikka-lehti* 1/2010.

Ellonen, Noora ja Humppi Sanna-Mari: Lapsiin kohdistuva väkivalta ja hyväksikäyttö tapausten tunnistaminen, rikosprosessi ja viranomaisten yhteistyö. Poliisiammattikorkeakoulu 2010.

Ellonen, Noora & Kääriäinen, Juha & Salmi, Venla & Sariola, Heikki. Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset, tutkimus peruskoulun 6. ja 9. luokan oppilaiden kokemasta väkivallasta, Poliisiammattikorkeakoulu 2008.

Ferguson DM, Lynskey MT. Physical punishment/maltreatment during childhood and adjustment in young adulthood. *Child Abuse Negl* 1997;21:617-630.

Gershoff ET. Corporal punishment by parents and associated child behaviours and experiences: A meta-analytic and theoretical review. *Psychol Bull* 2002;128:439-579.

Gershoff ET. The Report on Physical Punishment in the United States. What Research Tells Us About Its Effects on Children. Columbus, OH: Center for Effective Discipline 2008. <http://www.phoenixchildrens.com>.

Glaser D. Emotional abuse and neglect (psychological maltreatment): a conceptual framework. *Child Abuse Negl* 2002;26:697-714.

Gracia E, Herrero J. Beliefs in the necessity of corporal punishment of children and public perceptions of child physical abuse as a social problem. *Child Abuse Negl* 2008;32:1058-1062.

Hakulinen-Viitanen T, & Pelkonen M, & Haapakorva A. 2005. Äitiys- ja lastenneuvolatyo Suomessa. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 22.

Humppi, Sanna-Mari & Ellonen, Noora. Lapsiin kohdistuva väkivalta ja viranomaistyö, Poliisiammattikorkeakoulu 2010.

- Janson S, Långberg B, Svensson B. Våld mot barn 2006-2007. Allmänna Barnhuset och Karlstads universitet. Skriftserie 2007:4.
- Janson Staffan, A non-violent upbringing for Children, Parenting in contemporary Europe: A positive approach, Council of Europe 2007.
- Janson Staffan, Barn och misshandel, En rapport om kroppslig bestraffning och annan mishandel i Sverige vid slutet av 1900-talet. SOU 2001:18.
- Kivivuori, J. (2007). Mare Balticum -kysely Helsingissä 2002. Teoksessa Ellonen, N. Kivivuori, J. & Kääriäinen, J. (2007). Lapset ja nuoret väkivallan uhreina. Poliisiammattikorkeakoulu -tiedotteita 64 ja Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 80. Espoo. Poliisiammattikorkeakoulu, 48–52.
- Kääriäinen, Juha & Ellonen, Noora, & Sariola, Heikki & Peutere, Laura (2010). Lapset ja nuoret väkivallan uhreina: maahanmuuttajien ja kantasuomalaisten vertailua. Yhteiskuntapolitiikka 75 (2), painossa.
- Lastensuojelun Keskusliitto ja Taloustutkimus, 16.10.2006 Telebus-tutkimus, viikot 40-41/ 2006. Taulukkoraportti Lastensuojelun Keskusliitto.
- Lindgren A. www.niemals-gewalt.de.
- MacMillan HL, Boyle MH, Wong MYY, Duku EK, Fleming JE, Walsh CA. Slapping and spanking in childhood and its association with lifetime prevalence of psychiatric disorders in a general population sample. Canadian Medical Association Journal 1999;161:805-809.
- Neuvolatoiminta, koulu- ja opiskeluterveydenhuolto sekä ehkäisevä suun terveydenhuolto. Asetuksen (380/2009) perustelut ja soveltamisohjeet. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2009:20.
- Paavilainen E, & Flinck A. Lasten kaltoinkohtelun tunnistaminen ja siihen puuttuminen. Hoitotyön suositus. Hoitotyön tutkimussäätiö. (www.hotus.fi).
- Peltonen, Kirsi & Ellonen, Noora & Bøving Larsen, Helmer ja Karin Helweg-Larsen, tulossa. Artikkelit: "The effects of parental violence on adolescent mental health".
- Peltoniemi, T. (1988). Familjevåld – omfattning och attityder i Finland 1981 och 1985. Nordisk Tidskrift for Kriminalvidenskab.
- Piispa, M. (2007). Älä lyö lasta -kampanjan julkisuus. Arviointiraportti, syyskuu 2007. Julkaisematon käsikirjoitus.

- Piispa, M. (2007). Älä lyö lasta -kampanjan mediajulkisuus. Haaste 4/2007, ss. 10–11.
- Sariola, H. (1990). Lasten väkivalta ja seksuaalikäskökemukset. Julkaisu 85. Helsinki. Lastensuojelun Keskusliitto.
- Sariola, H. (2003). Muistio ”Älä lyö lasta kampanjaa varten. Lastensuojelun Keskusliiton työmuistio 23.5.2003.
- Sariola, H. (2006). Älkäämme lyökö lapsia – historiallinen asennemuutos etenee. Haaste 3/2006.
- Sariola, H. (2007). Älä lyö lasta -kampanja muutti asenteita. Haaste 4/2007, ss. 7–10.
- Stakes. 2002. Kouluterveydenhuollon opas. Oppaita 51.
- STM. 2004a. Lastenneuvola lapsiperheiden tukena. Opas työntekijöille. Oppaita 14.
- STM. 2004b. Kouluterveydenhuollon laatusuositus. Oppaita 8.
- STM 2008. Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyn suositukset. Tunnista, turvaa ja toimi. Sosiaali- ja terveystoimelle paikallisen ja alueellisen toiminnan ohjaamiseen ja johtamiseen. Julkaisuja 9.
- Straus, M. A. & Gelles, R. J. & Steinmetz; S. K. (1981). Behind Closed Doors: Violence in the American Family. Anchor Books.
- Straus MA. Corporal punishment and primary prevention of physical abuse. Child Abuse Negl 2000;24:1109-1114.
- Straus MA. Beating the devil out of them: Corporal punishment in American families and its effects on Children, 2nd Edition. New Brunswick, NJ: Transaction Publishers 2001.
- Straus MA, Donnelly M. Theoretical approaches to corporal punishment. Kirjassa M. Donnelly, MA Straus (toim). Corporal Punishment of Children in Theoretical Perspective. 2005 Yale University Press, New Haven & London.

- Straus MA. Corporal punishment of children and sexual behavior problems: results from four studies. Presented at the American Psychological Association Summit Conference On Violence And Abuse In Interpersonal Relationship, Bethesda, Maryland 28 February 2008. murray.straus@unh.edu Website: <http://pubpages.unh.edu/~mas2>.
- Straus MA, Paschall MJ. Corporal punishment by mothers and development of children's cognitive ability: A longitudinal study of two nationally representative age cohorts. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma* 2009;18:459-483.
- Straus MA. Childhood and adolescent victimization and sexual coercion and assault by male and female university students. *Painossa. Journal of Marriage and Family*.
- Suomen Lastenlääkäriyhdistys. "Käsiteltävä varoen - Behandlas varsamt" -julistte pienen lapsen ravistelun ehkäisemiseksi. Helsinki: PrintOne 2006. Printattavissa A4 muodossa (2009): www.suomenlastenlaakariyhdistys.fi.
- Söderholm A, & Halila R, & Kivitie-Kallio S, & Mertsola J, & Niemi S. (toim.) *Lapsen kaltoinkohtelu*. Helsinki. Duodecim 2004.
- Söderholm A. När barn far illa. *Finska Läkaresällskapets Handlingar* 2006;2:23-35. Katsausartikkeli. www.fl.s.fi valitse Handlingarna 2/2006.
- Söderholm A. *Lapsen kaltoinkohtelu*. *Terveydenhoitaja – Hälsovårdaren* 2008;9:16-20.
- Tirosh E, Shechter SO, Cohen A, Jaffe M. Attitudes towards corporal punishment and reporting abuse. *Child Abuse Negl* 2003;27:929-937.
- Turner HA, Muller PA. Long-term effects of child corporal punishment on depressive symptoms in young adults: Potential moderators and mediators. *Journal of Family Issues* 2004;25:761-782.
- Vauhkonen, T. (2007). *Kuritusväkivalta ja sitä koskeva asennemuutos. Tutkimus asennemuutoksesta kuritusväkivaltaa kohtaan ja "Älä lyö lasta"-kampanjan vaikuttavuudesta*. Julkaisematon käsikirjoitus.
- Whipple EE, Richey CA. Crossing the line from physical discipline to child abuse. How much is too much. *Child Abuse Negl* 1997;21:431-444.

Zolotor AJ, Theodore AD, Chang J, Berkoff MC, Runyan DK. Speak softly – and forget the stick: Corporal punishment and child physical abuse. *Am J Prev Med* 2008;35:364-369.

Säädökset

Asetus lasten päivähoidosta 239/1973

Laki lasten päivähoidosta 36/1973

VN Asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta 380/2009.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2005) Stakes, oppaita 56

Muita taustalinkkejä

<http://www.lapsenoikeudet.fi/>

<http://www.minedu.fi/politiikkaohjelma>

2.3.2009

LAPSIIN KOHDISTUVAN KURITUSVÄKIVALLAN EHKÄISEMISEN JA VÄHENTÄMISEN TYÖRYHMÄ

Asettaminen

Sosiaali- ja terveysministeriö on tänään asettanut työryhmän, jonka tehtävänä on laatia laaja-alainen toimintaohjelma lapsiin ja nuoriin kohdistuvan kuritusväkivallan ehkäisemiseksi ja vähentämiseksi.

Toimikausi

2.3.2009–31.12.2009.

Tausta

YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 19 artiklan mukaan jokaista lasta on suojeltava kaikenlaiselta ruumiilliselta ja henkiseltä väkivallalta, vahingoittamiselta ja pahoinpitelyltä, laiminlyönniltä tai välinpitämättömältä tai huonolta kohtelulta tai hyväksikäytöltä. Suomi on allekirjoittanut sopimuksen vuonna 1991. Suomessa lapsen ja nuoren kuritusväkivalta kiellettiin rikoslaisissa vuonna 197. Erikseen kuritusväkivalta on kielletty lapsen huollosta ja tapaamisoi-keudesta säädettyssä laissa (361/1983). Suhtautuminen ja asenteet kuritusväkivaltaa kohtaan ovat kuitenkin muuttuneet hitaasti. Kymmenen vuoden seurantatutkimuksen mukaan ("Lapsiuhritutkimus" 9/2008) kuritusväkivallan käyttö on yleisesti vähentynyt, mutta kaikkein väkivaltaisimpien menetelmien käyttö ei ole vähentynyt. Järjestöt ovat kampanjoineet kuritusväkivaltaa vastaan ja pyrkineet vaikuttamaan asenteisiin.

Valtioneuvoston vuonna 2008 hyväksymän Sisäisen turvallisuuden ohjelman mukaan sosiaali- ja terveysministeriön tulee laatia kansallinen lapsiin kohdistuvan kuritusväkivallan vastainen laaja-alainen valistusohjelma. Pääministeri Matti Vanhasen II hallituksen Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelman keskeisiä tavoitteita on perheväkivallan ja etenkin lapsiin ja nuoriin kohdistuvan väkivallan vähentäminen. Väkivallan vähentäminen ja turvallisuuden parantaminen on tarkoituksenmukaista toteuttaa laajana, ennalta ehkäisyyn painottuvana kokonaisuutena. Tällöin esimerkiksi nuorisotyön, koulun, päivähoidon, neuvoloiden ja perheiden tehtävät ja roolit nousevat vahvasti esille. Politiikkaohjelma tekee yhteistyötä sisäisen

turvallisuuden ohjelman kanssa lasten ja nuorten osuuden huomioimiseksi. Työryhmän työskentely kytkeytyy myös osaksi Euroopan neuvoston lapsiin kohdistuvan kuritusväkivallan vastaista strategiaa (www.coe.int/children). Työ kytkeytyy myös YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 20-vuotisjuhluvuoden kansalliseen kampanjaan, jota johtaa OPM:n Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelma.

Tavoite

Työryhmän tavoitteena on vähentää ja ehkäistä lapsiin kohdistuvaa kuritusväkivaltaa parantamalla vanhempien ja muiden kasvattajien sekä ammattihenkilöiden myönteisen kasvatuksen valmiuksia ja vaikuttamalla yleisiin asenteisiin.

Tehtävä

Työryhmän tehtävänä on laatia

1. Toimenpide-ehdotukset lapsiin kohdistuvan fyysisen ja henkisen kuritusväkivallan vähentämiseksi ja ehkäisemiseksi mukaan lukien
  - myönteistä kasvatusta edistävän ja kuritusväkivaltaa ehkäisevän tiedottamisen toteuttaminen
  - kaikkien kasvattajien, mukaan lukien riskiryhmät, myönteisen vanhemmuuden tukeminen eri keinoin
  - hyvien kasvatustieteen menetelmien ja niitä tukevan materiaalin kokoaminen, verkkopalvelujen hyödyntäminen
  - lasten ja lapsiperheiden kanssa työskentelevien ammattihenkilöiden kasvatukseen liittyvien valmiuksien vahvistaminen
  - oppisisältöjen ja oppimateriaalin tarkistaminen
  - kuritusväkivaltaa kokevien lasten auttaminen; lasten palveleva puhelin
2. Suunnitelma edellä lueteltujen ehdotusten toimeenpanosta ja seurannasta vastuutahoineen ja aikatauluineen.

Organisointi

Puheenjohtaja:

Maria-Kaisa Aula, lapsiasiavaltuutettu, sosiaali- ja terveysministeriö

Varapuheenjohtaja:

Anna-Leena Välimäki, kehittämisspäällikkö,

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Jäsenet:

Heidi Manns-Haatanen, hallitussihteeri, sosiaali- ja terveysministeriö

Hanna Rantala, lakimies, sosiaali- ja terveysministeriö

Helena Ewalds, kehittämisspäällikkö, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Heidi Kankainen, rikoskomisario, sisäasiainministeriö

Aarne Kinnunen, neuvotteleva virkamies, oikeusministeriö,
kriminaalipoliittinen osasto
Pentti Kotoaro, pääsihteeri UNICEF
Pekka Iivonen, opetusneuvos, Opetushallitus
Heikki Sariola, tutkija, Lastensuojelun Keskusliitto
Pirjo Somerkivi, toiminnanjohtaja, Suomen Vanhempainliitto
Esa Iivonen, johtava asiantuntija, Mannerheimin Lastensuojeluliitto
Ari-Pekka Toivari, toiminnanjohtaja, Samfundet folkhälsan
Sointu Möller, lapsen oikeuksien asiantuntija, Pelastakaa Lapset ry
Kari Lankinen, pari- ja seksuaaliterapeutti, Väestöliitto

Työryhmän tulee työssään kuulla tarvittavassa määrin asiantuntijoita; esim. kuntien sosiaali- ja terveydenhuoltoa, Kirkkoja, suurimpia uskonnollisia ryhmiä ja maahanmuuttajia.

Sihteerit:

Työryhmällä on oikeus ottaa sihteeri ministeriöstä tai ministeriön hallinnonalalta.

Kustannukset ja rahoitus

Työryhmän tulee työskennellä virka-aikana ilman erillistä korvausta.

Työryhmän kustannukset maksetaan momentilta 33.01.21.

Kansliapäällikkö   Kari Välimäki

Hallitusneuvos   Ismo Tuominen

LIITTEET:

JAKELU

Päätöksessä mainitut

TIEDOKSI

Peruspalveluministeri Risikko

Valtiosihteeri Oksala

Erityisavustaja Manner-Raappana

Kansliapäällikkö Välimäki

Folkhälsan/Väestöliitto

Lastensuojelun Keskusliitto

Mannerheimin Lastensuojeluliitto

Oikeusministeriö

Opetushallitus

Pelastakaa Lapset ry

Sisäasiainministeriö

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

UNICEF

Vanhempainliitto

STM

- Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen osasto
- Sosiaali- ja terveystieteiden osasto
- Talousosasto
- Viestintäosasto
- Kirjaamo
- Hare

TYÖRYHMÄN MÄÄRÄAJAN PIDENTÄMINEN JA JÄSENMUUTOKSET

Sosiaali- ja terveysministeriö on tänään tekemällään päätöksellä jatkanut 31.12.2009 päättyvän Lapsiin kohdistuvan kuritusväkivallan ehkäisemisen ja vähentämisen työryhmän määräaikaan 31.3.2010 asti; ja samalla

- myöntänyt eron Lapsiin kohdistuvan kuritusväkivallan ehkäisemisen ja vähentämisen työryhmän jäsenelle, toiminnanjohtaja Pirjo Somerkivelle; ja
- nimennyt hänen tilalleen kehittämispäällikkö Outi Hurmeen, molemmat Suomen Vanhempainliitosta; sekä
- myöntänyt eron työryhmän jäsenelle, erikoissuunnittelija Minna Piispalle, oikeusministeriöstä.

Kansliapäällikkö

Kari Välimäki

Hallitussihteeri

Heidi Manns-Haatanen

JAKELU

Päätöksessä mainitut

TIEDOKSI

Peruspalveluministeri Risikko

Valtiosihteeri Oksala

Erityisavustaja Manner-Raappana

Kansliapäällikkö Välimäki

Folkhälsan/Väestöliitto

Lastensuojelun Keskusliitto

Mannerheimin Lastensuojeluliitto

Oikeusministeriö

Opetushallitus

Pelastakaa Lapset ry

Sisäasiainministeriö

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

UNICEF

Vanhempainliitto

STM

- Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen osasto

- Sosiaali- ja terveystieteiden osasto
- Talous- ja suunnitteluosasto
- Viestintäyksikkö
- Kirjasto
  - Hare